

67. møde.

Torsdag den 28. februar kl. 9.

Den første sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m.

(Lovforslaget (nr. 104) findes i tillæg A. sp. 841, fremsættelsen i tidenden sp. 2963).

Formanden: Sammen med denne sag foretages de under punkterne 2 og 3 på dagordenen opførte sager, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om en kornordning for høståret 1963-64.

(Lovforslaget (nr. 105) findes i tillæg A. sp. 849, fremsættelsen i tidenden sp. 2963).

Første behandling af forslag til lov om en rapsordning.

(Lovforslaget (nr. 106) findes i tillæg A. sp. 859, fremsættelsen i tidenden sp. 2963).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Carl Petersen: Efter den ret langvarige debat, der allerede er ført om det principielle i den helhedsløsning, som de 12 lovforslag er udtryk for, skal jeg holde mig til en omtale af de 3 lovforslag, som er fremsat af den højtærede landbrugsminister, nemlig forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m., forslag til lov om en kornordning for høståret 1963-64 og forslag til lov om en rapsordning.

Alle lovforslagene er gamle kendinge, som har deres begrundelse i de vanskeligheder, landbrugserhvervet har arbejdet under i de senere år, hvor eksporten af landbrugets produkter prismæssigt har været generet af den subsidiepolitik, der føres i vore aftagerlande.

Forslaget om en rapsordning er en forlængelse uden væsentlige ændringer af den nugældende lov, der som bekendt bygger på det princip, at margarinfabrikkerne skal tage 10 pct. af deres fedtstofforbrug

af dansk raps, som skal betales med en bestemt pris, nemlig 80 øre pr. kg for vinterraps og 70 øre pr. kg for sommerraps; desforuden skal de indbetale 42 øre pr. kg til en fond, der administreres af landbrugsministeren. Fondens midler udbetales til avlerne i forhold til høstudbyttet. I de 2 år, der ligger til grund for den nugældende lov, har det beløb, der har kunnet fordeles, andraget omkring 8 mill. kr., og da det tilsåede areal har varieret meget stærkt, er det en selvfølge, at de beløb, der har kunnet udbetales pr. kilo, også er forskellige. I bemærkningerne til lovforslaget anføres det, at de tilsåede arealer af raps i 1961-62 var 13.234 ha, og der kunne i henhold hertil udbetales 27 øre pr. kg. Året derefter, 1962-63, er der tilsået et betydelig større areal, nemlig 25.911 ha, og udbetalingen kan forventes at blive på omkring 14 øre pr. kg. Det oplyses endvidere, at det tegnede areal, som skal høstes i 1963, er på ca. 14.000 ha, så der er grund til at tro, at efterbetalingen fra fondens midler vil stige til op i nærheden af det, der udbetaltes for 1961.

Det er i denne forbindelse værd at erindre om, at denne lovgivning ikke indeholder penge fra selve statskassen, men at det er forbrugerne, der gennem de højere margarinepriser betaler denne ordning.

De ganske små ændringer, der er i lovforslaget i forhold til nugældende lov, tjener kun til at tydeliggøre de enkelte bestemmelser og at lette administrationen. Jeg kan på mit partis vegne anbefale lovforslaget til hurtig behandling.

Jeg skal derefter gå over til at omtale kornlovsforslaget og vil begynde med at henvise til det talmateriale, som er optrykt i bemærkningerne til lovforslaget, og som viser, hvordan den nugældende lov stort set vil komme til at virke i høståret 1962-63. Tallene viser, at der har været et endog meget stort høstudbytte, der har betydet, at der ud over det kvantum brødkorn, der medgår til brødfremstilling — og der er jo som bekendt en indmalingspligt her i landet på 100 pct. — regnes der med en meget stor overskudsbeholdning, for hvedens vedkommende på 260.000 t og for rugens vedkommende 249.000 t, hvilket vil sige, at der skal sælges 2,6 mill. tdr. hvede og 2,5 mill. tdr. rug tilbage fra

[Carl Petersen.]

staten. Hvor stort et beløb der skal sættes til pr. tønde, vil selvfølgelig stort set afhænge af, hvordan priserne på foderkorn, som det skal konkurrere med, er på det tidspunkt, da man afhænder brødkornet. Men det, der er afsat, har kostet staten indtil 37 mill. kr., og for det, der er tilbage, og som forventes at afsættes, skønner man — det kan jo kun blive et skønsmæssigt tal — at der vil medgå 39 mill. kr., således at alle udgifterne vedrørende denne lovgivning, når de bliver samlet sammen — der kommer jo administration og andre ting på — vil andrage 95 mill. kr. for høståret 1962-63.

Advarslerne, jeg tidligere år ved disse forslags behandling har givet til landmændene om ikke at udnytte denne lovgivning på en sådan måde, at man unormalt udvidede arealerne, har altså ikke haft den ønskede virkning, i hvert fald ikke for indeværende høstår, og det beklager jeg for så vidt. Det ser derimod ud til, at der er sket en ikke uvæsentlig udvikling til det bedre for det kommende høstår, d. v. s. det høstår, som det foreliggende lovforslag tager sigte på. Det fremgår af de indberetninger, som er kommet frem til kontorerne, at hvedearealerne, som er tilsået i efteråret, er gået tilbage i forhold til indeværende år, ret betydeligt for hvedens vedkommende med 22.000 ha og for rugens vedkommende med 57.000 ha. Nu tror jeg nok, at denne nedgang mere skal bedømmes som en følge af det sene og vanskelige efterår end trang hos landmændene til at skære arealerne ned, men uanset hvad årsagerne nu kan være, vil resultatet dog sandsynligvis blive det, at det kvantum, der skal afleveres, vil komme til at stå i mere rimeligt forhold til forbruget af brødkorn til brødfremstilling end i indeværende år, og dette vil naturligvis bevirke, at statens udgifter bliver mindre.

Priserne for brødkorn er de samme som for indeværende år, og det mener jeg er rigtigt, særlig når man ser det i relation

til de store arealer, der har været tilsået, således som jeg lige har gjort rede for.

Afsnittet om foderkornet er i princippet også det samme som i den nugældende lov. De ændringer, der er, har alene med basisprisen og statstilskuddet til kornfonden at gøre. Forslaget indeholder uændrede basispriser, men uden den forhøjelse på 50 øre pr. måned, som blev gennemført i fjor. Mit parti er meget tilfreds med denne forandring, og jeg kan som motivering henvise til, hvad jeg udtalte ved kornlovsforhandlingerne i fjor om disse forhøjelser.

Det direkte tilskud til kornfonden, som for indeværende år var 20 mill. kr., er forhøjet med 10 mill. kr. til 30 mill. kr. Til gengæld er der ingen forventningens glæde om at få yderligere beløb, hvis der bliver besparelser på brødkornsregnskabet, som vi jo havde det i den nugældende lov. Hvis sådanne besparelser havde kunnet konstateres, var der tilflydt kornfonden yderligere 15 mill. kr. De er altså væk, til gengæld er der sat 10 mill. kr. mere ind direkte.

Jeg har grund til at takke den højtærede landbrugsminister, fordi der ved udarbejdelsen af dette lovforslag er taget hensyn til de indvendinger, jeg gjorde i fjor. Dog må jeg forbeholde mig ret til ved udvalgsbehandlingen at stille forslag om at ændre § 8, stk. 5, således at det sidste punktum udgår, hvori det hedder:

„Prisen på milocorn og majs nedsættes dog ikke, såfremt den i stk. 2 omhandlede cif-pris for byg overstiger cif-prisen for milocorn og majs med mere end 1 kr. pr. 100 kg.“

Det lyder meget enkelt, men skønt det er så enkelt, har det været noget besværligt at finde ud af, hvordan denne bestemmelse skulle forstås og administreres. Selv om vi i kornnævnet blev enige om en form, hvorefter den kunne administreres, er jeg ikke sikker på, at den kan stå for en nærmere juridisk prøvelse, og jeg tillægger den kun ringe praktisk betydning. Jeg har altid været tilhænger af at skrive love og

[Carl Petersen.]

bestemmelser således, at de kan administreres, og således at folk kan forstå dem.

Med de bemærkninger, jeg nu har fremsat, kan jeg anbefale forslaget til kornordning.

Jeg har så tilbage at omtale det sidste af de tre lovforslag, forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m. Også dette forslag er en videreførelse af den lovgivning, som begyndte allerede i 1958, og som havde det bestemte sigte at give lovbestemmelser, der kunne fremme afsætningen af landbrugsprodukter. Alle var enige om, at denne form for støtte til landbrugserhvervet var rigtig. Det var først i 1961 og senere med det, der skete i 1962, da der indførtes supplerende bestemmelser om økonomisk bistand, at denne lovgivning rigtig kom i offentlighedens søgelys, og jeg gjorde som bekendt som ordfører for mit parti mange kritiske bemærkninger om lovforslaget ved behandlingen i tinget både i 1961 og 1962. Jeg tror, man må erkende nu, da tiden har fortalt os, hvordan virkningen er blevet, at man, dengang forslaget blev behandlet, havde tjent alle parters interesse, hvis de beløb, der var blevet ydet, var blevet fordelt efter andre kriterier, end tilfældet blev. Men det kan jo som så ofte før sagt ikke nytte at græde over spildt mælk, selv om det måske passer til den nuværende situation.

Jeg er derfor glad for, at den højtærede landbrugsminister også ved dette forslag har taget hensyn til de ting, jeg fremførte ved de nævnte lejligheder.

De økonomiske virkninger for landbrugserhvervet skulle stort set blive de samme som for sidste år. Forskellen fra den nugældende lov ligger i fordelingen af beløbene. De beløb, der hidtil har været til rådighed til kontante tilskud pr. ejendom, de såkaldte ejendomstilskud, og kotilskud, er reduceret betydeligt, således at de sparede beløb anvendes til rationaliseringsformål, idet der i forslaget regnes med, at der kun skal anvendes 70 mill. kr. til fordeling efter koantal — det var for indeværende år 118 mill. kr. — og til fordeling til ejendomme ca. 80 mill. kr.

Som det fremgår af bemærkningerne, vil der ved fordelingen af de 80 mill. kr. til

ejendomme ikke blive ydet tilskud til brugere, der har deres væsentlige indtægt fra erhverv uden for landbruget. Jeg er helt enig med den højtærede minister i dette standpunkt, og jeg vil føje til, at der heller ikke bør stilles kontante tilskud i udsigt for dem, der erhverver landbrugs-ejendom efter denne lovs ikrafttræden — det gælder både tilskud, der ydes efter koantal, og tilskud pr. ejendom. Det kan ikke være rigtigt i den vurdering, man må foretage af landbrugets fremtidsmuligheder, at der stilles i udsigt, at når blot man køber en landbrugs-ejendom, så er man dermed garanteret de tilskud, der ydes af staten. For alle ved jo, at hvis den slags tilskud bliver generelle, så sker der kun en eneste ting, at disse beløb bliver kapitaliseret i selve salgssummen, så at den mand, der køber, hverken bliver bedre eller dårligere stillet. Det kan ikke være meningen, at man skal fortsætte med det.

Forslaget åbner ligeledes mulighed for at yde 10 mill. kr. til mejerirationalisering. Også dette er mit parti indforstået med, fordi de beløb, der ydes til dette rationaliseringsarbejde, har en tendens, en rigtig tendens, til at billiggøre produktionen. Jeg ved, at man er i gang med nedlæggelse af de mange små mejerier for at samle mælken i større enheder. Jeg ved, at denne udvikling er i gang, og den bør fremmes mest muligt. Jeg tror, alle kyndige er enige herom. Det er formentlig de vanskelige finansieringsforhold, som vi lever under for tiden, der i nogen måde hæmmer denne udvikling. Derfor skulle det afsatte beløb på 10 mill. kr. kunne gøre god nytte på dette felt.

Endvidere er der afsat 100 mill. kr. til dispositionsfonden, der kan benyttes til fremme af afsætning af landbrugets produkter. Selv om det vel ikke helt bestemt bør angives, til hvilke formål disse midler skal anvendes, så står det helt klart, at formålet alene må være at fremme salget af landbrugsprodukter og dermed medvirke til, at landbrugserhvervet så hurtigt som muligt sættes i stand til at klare sig uden støtte andre steder fra.

Jeg har lagt mærke til, at der i § 6, stk. 2, gøres nogle bemærkninger om, at disse penge ikke må anvendes på en sådan måde, at det kan skade andre erhvervsdrivende.

[Carl Petersen.]

Det skal vel nok forstås på den måde, at man ikke må forulempe de private eksportører, og det må vel i grunden betragtes som en hel selvfølge, at det må man ikke. For her bør ikke være tale om, at der stilles statsmidler til rådighed for en bestemt kreds af eksportører, for at de kan få fordele på andres bekostning. Det kan ikke være meningen, men derimod ene og alene at få bedre afsætningsmuligheder. Så kan det vel i og for sig være det danske samfund lige gyldigt, hvem der skaber disse muligheder. Men jeg kan ikke frigøre mig for den tanke, at der, hvis ikke man er opmærksom på dette forhold, kan opstå vanskeligheder med de private eksportører, som formentlig vil finde, at fondens virksomhed kan virke diskriminerende og dermed vanskeliggøre det samarbejde mellem de to grupper, som samfundet netop må være interesseret i etableres. Jeg går ud fra, at der bliver lejlighed til at drøfte dette vigtige spørgsmål i udvalget, og jeg vil allerede nu rejse det spørgsmål, om begyndelsen ikke bør gøres ved at ændre sammensætningen af fondens ledelse således, at andre end landbrugets organisationer bliver repræsenteret i den. Men som allerede sagt, jeg håber, at den højtærede minister vil være villig til at drøfte disse ting i udvalget.

Må jeg så til slut gøre et par bemærkninger om hjemmemarkedspriserne, for selv om det forslag, vi behandler her i dag, er helt i overensstemmelse med den nugældende lovs bestemmelser og der allerede er ved at skabes en vis praksis for administrationen af denne lovgivning, synes jeg der er grund til at drøfte, om denne praktisering er rigtig på længere sigt.

Når jeg ikke rejste dette spørgsmål ved lovens behandling i fjor, er forklaringen den selvfølgelig, at vi dengang regnede med at blive medlem af fællesmarkedet, og man regnede derfor ikke så stærkt med, at disse ordninger skulle få nogen lang levetid. Nu synes jeg forholdene stiller sig betydeligt anderledes. Nu må vi desværre regne med, at sådanne foranstaltninger må fortsætte et stykke frem i tiden, og derfor synes jeg, det er meget ønskeligt, at den praksis, man vil anlægge ved administrationen, tager hensyn hertil.

Så vidt jeg har forstået, skal monopol-

tilsynet tage stilling, hver gang der kan påvises ændringer i landbrugets produktionsomkostninger, og så kan man give tilladelse til prisændringer. Jeg forestiller mig, at dette må være lige så besværligt for monopoltilsynet, som det vil være at finde ud af, hvad produktionsomkostningerne på et af landbrugets produkter er i virkeligheden. Den afstemning, som blev foretaget i monopoltilsynet den 20. d. m., tyder på, at jeg har ret i, at disse vanskeligheder er til stede.

Når man ved, hvorledes det regnskabsmateriale, som lægges til grund, er bygget op, og ved, at der indgår driftslederløn og familiens vederlag for eget arbejde, og at disse tal påvirkes af de organiserede landarbejderes løn, forekommer det mig, at dette må give en skævhed i bedømmelsen. For sagen er jo den, at der, så vidt jeg er orienteret, er ca. 60.000 lønmedhjælpere inden for landbruget, og der er vel omkring 196.000 selvstændige landbrugere, og efter dette system, jeg her har omtalt, får de 196.000 landbrugere deres egen indtægt, som indgår i regnskabet udgiftsside, forhøjet som følge af den lønstigning, de 60.000 får.

Jeg tror, det er i alle parters interesse, om der blev nedsat et udvalg, der fandt ud af, hvilke bestemte kriterier der skulle anvendes ved konstateringen af eventuelle omkostninger. Jeg mener at vide, at der inden for andre erhverv er givet helt anderledes retninglinjer, som må følges i spørgsmålet om at konstatere nye prisstigninger. Jeg siger det, fordi man bør være opmærksom på, hvis denne lovgivning skal fortsætte, at det så ville være i alle parters interesse at få fastlagt et kriterium, som vil være så nær det rigtige, som man nu kan komme det uden at vække unødigt modstand i offentligheden, hvad det kriterium, der nu bruges, utvivlsomt gør.

Jeg håber, at også dette spørgsmål, jeg her har rejst, kan blive drøftet i det udvalg, der skal nedsættes.

Med disse bemærkninger skal jeg på mit partis vegne tilsige støtte til gennemførelse af de tre lovforslag, jeg her har omtalt.

Jens Chr. Christensen: I det sæt af lovforslag til en helhedsløsning, som vi i disse dage behandler i det høje ting, er de tre landbrugslovforslag en videreførelse af den

[Jens Chr. Christensen.]

lovgivning, som vi i de senere år har måttet gennemføre som en konsekvens både af den politik, der føres i de lande, hvor dansk landbrug har sin hovedafsætning, og af den løn- og udgiftspolitik, som vi i snart mange år har ført her i vort eget land.

Det første: hvordan man optræder i de lande, hvor vi skal afsætte vore produkter, har vi her i Danmark ingen indflydelse på, og hvad angår det sidste: det hjemlige løn- og omkostningsniveau, har vi desværre, takket være det flertal, vi har haft her i Danmark, ført en politik, der i allerhøjeste grad har skærpet vanskelighederne for det erhverv, som denne lovgivning drejer sig om. Ikke mindst i forsøget på at gøre gode tider bedre har vi presset omkostnings- og udgiftsstigningerne i vejret. Landbruget er mere end noget andet erhverv kommet i klemme gennem den voldsomme forøgelse af løn- og udgiftsniveauet, der har fundet sted. Gang på gang hører vi da også fra allerhøjeste sted, hvor livsnødvendigt det er for Danmark at skabe produktion, at skabe eksport — og ikke mindst en produktion og en eksport, der ikke selv fortærer den indtjente valuta. Dansk landbrug har bevislig skabt en stor produktion og en stor eksport og vel at mærke uden selv at fortære den valuta, der indtjenes. Ca. 10 mill. kr. daglig i fremmed valuta kan dansk landbrug afgive til den danske husholdning.

Det er for mig forståeligt, at der hersker bitterhed i landbrugskredse, når man dér ved, hvor nødvendig for hele samfundet landbrugets indsats er, og så må konstatere, at landbrugets udøvere er den folkegruppe, der er langt den dårligst stillede, når det drejer sig om indtjening. Ingen kan vist påstå, at det skyldes mangel på dygtighed hos den danske landmand; heller ingen tør påstå, at det skyldes mangel på energi og arbejdsindsats. Den årlige produktionsstigning, endda med færre og færre beskæftigede, taler sit tydelige sprog om den indsats, der øves af danske landmænd. Alene den sidste 10 års periode viser en produktionsstigning på ca. 60 pct. pr. beskæftiget i erhvervet. Jeg kan til sammenligning nævne, at der inden for dansk industri i samme 10 års periode har været en produktionsstigning på under 20 pct. eller kun en tredjedel

af den stigning, landbrugserhvervet har præsteret pr. beskæftiget.

I de sidste måneder har det gang på gang været udtalt ikke mindst af den højtærede statsminister, at nu burde regering og folketing gennemføre en helhedsløsning, og heri måtte også medtages landbrugets forhold. Når det så i disse udtalelser også blev indføjtet, at de lavestlønnedes og de mindste indtægters problem skulle tilgodeses og løses, er det ganske naturligt, at man i landbokredse med stærk forventning har set hen til regeringens oplæg. Lad mig føje til, at det endnu i landbokredse er en udbredt opfattelse, at en statsministers ord skal man kunne tro på. Endnu har man den tro, at en statsminister beklæder den høje stilling for alle folkegrupper, for hele befolkningen. Jeg føler mig overbevist om, at denne tro vil vakle, når regeringens oplæg til den såkaldte helhedsløsning bliver kendt i landbokredse.

I oplægget tilgodeses ikke landbrugets udøvere, der har den lille årsfortjeneste, som tilfældet er. Den høje regering gør ikke engang forsøg på at indfri sine løfter, og man kan spørge, hvad grunden er. Ja, grunden kan i hvert fald ikke være uvidenhed hos regeringen. At landbrugets forrentningsprocent ligger omkring 0, er kendt af alle, der følger en lille smule med. Det offentliggjorte regnskabsmateriale, ikke mindst det materiale, de såkaldte vismænd har offentliggjort i den rapport, der lige er blevet omdelt, taler sit tydelige sprog.

Hvis vi ud fra det foreliggende materiale vil søge at sammenligne landmandens fortjeneste — eller, om man vil: landmandens årsløn — med indtjeningen eller lønnen hos landets øvrige folkegrupper, så viser det, at medens landbrugets udøvere i de sidste 7 år har haft en indkomststigning på ca. 21 pct. — en stigning, man i øvrigt må tage med alt muligt forbehold, for ser man på landbrugets forrentningsprocent, viser den i hvert fald ikke en sådan stigning — har i samme tidsrum alle andre folkegrupper haft en indtjeningsstigning varierende fra 55 pct. til 80 pct. Inden for kategorien selvstændig industri er indtjeningsstigningen pr. arbejdstime i samme periode steget med 70 pct. Denne beregningsmåde har man udeladt for landbrugets vedkommende; jeg

[Jens Chr. Christensen.]

tør garantere for, at hvis vi udregnede landbrugets indehaveres fortjeneste pr. arbejdstime, ville timebetalingen blive mindre i 1962 end i 1955. Der sker jo ganske enkelt det, at når den enkelte landmand kommer ud for økonomiske vanskeligheder, gør han — tvunget af omstændighederne — sin arbejdsdag længere. Det er ikke usædvanligt, at en arbejdsdag hos den selvstændige landmand i disse år er på 14-15 timer i døgnet. Jeg kan ikke tilbageholde den bemærkning: tænk, om man praktiserede det samme på de øvrige arbejdsmarkedspladser! Tænk, om man i stedet for stadig at gøre arbejdsugen kortere i et par år gjorde den 2-3 timer længere! Hvad ville det ikke betyde i vor produktion, hvad ville det ikke betyde i fortjeneste! Tænk, om vi gjorde arbejdstiden den lille smule længere, ikke om dagen, men om ugen — jeg ved godt, at det er uanstændigt at sige det i det gennemorganiserede Danmark — men tænk, om man kunne lægge lidt til arbejdstiden i den øvrige del af befolkningen som i landbruget, hvad ville det ikke betyde i eksport og produktion?

Hvis vi ser på, hvad fortjenesten i kroner og øre har været gennem de sidste 7 år, viser det sig, at den faglige arbejder har haft en stigning fra 11.600 kr. i 1955 til 18.100 kr. i 1961, med en kortere arbejdstid. I samme periode har man på landbrugsejendomme under 10 ha haft en stigning fra 6.800 kr. til 8.200 kr.; på ejendomme fra 10-20 ha har stigningen været fra 9.000 kr. til 10.250 kr., og på ejendomme fra 20-30 ha har stigningen været fra 10.350 kr. til 11.100 kr. Det viser os, at den faglærte trods kortere arbejdstid har haft en stigning i indtjeningen på 70 pct., medens landmanden med en langt længere arbejdstid kun har opnået en stigning på mellem 10 og 20 pct.

Endelig kommer dertil, at for at landmanden kan opnå en indtægt på mellem 8.000 og 11.000 kr., alt efter ejendommens størrelse, må ikke alene landmanden selv, men også hans kone og i mange tilfælde mindreårige børn yde deres arbejdsindsats.

Ser vi på de 3 lovforslag under ét, opgøres den direkte støtte til landbruget i kraft af disse lovforslag til 415 mill. kr. imod den nugældende lovgivnings 395 mill. kr.

for et år. Det er rigtigt, som det ærede medlem hr. Carl Petersen sagde, at det stort set er det samme beløb, der ydes landbruget i indeværende år. Men dertil skal føjes, at der i de 415 mill. kr. er indregnet 35 mill. kr. til dækning af landbrugets amtsskatter og 40 mill. kr. til dækning af landbrugets statsgrundskyld og grundværdistigningsafgift. For mig at se er disse 75 mill. kr. som Tordenskjolds soldater; den højtærede landbrugsminister lader dem marchere om igen og vil antagelig gerne tage æren for dem.

Hvis jeg husker rigtigt, var det et af leddene i sidste sommers forlig, at man som en kompensation for landbrugets merudgift på grund af omsætningsafgiften nu skulle ophøre med opkrævningen af den forlods beskatning på disse tre områder, altså amtsgrundskyld, statsgrundskyld og grundværdistigningsafgift for landbruget. Dermed er det kontante tilskudsbeløb fra staten til landbruget reduceret til 340 mill. kr. For historiens og for fremtidens skyld må det være af interesse at få de rigtige talstørrelser frem.

Lad mig også benytte lejligheden til at ramme en pæl igennem den påstand, som den højtærede landbrugsminister — for øvrigt kraftigt fulgt op af dagbladet Aktuelt — i en redegørelse for få dage siden fremkom med. Ifølge ministerens redegørelse fik dansk landbrug en årlig støtte på godt og vel 1 milliard kr. Nu tror jeg, den højtærede minister må indrømme, at han med dette tal har skrabet bunden også med hensyn til ærlighed og anstændighed. Det er jo ikke 1 milliard kr., landbruget modtager i årlig støtte; når dækningen af ejendoms-skatterne på 75 mill. kr. er fradraget, er den direkte støtte for indeværende år kun 320 mill. kr. eller under en tredjedel af det, den højtærede minister har oplyst.

Jeg vil gerne spørge den højtærede minister: hvilke formål skal en sådan påstand tjene? Er det for at håne den danske bondestand, eller er det for at dulme ministerens egen samvittighed? Her nytter det ikke at henvisse til de foranstaltninger, der på andre områder er gennemført af hensyn til landbrugserhvervet. Det kan måske være vanskeligt for den højtærede minister at indrømme — men jeg synes, det må være rigtigt — at når vi ad lov-

[Jens Chr. Christensen.]

givningens vej fjerner en særbyrde for en enkelt folkegruppe — jeg tænker her på landbrugets ejendomsskatter — vil det være urigtigt at kalde dette et tilskud til denne folkegruppe.

Det samme må gælde landbrugets afsætning på hjemmemarkedet. I snart mange år har jeg på venstres vegne talt for gennemførelsen af det princip, at landbruget ligesom andre erhverv og folkegrupper for den del af sin produktion, der afsættes på det hjemlige marked, får varens kostpris plus en rimelig avance. Disse ideer og tanker er nu i vidt omfang blevet gennemført. Så skal vi opleve det mærkelige, at når det gælder alle andre erhverv uden for landbruget, finder man det ganske naturligt, at kostprisen plus en rimelig avance tages for den del af produktionen, der afsættes på hjemmemarkedet; men når det gælder landbruget, er det ikke alene dagblade, men erhvervets egen minister, der er parat til at beskyldte erhvervets udøvere for at modtage tilskud fra landets øvrige befolkning. Jeg synes egentlig, det er det, man kalder at føje spot til skade.

Formålet med den lovgivning, vi her behandler, må være at sidestille landbruget i indtjening med landets øvrige erhvervsgrøene; så det passer ind i helhedsløsningen. Det synes mig derfor mærkeligt, at medens regeringen forud for de forskellige lovforslags fremsættelse kunne forhandle i dagevis med arbejdsmarkedets parter, har den ikke kunnet afse tid til realitetsforhandlinger med landbruget, som dog er landets hovederhverv. Man får let det indtryk, at hos den høje regering er landbruget kun noget, der tages med i overvejelserne, når det gælder at fylde den slunkne valutakasse; hvordan erhvervets udøvere skøtter sig rent økonomisk, er ikke regeringens hovedpine. Bare regeringen tager tilstrækkeligt hensyn til arbejdsmarkedets parter og navnlig den ene af parterne, så har landets hovederhverv kun selv at indrette sig og forsøge at få det bedst mulige ud af forholdene.

Det er forståeligt, at landbruget nærer alvorlige bekymringer for fremtiden. Gennem det sidste par år har man inden for erhvervet med nogen fortrøstning set hen til dansk medlemskab i det store markeds-

fællesskab. Da nu dette er skudt ud i en uvis fremtid, er det uhyre vanskeligt at finde lyspunkter for landbrugserhvervet. Tvært imod at mildne forholdene for landbruget har regeringen vist en sjælden evne til at generere erhvervets udøvere dels gennem fremsatte udtalelser og påstande, dels gennem lovgivningen. Jeg tænker her på behandlingen af lovforslaget til vandløbslov i sidste folketingsssamling, og jeg tænker på de forslag til jordlove, der for kort tid siden blev lagt på tingets bord, for slet ikke at tale om det nye forslag om kapitalvindingsskat.

En lovgivning, der kunne mildne erhvervets forhold, er man uhyre tilbageholdende med fra regeringens side; men indgreb, der kan genere erhvervet, fratage det dispositionsretten og tage en eventuel fremtidig fortjeneste, er man rede til at gennemføre, og det kalder jeg en mindre pæn behandling over for et erhverv, der er i de yderste vanskeligheder. Det føles alt sammen som en hån mod det erhverv, der slider og slæber derude til daglig; det føles derude, som om det er takken for, at man, ofte gennem et umenneskeligt slid, har skabt et erhverv, der fuldt ud kan klare sig i konkurrencen med andre landes tilsvarende erhverv, et erhverv, der gennem en årrække har båret en stor forlods beskatningsbyrde, desforuden har afleveret til den hjemlige befolkning prima fødevarer til enestående lave priser og endelig gennem sin eksportvaluta har skabt mulighed for opbygningen af en industri.

Med dyb bekymring må landbruget se på enhver stigning i løn- og omkostningsniveauet. Her har regeringen aldrig villet tage hensyn til hovederhvervets bærekraft. Ikke mindst gennem overbeskæftigelsen i forbindelse med byerhvervenes korte arbejdstid og weekendordninger er der skabt en kolossal lønstigning inden for den medhjælperstand, der endnu er tilbage i landbruget. Dertil kommer så det voldsomt høje renteniveau, som ikke mindst over for nyetablerede og over for landbrugere med megen løs gæld er en uhyre stærk belastning af økonomien.

Jeg skal slet ikke forsøge at gå i enkeltheder med hensyn til indholdet af de 3 lovforslag; det må vente til selve udvalgsarbejdet, men det forbavser mig, at rege-

[Jens Chr. Christensen.]

ringen hverken for kornlovens eller rapsordningens vedkommende overhovedet har forsøgt en ajourføring af priserne i henhold til den prisstigning, der har fundet sted. Man kan vel næsten sige, at forslag til lov om en kornordning indeholder en forringelse af den nugældende foderkornsordning.

Endelig kommer dertil også, at det ærede medlem hr. Carl Petersen mener, og det tror jeg, han har uret i, at det kun skyldes det sene efterår, at der er tilsået et mindre areal med brødkorn. Jeg mener, det helt og holdent skyldes, at vi har fået foderkornsprisen op i nærheden af det, der må være dens virkelige pris, dens produktionspris, jeg siger bare i nærheden deraf. Det bevirker, at der bliver tilsået færre tønder land med brødkorn. Når de 2 priser, brødkorns- og foderkornspris, nærmer sig hinanden, er trangen til at avle brødkorn betydelig mindre. Det har vi sagt i adskillige år. Det har nu vist sig, at da vi endelig fik foderkornsprisen op i nærheden af brødkornsprisen, faldt arealstørrelsen for brødkorns vedkommende. På den måde kommer staten til at spare en del penge af det, brødkornsordningen ellers har kostet.

Det må vel være et rigtigt forlangende fra landbrugserhvervet, at den prisstigning, der har fundet sted, og den fortjenstnedgang, der har fundet sted gennem årene, bliver kompenseret. Den høje regering har imidlertid ikke forsøgt gennem oplægget til denne lovgivning at tilgodese landbrugserhvervet. Man skulle næste tro, at landbruget efter regeringens opfattelse skulle være tilfreds med den beløbsramme, den nugældende lovgivning indeholder, idet denne størrelsesorden i vid udstrækning er bibeholdt i de lovforslag, der er blevet fremsat. Lad mig dog minde om, at den højtærede statsminister for få dage siden oplyste, at dansk landbrug gennem fællesmarkedets foranstaltninger alene i indeværende år har haft en mindreindtjening på over 200 mill. kr. Mon ikke de fleste også inden for regeringen frygter, at disse forhold forværres, når vi kommer efter 1. april i år?

Der er ingen i dansk landbrug, der ønsker at skulle modtage tilskud eller støtte fra det øvrige samfund, men det skal siges til danske landbrugere, at det ikke er deres egen skyld, at erhvervet er i vanskeligheder. Det

er ikke landbrugets skyld, at der er blevet ført en forfejlet politik her i Danmark gennem den sidste halve snes år. Derfor skal det siges, at landbruget med god samvittighed kan modtage den støtte; det er for øvrigt en støtte, der kan forøges betydeligt uden at overstige de beløb, der indirekte gennem forskellige beskyttelsesforanstaltninger ydes øvrige erhvervsgrupper i vort samfund.

Jeg går ud fra som givet, at den beløbsramme, der er tale om i de foreliggende lovforslag, er fremsat som et forhandlingsgrundlag. Formålet med den lovgivning, vi skal til at gennemføre her eller videreføre her, må under alle omstændigheder være, at landbrugets udøvere i forbindelse med den påtænkte helhedsløsning ligestilles i indtjening med landets øvrige erhvervsgrupper. Hvilken beløbsramme der skal opereres med, er det vanskeligt på stående fod at udtale sig om. Derfor må jeg i allerhøjeste grad beklage, som jeg allerede har gjort, at regeringen ikke i tide har optaget forhandlinger med landbrugserhvervets folk. Jeg håber, at viljen er til stede hos den høje regering til at gennemføre en lovgivning, der tilgodeser landbrugets vanskeligheder, og at landbruget i indtjening skal ligestilles med den øvrige del af landets befolkning. Er denne vilje til stede, tror jeg på, at der kan skabes et resultat gennem det udvalgsarbejde, vi skal ind i, og jeg kan tilsige venstres velvilje til et sådant arbejde.

H. C. Tott: Da folketinget i 1961 behandlede landbrugsministerens forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer og kornloven, gav jeg udtryk for det ønske, som jeg er overbevist om deles af alle, at det ikke skulle blive nødvendigt for os her i folketinget på ny efter lovens udløbstid at gennemføre foranstaltninger for at bistå landbrugserhvervet i en økonomisk vanskelig tid, med andre ord at de afsætningsmæssige og omkostningsmæssige problemer, som landbruget da havde, skulle være blevet mindre.

Vi står imidlertid i dag i en situation, hvor problemerne ikke er mindre, men tværtimod større, og hvor der kun er udsigt til, at det, der vil byde sig fremover, vil forstærke vanskelighederne både omkostningsmæssigt og afsætningsmæssigt. Den

[H. C. Toft.]

2-årige periode, der er forløbet siden foråret 1961, har været af en sådan art, at vi her i folketinget har måttet finde frem til yderligere foranstaltninger, der kunne afbøde de øgede økonomiske vanskeligheder. Vi gjorde det ved at forbedre kornordningen i 1962 og ved at gennemføre en lovgivning, der gjorde det muligt for landbruget på hjemmemarkedet at opnå højere priser, som gav øgede indtægter til den enkelte landmand.

Lovgivningen, som vi gennemførte i 1961, suppleret med lovgivningen i 1962, har ikke kunnet forandre den enkelte landmands økonomiske stilling i en sådan grad, at der er blevet bedre forhold i forhold til 1961. Tværtimod måtte forstander Ridder fra Landøkonomisk Driftsbureau, da han gjorde resultatet for høståret 1961-62 op, konstatere, at landbruget i det år havde haft den laveste forrentningsprocent siden kriseårene i 30'erne, der for de fleste af os står som de værste kriseår for erhvervet.

Denne talmæssigt opgjorte stilling for landbruget begrundet det mismod, som hersker ude i de enkelte landbohjem, hvor far og mor og børnene daglig må vende tilbage til, hvordan de skal klare betalingen af forpligtelserne, veksler på mange dyr, veksler til foderstofhandlerne, andels- som private firmaer, regninger til købmanden, til dyrlægen, smeden og maskinhandleren. Det er da klart, at der med disse kendsgerninger som baggrund bliver en trykket stemning i hjemmet, og at man rejser det spørgsmål, om det arbejde, der udføres daglig i mange timer i bedriften, er helt unødvendigt, om der ikke mere er brug for den indsats, som en dygtig dansk bondestand gennem mange år har øvet, om den ikke har nogen betydning for samfundet. De venter et svar fra den lovgivende forsamling i disse timer, de venter et svar herpå fra Christiansborg.

Derfor skal det også fra denne talerstol, i alt fald som vor bedømmelse af landbrugsgets betydning, siges, at det danske samfund som helhed har brug for bondens arbejde, har brug for de valutamængder, som landbruget kan hjembringe. Det er på basis af landbrugets nettovalutaskabende evne og mulighed, at store dele af den øvrige produktion i det danske samfund kan ska-

bes. Uden denne ville vi mangle tilstrækkelig valuta til indkøb af råvarer og halvfabrikata, der er betingelsen for de manges beskæftigelse i industrivirksomhederne, og derfor har alle i det øvrige samfund brug for bondens indsats.

Ser vi på beskæftigelsen, på de mange, der er knyttet direkte til landbruget som ejere eller medhjælpere, et antal på ca. 300.000, hvortil må lægges de mange, der er beskæftiget i forædlingsvirksomhederne, dem, der forarbejder de af landbruget fremstillede produkter i slagterier, mejerier, konserverfabrikker, foderstofforretninger og mange andre steder, plus dem, der er beskæftiget med fremstilling af maskiner, vedligeholdelse af landbrugets maskineri, transport og eksport af landbrugets produkter, da er det faktisk et antal på mellem 400.000 og 500.000, hvis beskæftigelse er direkte afhængig af den danske landbrugsproduktion, så også af den grund er det danske samfund afgørende interesseret i at bevare landbrugets produktion intakt. Dermed være ikke sagt, at man fremover skal forvente eller tilstræbe, at lige så mange beskæftiges på denne måde. Tværtimod må vi forvente, at der fremover vil være færre om at skabe denne produktion, og det vil sige, at det danske landbrugs struktur må stå over for ændringer, ændringer, som også er nødvendige, hvis vi i fremtiden skal være blandt de mest produktive landbrug i Europa og dermed være de mest konkurrencedygtige på verdensmarkedet og derigennem bidrage til væsentlige valutaindtægter for vort land.

Alle i det danske samfund er interesserede i og afhængige af en væsentlig landbrugsproduktion og -eksport. Når landbrugserhvervet på grund af de indenlands skabte kolossale omkostningsstigninger og på grund af, at så godt som alle køberlande har opstillet restriktionsordninger, der forhindrer vort salg af landbrugsvarer dér, står i den hårdeste krise i mange år, er hele befolkningen i Danmark interesseret i at medvirke til at afbøde disse forhold og bidrage til, at den danske landbrugsproduktion kan bevares.

Set ud fra disse synspunkter erklærer det konservative folkeparti sig parat til at gennemføre en lovgivning, der skal tilgodese det danske landbrug — men vi gør det

[H. C. Toft.]

ikke alene af denne grund. Mit partis indstilling, som det folkeparti det er, har altid været at føre en politik, der trådte til med en lovgivning, der hjælper vanskeligt stillede befolkningsgrupper. Vi gjorde det i 30erne for landbruget, og vi har fulgt den samme linje i de seneste år, da landbruget blev stillet i nye vanskeligheder. Vi må i dag se i øjnene, at det, der må tilstræbes, er en landbrugspolitik, der nok skal gavne på kort sigt, men det kan ikke være rigtigt, at den landbrugspolitik, der skal føres nu, kun er en kortsigtet politik. Vi må føre en politik og gennemføre en lovgivning, der gør det muligt for dansk landbrug at være blandt de billigst producerende i verden i tiden fremover.

Derfor ønsker vi ved de forhandlinger, der i de kommende dage skal føres i udvalget vedrørende disse landbrugslovforslag, at fremme en lovgivning, der også sigter længere fremover end lige til nuet i dag.

Da vi i 1961 gennemførte en tilsvarende lovgivning i folketinget, gav andre partier udtryk for, at en mere langsigtet landbrugspolitik var nødvendig. Det blev sagt, også af regeringspartierne — og det blev gentaget, da vi i 1962 gennemførte hjemmemarkedsordningerne — at man måtte til at føre en mere langsigtet landbrugspolitik. Men hvad er der af langsigtet landbrugspolitik i de af regeringen her fremsatte lovforslag? Der er intet. Skal dansk landbrug være blandt de mest ydedygtige, må den nugældende jordlovgivning ændres, så at det bånd, der er lagt på de enkelte landbrugsejendomme, lettes. Ud fra disse synspunkter stillede vi i 1961 forslag om at lette landbrugsforpligtelsen for de mindste ejendomme. Det ønsker vi også nu, således at disse ejendomme frit kan sammenlægges med andre ejendomme. Med den størrelse, de mindste brug her i landet har, kan man ikke fremover vente, at der på dette grundlag skal kunne skabes indtægter, der er tilstrækkelige til at skaffe en familie en rimelig levefod. Da det tilmed er sådan, at der fremover

ikke vil være tilstrækkeligt med aftagere til disse brug, skal man lette dem for landbrugsforpligtelsen, så at man derved åbner dem en adgang til større salgsmuligheder fremfor nu, da man gennem den bestående lovgivning låser dem fast.

Vi vil i de kommende år, hvis man ikke følger vor politik på dette område, komme til at stå over for et ødegårdsproblem af format, nemlig når de ældre, der endnu bebor disse ejendomme, går fra dem. Det vil de gøre, når de ikke længer formår at yde en arbejdsindsats, der sammen med den folkepension, de i dag får, giver dem en indtægt. Thi kun ganske få unge, formentlig slet ingen, vil erhverve disse ejendomme.

Vi ønsker også, at vi nu lovgiver på en sådan måde, at det bliver muligt at sammenlægge ejendomme i større omfang, end den nugældende landbrugslov tillader. Den sammenlægningsgrænse, som alle, med undtagelse af undertegnede, enedes om i landbokommissionen for et år siden, og som alle udvalgsberettigede partier i folketinget, med undtagelse af det konservative folkeparti gik ind for for 8 måneder siden, er helt ude af takt med tidens tekniske muligheder for den mest rationelle produktion.

Det, der skal skabes adgang til, er, at der oprettes ejendomsstørrelser, hvor man med nutidens hjælpemidler kan skabe den størst mulige produktion pr. mand, thi kun derigennem kan vi forvente, at det danske landbrug vil være blandt de mest produktive og derigennem få mulighed for at skabe sig indkomster, der kan måle sig med andre befolkningsgruppers. Den nuværende frie sammenlægningsgrænse må hæves væsentligt. Det tillades jo kun at nedlægge en landbrugsejendom på 5 ha og sammenlægge den med en ejendom på højst 7 ha, således at ejendommen efter sammenlægningen ikke må være på mere end 12 ha af den bedste jord. Denne grænse er alt for lavt ansat. Vi må have sammenlægningsgrænsen op på et sådant niveau, at ejendommen giver fuld beskæftigelse for en mand og hans familie, ellers vil vi gang

[H. C. Toft.]

på gang komme til at stå over for at skulle træffe nye korttidsforanstaltninger, der kunne være undgået.

Regeringen har jo fremsat en anden buket lovforslag her i folketinget end dem, som vi behandler nogle af i dag. Jeg tænker på de såkaldte 10 jordlovsforslag. Et af disse lovforslag åbner adgang til samdrift af 2 landbrugsejendomme. Dette er en imødekommelse af det konservative folkepartis synspunkt. Men da vi for 8 måneder siden her i tinget ved behandlingen af landbrugsloven drog dette frem i vor tale og i betænkningen, afviste alle de udvalgsberettigede partier os. Problemet, sagde de, skulle kulegraves i landbokommissionen, og den højtærede landbrugsminister sagde endda, at han ikke mente, det var den rigtige vej at gå; han nærrede den største tvivl. Den højtærede minister er altså uden kulegravning i landbokommissionen kommet til en bedre erkendelse i løbet af nogle ganske få måneder. Jeg ved ikke, hvem der har hjulpet landbrugsministeren hertil. Er det den højtærede statsminister, han har været under påvirkning af, eller er det måske socialdemokratiets ærede ordfører her i dag, det ærede medlem hr. Carl Petersen, der til sidst har overbevist den højtærede landbrugsminister om det fejlslagne i hans synspunkt?

Den samdriftstilladelse, som indeholdes i regeringens forslag til ændring i landbrugsloven, er imidlertid efter vor opfattelse ikke vidtgående nok, når vi må tilstræbe det, som jeg nu adskillige gange har understreget nødvendigheden af: at gøre landbruget mest muligt konkurrencedygtigt. Man kan, hvis dette lovforslag til ændringer i landbrugsloven gennemføres, lade 2 gårde af de største drives sammen her i landet. 2 store proprietærgårde eller godser kan drives sammen, men den, der har 2 ejendomme på hver 6 ha, kan ikke komme til at drive mere end disse 2 sammen, altså i alt 12 ha. Det mener vi er forkeert, og vi mener derfor, at der for de mindste ejendommers vedkommende må være adgang til at drive mere end 2 ejendomme sammen. Jeg forstår slet ikke, at den radikale landbrugsminister med hele hans politiske baggrund vil stille de mindste landbrugere, de mindste ejen-

domsbesiddere så ringe, som det her er tilfældet.

Nu nytter det ikke længere, at vi gang på gang gennemfører korttidsforanstaltninger for at afbøde nogle af landbrugets vanskeligheder. Men det nytter heller ikke noget, højtærede landbrugsminister, at fremsætte en buket jordlovsforslag — jeg tænker på de forslag, som den højtærede landbrugsminister fremsatte for blot 1 måned siden — som medvirker til at ødelægge de sammenlægningsmuligheder og rationaliseringsmuligheder, kort sagt, mulighederne for at skaffe de bedste landbrugsbedrifter, som det er nødvendigt at skaffe. Jeg tænker her på lovforslaget om bopælspligten, hvorved man faktisk låser mange ejendomsbesiddere, der sidder med små ejendomme, fast i den ejendom, de sidder på. Den højtærede minister vil måske hertil sige, at så kan man købe en anden ejendom og drive den sammen med den første. Men den mulighed er ikke altid til stede, når det faktiske forhold er dette, at de fleste ejendomsbesiddere låses fast på deres ejendom.

Jeg ville gerne have alle de korttidsforanstaltninger, som der er stillet forslag om ved de lovforslag, vi i dag behandler, kædet sammen med mere langsigtede foranstaltninger ved ændringer i lovforslagene som vi ønsker skal være helt rigtige. Thi vi anser det for nødvendigt, at der gives mulighed for en fornuftig jordarrondering her i landet. Det, det i dag gælder om, er at få gennemført ændringer i de bestemmelser, som er hindringer for en tilpasning, der ikke kan finde sted, når vor jordlovgivning er af den art, som den er. Den store afvandring, der har fundet sted fra landbrugserhvervet, og den afvandring, som vi formentlig fremover vil blive vidne til, gør det simpelt hen nødvendigt, at man nu følger de af os angivne veje. Vi ønsker ingen lovgivning, der tvinger nogen til at flytte fra den ejendom, han ejer, men vi ønsker på frivillig basis en friere adgang til sammenlægninger og samdrift af ejendomme, og vi ønsker for de mindste ejendomme at hæve landbrugsforpligtelsen, så ejerne af disse ejendomme får mulighed for at afhænde dem og få en højere pris, end de kunne opnå for en mindre ejendom, hvis de overhovedet har eller får en salgsmulighed.

[H. C. Toft.]

Vi ønsker altså denne langsigtede politik knyttet sammen med den korttidspolitik, som er nødvendig, fordi vi tror, vi derigennem opnår, at problemerne fremover vil blive mindre, og fordi vi mener, at vi derigennem gør det muligt at skabe økonomiske betingelser, der gør det lettere for den, der er landmand, at skabe sig indkomstforhold, der står på linje med andre befolkningsgrupper.

Er den korttidspolitik, som regeringen nu foreslår, da den rigtige? Er der den rette balance i den helhedsløsning, som regeringen foreslår, mellem de enkelte befolkningsgrupper? Jeg rejser spørgsmålet netop i forbindelse med behandlingen af disse landbrugslove, og jeg rejser spørgsmålet over for den højtærede landbrugsminister.

Da regeringen fremsatte forslagene, havde den ikke kendskab til den indkomstopgørelse, som det økonomiske råd havde under udarbejdelse — det tror jeg da i alt fald ikke. Tager jeg fejl, beder jeg den højtærede landbrugsminister oplyse mig derom. Hvis jeg ikke tager fejl, så kendte regeringen og den højtærede landbrugsminister ikke, da disse lovforslag til en helhedsløsning blev fremsat, de 3 vise mænds indstilling og indkomstopgørelsen. Derfor er det, jeg rejser mit spørgsmål, om der er den rette balance. De 3 vise mænd gør op, at indkomststigningen i perioden 1955-62 har været 88 pct. for industrien, ca. 70 pct. for timelønnens vedkommende for arbejdere i håndværk og industri og en lignende stigning for tjenestemænd. Heroverfor står da, at landbrugets indkomst — vel at mærke bruttoindkomst — er steget med 27 pct., og ved bruttoindkomst forstås, at også midler til afskrivning og forrentning af kapitalen skal dækkes heraf. Da landbrugets gæld er vokset betydeligt i disse år, vil det reelt sige, at det, der bliver tilovers til den enkelte landmand og hans familie at leve af, ikke er steget med 27 pct., men med betydeligt mindre.

Når landbrugsministeren nu foreslår for landbrugets vedkommende, at man i helhedsløsningen skal stå på uforandret status i forhold til den nugældende lovgivning, og gør det op på den måde, at landbrugets stilling ikke forbedres, medens man samtidig ud over lønreguleringen for de lavtlønnede

i år stiller alle lønmodtagere over for øgede indkomster i de kommende 2 år, ja, så spørger jeg den højtærede landbrugsminister: har det noget med en rimelig balance at gøre i en helhedsløsning at behandle landbruget på den måde? Er der balance for landbrugets vedkommende? Jeg kan i alt fald ikke se det.

Vi vil gå til det kommende udvalgsarbejde med det mål at forbedre den foreslåede lovgivning, idet det er vor opfattelse, at brødkornsordningen må videreføres, men med betydeligt forhøjede priser for både rug og hvede, og at det må kædes sammen med den foderkornsordning, som vi har i dag, med mindst tilsvarende forhøjelser, som brødkornspriserne får.

Landbrugsministeren foreslog sidste år en foderkornsordning efter nøjagtig de retningslinjer, som vi tidligere havde opfordret ham til, men nu svinger landbrugsministeren på ny. Hvorfor vil ministeren ikke give de månedlige tillæg til basisprisen, som vi sidste år fik gennemført? Vi finder tillæggene rigtige, ikke mindst på grund af, at disse månedlige tillæg jo betyder, at man fremover har forventning om stigende priser på korn, hvilket igen betyder, at udbuddet lige efter høst bliver mindre, og at de likviditets-svage landmænd — desværre de mange — der nødvendigvis skal sælge hurtigt efter høst, får bedre salgsbetingelser, fordi der vil blive et mindre udbud, og derfor vil prisen på foderkorn efter høst blive højere. Men heller ikke disse likviditets-svage landmænd mener landbrugsministeren han bør komme hjælpende i møde med den rigtige kornlov.

De højere priser på korn, som vi mener bør tilstræbes, må naturligvis følges op af højere priser på hjemmemarkedet for de produkter, landbruget afsætter dér, de forædlede varer, således at de, der omsætter kornproduktionen hjemme til den dyriske produktion, på denne måde får bedre indtægtsmuligheder. Vi er som før af den opfattelse, at den rigtigste måde at støtte landbruget på er, at de danske forbrugere betaler for landbrugets varer den pris, det koster at producere dem med en rimelig fortjeneste til landmanden, nøjagtig som man gør for andre varer, der indkøbes i butikkerne.

Det er ikke den danske landmands opgave alene at holde omkostningsniveauet her i landet nede gennem lavere priser, så

[H. C. Tøft.]

vor konkurrence for alle erhverv forbedres. Skal denne opgave løses, må det være en fælles opgave, som alle bidrager til.

Det er endvidere det konservative folkepartis synspunkt nu som før, at de på landbruget hvilende offentlige byrder, de restandende ejendomsskatter på landbrugsejendomme, må afvikles, og det gælder nu de sognekommunale grundskatter. Vi behandler for tiden her i folketinget et forslag om bortfald af statsgrundskatter m. m. på landbrugsejendomme. Den højtærede finansminister har foreslået, at lovforslaget får en gyldighedsperiode på ét år, nemlig 1963-64, således som det var aftalt ved forliget. Jeg spørger den højtærede finansminister: det er vel meningen, når man nu gennemfører denne løsning og har stillet problemerne op, som man har for landbrugets vedkommende, at denne lov også skal have gyldighed for 1964-65? Det vil derfor være rigtigst fremfor som finansministeren har gjort at fremsætte et nyt forslag at ændre i loven om beskatning af fast ejendom. Jeg stiller det samme spørgsmål til, det må vel være den højtærede indenrigsminister, men det kan måske besvares af landbrugsministeren. Det er tilsagnet fra forliget i foråret om, at staten skal overtage den del af amtsgrundskatterne, som hviler på landbrugsjorden, der har bevirket, at en sådan ordning skal gælde i år. Jeg går ud fra — det må være en forudsætning regner jeg med — at dette også kommer til at gælde for 1964-65.

Det afgørende for indtægtsforholdene i landbruget er priser og afsætningsmuligheder for den del af varerne, der eksporteres. Derfor deler vi regeringens synspunkter vedrørende de midler, der indgår i den såkaldte dispositionsfond. De bør anvendes til eksportfremmende foranstaltninger, til kvantumrabatter, til at lette eksporten til mange lande af visse varer og til støtte for eksportfremmende foranstaltninger på nye markeder, hvorimod vi stiller os mere tvivlende over for, om det, der er benævnt som projekter i udlandet, virkelig har værdi for landbruget.

Dansk andelsbevægelse gør og har gjort et godt arbejde for afsætning af landbrugets varer ude i verden, men ikke mindre værdifuld er den indsats, som danske private eks-

portører har udført og i særlig grad ofte har udført ved at finde nye markeder. Nye afsætningsmuligheder er skabt, der i høj grad er kommet den enkelte bonde til gavn. Derfor ville det være helt forkert, om man ikke lod disse private eksportører være med i rådslagning om, hvordan de i dispositionsfonden anbragte midler skal anvendes. Vi har brug for deres hjælp og bistand. Vi vil derfor under udvalgsarbejdet virke for, at deres erfaringer, deres dygtighed også får medindflydelse på, hvordan disse midler skal anvendes, idet vi tror, at vi derigennem også hjælper den danske bonde. Det må under ingen omstændigheder gå sådan, at disse midler anvendes på diskriminerende måde. Midlerne må ikke anvendes diskriminerende over for andre erhvervsvirksomheder, hvad enten de er private eller andelsvirksomheder.

Jeg erindrer her den højt ærede landbrugsminister om sagen vedrørende aktieselskabet Dansk Dybfrost, hvor midler var stillet til rådighed for en virksomhed, som omfattede både private og andelsforretninger, medens andre virksomheder af tilsvarende art ikke fik en tilsvarende begunstigelse, og her drejede det sig også om både private og andelsvirksomheder.

Jeg forstår, at den ærede ordfører for socialdemokratiet delte mine synspunkter på dette område, og jeg vil derfor medvirke til sammen med den ærede socialdemokratiske ordfører at søge ændringer i loven, således at også den private handel, som har betydet meget for nye fremstød, kommer med ind i billedet, når der skal træffes afgørelse om midlerne fra dispositionsfonden.

Jeg vil gerne indskyde, at denne lovgivning jo er en videreførelse af en tidligere lovgivning, og den bevarer det, man kalder centralsalg, hvor ministeren kan dirigere salget gennem centralorganer. Jeg skal kun sige her, at vi var imod det, da det gennemførtes her i salen, og vi er det stadig væk.

Ministeren stiller forslag om en rationaliseringsfond på 150 mill. kr., der skal anvendes til ejendomstilskud og til de såkaldte kopenge. Vi ønsker i stedet for dette forslag at fremskaffe flere midler over højere hjemmemarkedspriser og en forbedret kornordning, således som jeg har omtalt. Derigennem kommer der flere penge til dem, der har det erhverv at være landmand, og herigennem begunstiger man dem, der producerer va-

[H. C. Toft.]

erne, fremfor som man gør ved regeringsforslaget at bruge midler, om hvilke man i alt fald kan sige, at de intet har med rationalisering at gøre. Fondens benævnelse, rationaliseringsfonden, er helt misvisende.

De mindre ejendomme, som det formentlig er regeringens hensigt at give disse midler, vil vi tilføre mere kapital ved ophævelse af landbrugsforpligtelsen for dem, idet de igennem den derved skabte værdistigning får væsentlig større tilførsel af kapital og pengemidler, end ejendomstilskuddene giver. Det er heller ikke rationelt at give tilskud til en ko, der burde være leveret i maj måned, men ikke bliver det, fordi den skal vente til julitællingen af kreaturer for at kunne opnå tilskud. Det er for at sige det rent ud så urationelt, som noget kan være. Derfor burde ordet rationaliseringsfond ændres. Den rigtige benævnelse for fonden ville være: fonden til bevarelse af et uproduktivt og et urationelt dansk landbrug.

Lad os derfor erstatte de midler, der på denne måde skulle komme landbruget til gode, med en højere kornpris og en højere hjemmemarkedspris; så kommer ordningen dem til gode, der lever af at producere landbrugsprodukter, og det er jo heldigvis de mange.

Det fremgår af ministerens fremsættelsestale — eller måske var det af bemærkningerne til lovforslaget — at de, der havde en væsentlig indtægt uden for landbruget, ikke skulle have ejendomstilskud. Jeg vil gerne have oplyst af den højtærede landbrugsminister, hvad dette dækker. Jeg er for så vidt enig med ministeren, og jeg går ud fra, at den højtærede statsminister f. eks., hvis der er landbrugspligt på hans ejendom i Vendsyssel, ikke vil få tilskud, og det samme må gælde det ærede medlem hr. Poul Møllers ejendom i Thy. Jeg vil gerne spørge, om den mindre landbruger, der måske kun har fået nogle få tusinde kroner i indkomst, stammende fra sit landbrug, men ved siden af gennem andet arbejde måske har opnået en væsentlig større indtægt, skal have dette rationaliseringstilskud, eller er det, at han søger at øge sin indkomst også, om jeg så må sige, for rationelt til, at han kan få tilskud? Jeg spørger den højtærede landbrugsminister, og jeg

anmoder ham om at klarlægge dette for folketinget. Hvis ikke andet oplyses, må jeg gå ud fra, at disse ejendomstilskud skal gives efter samme retningslinjer, som fulgtes efter loven af 1961. Jeg beder den højtærede landbrugsminister svare mig i dag derpå.

Det fremsatte lovforslag om en rapsordning skal jeg ikke gøre andre bemærkninger om, end at vi som ved tidligere behandlinger af lignende forslag er positivt indstillet over for denne ordning; vi vil også her gerne diskutere, om ikke det ville være rigtigt at hæve prisen på dette område. Vi vil gerne se lidt nøjere på forslaget i et kommende udvalg.

Markedsforhandlingernes sammenbrud vil på længere sigt, hvis de ikke genoptages og fører til et positivt resultat, bringe nye økonomiske vanskeligheder til det danske landbrug og det danske samfund. Kommer det dertil, at fællesmarkedets landbrugsordning for de sidste varegruppers vedkommende træder i funktion, også indeholdende variable importafgifter, er det vor opfattelse, således som mit partis politiske ordfører, det ærede medlem hr. Poul Møller, udtrykte det under markedsdebatten her i tinget, at det ikke kan være det danske landbrugs opgave alene at bære den byrde, som afgifterne er, men det må være opgaver, vi her i landet må stå sammen om både for landbrugets skyld og også for at kunne fortsætte og bevare vore markeder for landbrugsvarer i fællesmarkedets landene og dermed valuta-indtægterne.

Det er vor opfattelse, at vi inden for EFTA-området må arbejde for en landbrugspolitik, der beskytter EFTAs egne landmænd, og for en politik, der forhindrer, at de enkelte EFTA-lande stiller barrierer op, der forhindrer salg af landbrugsvarer fra det ene EFTA-land til det andet, ligesom det må forhindres, at EFTA-landene sælger landbrugsvarer til dumpingpriser til tredjeland og derved f. eks. ødelægger Danmarks eksportmuligheder.

Vi ønsker en sådan aktiv politik ført, og da nytter det ikke, hvis regeringen følger den af landbrugsministeren hidtil fulgte linje; jeg tænker her på landbrugsministerens svar til mig, da jeg her i folketingets spørgetid rettede spørgsmål til ham om faldet i eksporten til Sverige, om EFTA-

[H. C. Toft.]

lande, vi samarbejder med. Landbrugsministeren sagde da for en god måned siden, at det for tiden ikke var opportunt at rejse spørgsmålet over for Sverige, selv om udviklingen havde været sådan. Det nytter ikke at møde med denne indstilling, man må gå mere aktivt til værks.

Jeg ønsker til slut at ridse den konservative landbrugspolitik op. Vi vil medvirke til en øjeblikkelig nødvendig korttidspolitik, der bør bestå i afvikling af de resterende ejendomsskatter, en forbedret kornordning med væsentlig højere priser for brødkorn og mindst tilsvarende forhøjelser af basisprisen for foderkorn, en forhøjelse af hjemmemarkedsprisen for forædlede landbrugsprodukter i forhold til forhøjelsen af foderkornsprisen, statsmidler til eksportfremmende foranstaltninger og statsmidler til billiggørelse af produktionen — gødningstilskud.

Denne korttidspolitik må nødvendigvis nu sammenkobles med en politik, der peger fremad mod den mest mulig produktive landbrugsbedrift, en politik, der vil gøre det lettere for landbruget at konkurrere og derved skabe større muligheder for indkomstforøgelse, så man i landbruget kan komme på højde med andre befolkningsgruppers indkomstniveau. Derfor må vi gennemføre en jordlovgivning, der fjerner landbrugsforpligtelsen for de mindste brug, sætter den frie sammenlægningsgrænse væsentlig højere end i dag og åbner adgang for samdrift af mere end to ejendomme, når det drejer sig om mindre eller middelstore landbrug.

Vi mener, at når vi skal drøfte en helhedsløsning, må vi på længere sigt også få lagt den rigtige landbrugspolitik, og vi må som medlem af EFTA-området virke for en landbrugspolitik i dette område, der beskytter EFTAs egne landmænd og hindrer barrierer mellem EFTA-landene indbyrdes for derved at styrke det danske landbrugs eksportmuligheder.

Med disse bemærkninger, som jeg her har fremført på det konservative folkepartis vegne, har jeg villet give udtryk for en positiv indstilling til et udvalgsarbejde med henblik på at opnå resultater i den retning, jeg her har kendetegnet.

Kirkegaard: Som alle både her i salen og udenfor ved, har priserne på landbrugs

eksportvarer i de senere år været så lave, at landbrugserhvervet ikke har fået en tilstrækkelig del af den indtægtsstigning, som ellers har været almindelig her i landet. Det har derfor været rimeligt at støtte erhvervet ved forskellige foranstaltninger, og ved de forslag, som her er til første behandling, foreslås de vigtigste af disse foranstaltninger forlænget med nogle mindre ændringer.

Af lovforslaget om afsætning af danske landbrugsvarer m. m. får man let det indtryk, at denne lov efterhånden mere er en tilskudslov end en lov om afsætning, men i en tid, hvor landbrugets indtægter ikke kan dække nødvendige driftsudgifter, er det forståeligt, om landmændene lægger vægt på kontante tilskud. På længere sigt er det utvivlsomt af større værdi for erhvervet, at der gøres — eller jeg kan sige fortsat gøres — en indsats for at fremme vore eksportmuligheder og for at udnytte tilstedeværende muligheder for rationalisering, helst på flere fronter end hidindtil. Til dette synspunkt er der taget hensyn i forslaget, og det mener jeg er rigtigt.

Af noget, som jeg har set eller læst i et eller andet af landbrugets fagblade, erindrer jeg en oplysning om, at et samarbejde mellem nogle mejerikredse om et nyt moderne mejeri havde givet leverandørerne en gevinst på lige ved 4 øre pr. kg mælk. I et sådant samarbejde om rationalisering er der perspektiver fremfor i et kontant tilskud fra staten på ca. 2 øre pr. kg, og jeg vil derfor gerne spørge den højtærede landbrugsminister, om han tror, det er muligt at få lidt penge, eller jeg kan sige lidt flere penge, til at gå videre i den retning, altså i retning af en forbedring af landbrugets produktionsapparat.

Men produktionsapparatet er naturligvis ikke ene afgørende, og derfor er det også rigtigt, at tilskuddet til afsætningsfremmende foranstaltninger foreslås forhøjet. Hvis man spørger en industrimand: hvad er vigtigst inden for det område, hvor du nu er engageret, dit produktionsapparat eller dit salgsapparat, så er jeg i og for sig tilbøjelig til at tro, at mange industrimænd vil sige: det er mit salgsapparat — i hvert fald som svar på det spørgsmål, jeg her har stillet. I de allerfleste tilfælde bliver der lagt overmåde stor vægt på salgsappa-

[Kirkegaard.]

ratet, og måske har landbruget endnu en smule at lære på det område.

Om kornloven vil jeg begynde med den bemærkning, at når kornloven er på dagsordenen her i tinget, så plejer der at blive udvekslet forskellige synspunkter, og det er forståeligt, at det er tilfældet, for på det område er der et økonomisk modsætningsforhold mellem de store kornproducerende og kornsælgende landbrug, i særlig grad hvis de store brug drives helt eller delvis uden besætning, og så det mindre landbrug, som jo sædvanligt må købe korn for at få en så stor produktion, at der er basis for en rimelig arbejdsfortjeneste.

Nu er det et relativt lille antal gårde her i landet, der er såkaldt kornsælgende, formentlig kun 15, højst 20 pct. af alle landejendomme, men når det er en almindelig antagelse, at det er husmændene her i landet, der betaler den gevinst, som de store gårde opnår i kraft af kornloven, så er jeg ikke helt sikker på, at den opfattelse er rigtig. For med de midler, som det mindre landbrug får fra kornudligningsfonden, kan husmændene vel i gennemsnit købe mindst 75 tdr. korn til såkaldt verdensmarkedspris. Det vil sige, at der på et normalt drevet husmandsbrug ikke betales en overpris på korn, altså foderkorn, som følge af kornloven. Jeg er snarere tilbøjelig til at tro, at det er den almindelige bondegård, udtrykt en kende mere præcist de mindre bøndergårde, der betaler denne gevinst til de store kornsælgende gårde, der er tale om.

Nu er der jo nogle landmænd, der tror, at det vil være til gavn for det danske landbrug, hvis vi isoleret gennemfører en højere kornpris her i landet. Der er allerede sagt nogle bemærkninger derom her i dag, i ganske særlig grad af det ærede medlem hr. H. C. Toft. Jeg anser det slet ikke for sikkert, at det synspunkt er rigtigt. Jeg begrundet det med, at når landbruget eksporterer det færdige produkt, får vi den pris, markedet kan give, ganske uanset den hjemlige kornpris. Hvis derimod kornet var en mangelvare verden over, ville der også blive mangel på det færdige produkt, og så ville begge dele stige i pris, men det er jo ikke tilfældet. Det er det modsatte, der er dansk landbrugs problem, og over for den afgørende vanskelighed mener jeg,

det ville være ganske uden betydning her i landet isoleret at gennemføre en højere kornpris.

Jeg har nu omtalt de to lovforslag og har i og for sig ingen bemærkninger at gøre om det tredje om en rapsordning. Jeg anbefaler det til gennemførelse, som det er fremsat.

De tre lovforslag, som her er til behandling, må ses i sammenhæng med den helhedsløsning, som med stor nidkærhed er blevet drøftet i salen i går, må ses i sammenhæng med, at vi for første gang nu prøver at bekæmpe inflationen indefra og opnå balance imellem produktionsværdi og omkostningsniveau, det vil sige nå frem til en sikker rentabilitet i dansk erhvervsliv. Jeg er fuldkommen klar over, at det ikke alene kan klare landbrugets vanskeligheder, som er større end industriens, og derfor må de tre lovforslag, som her er til behandling, gennemføres, og det anbefaler jeg på det radikale venstres vegne.

Der er nævnt nogle bemærkninger om, at nogle kan ønske en højere kornpris, i ganske særlig grad for brødkorn. Jeg tror ikke, den vej er farbar. Hvis vi har en brødkornspris, der er væsentlig højere end foderkornsprisen, vil næsten alle landmænd øge deres arealer med brødkorn, som staten skal overtage til fast pris, opbevare med stort tab og sælge det tilbage til landbruget med endnu større tab. Det er store heløb, det drejer sig om: halvdelen går til omkostninger, og landbruget får så den anden halvdel som støtte. En sådan ordning er ikke forsvarlig efter min opfattelse, og heri er jeg altså ganske enig med det ærede medlem hr. Carl Petersen.

Til sidst et par bemærkninger til det ærede medlem hr. H. C. Toft om de problemer i øvrigt, som landbruget jo har mange af, og som det ærede medlem hr. H. C. Toft var inde på. Jeg vil gerne først gøre den bemærkning, at efter gældende lov er vi jo i stand til, hvis den store afgang fra landbruget fortsætter og vi altså må nedsætte ejendomsantallet betydeligt, at nedsætte antallet af selvstændige landbrug her i landet med ca. 80 000, og det er ikke noget helt ringe tal. Dertil kommer så, at der i et andet lovkompleks er stillet forslag om, at samdrift i hvert fald i en periode af indtil 8 år skal være tilladt.

[Kirkegaard.]

Vi er alle enige om, at landbruget har mange store problemer, og derfor sidder der netop i øjeblikket en landbokommission, hvor erhvervets klogeste mænd kulegraver landbrugets problemer. Jeg er vidende om, at det ærede medlem hr. H. C. Toft er medlem af denne landbokommission, og også af den grund kan jeg sige til det ærede medlem, stiller jeg adskillige forventninger til resultatet. Der er imidlertid megen uklarhed over landbrugets stilling netop nu, også på baggrund af, at forhandlingerne om det store europæiske markedsområde jo desværre er brudt sammen. Jeg skal ikke her komme ind på mange enkeltheder, det er måske for så vidt også uden for dagsordenen.

Med hensyn til den strukturændring, landbruget står over for, er jeg trods megen uklarhed dog af den opfattelse, at familiebruget vil få en overordentlig stærk stilling i fremtidens landbrugsstruktur, men at landbrugene fortsat skal være noget større, end vi hidtil har regnet med, hvis indehaverne skal have nogen mekanik, og det er der ikke noget at sige til, at de gerne vil have. Jeg mener, at det fremtidige familiebrug skal være så stort, at der også økonomisk er basis for både en traktor og en bil, og familiebrugene kan være noget større, end vi forhen har regnet med. Ved hjælp af en traktor og andre gode redskaber, som egner sig for de ikke helt store landbrug, tager markarbejdet ikke så lang tid som forhen, og der bliver altså mere tid til at passe en besætning end tidligere. Med den høje arbejds løn, som industrien giver, og som jeg håber på vi kan regne med i fremtiden, er jeg altså af den opfattelse, at det familiebrug, der har fået en betydelig produktion og en betydelig omsætning, og som har næsten hele arbejdsfortjenesten selv, vil få en overordentlig stærk stilling i fremtiden. Personlig er jeg mere bekymret for den almindelige bondegård, som jeg tror får svært ved at bære den meget betydelige og kostbare mekanisering og dertil løn til en medarbejder, og det store spørgsmål er jo, hvor længe der overhovedet er medhjælpere at få.

Den kommende udvikling — det vil jeg gerne sige til det ærede medlem hr. H. C. Toft — kan dog i og for sig ikke bestemmes af os her i salen. Jeg tør ikke lægge mig

fuldstændig fast på en lovgivning, for den udvikling, der kommer, bestemmes jo i væsentlig grad af den frivillige udvandring fra landbruget af landbrugets ungdom. I dag er denne udvandring så stor, at de unge mennesker styrter bort. Vi ved ikke, hvor længe den vil fortsætte, men det er ganske klart, at hvis den fortsætter, bliver sammenlægning af landbrug nødvendig. Jeg mener — som i øvrigt også det ærede medlem hr. H. C. Toft nævnte — at den skal ske på frivillig basis, og jeg tror, det vil gå sådan, at ejeren af den brugsstørrelse, som får den ringeste rentabilitet, simpelt hen selv beder om, at der bliver givet lejlighed til sammenlægning, for bliver der ikke det, vil disse ejendomme gå ned i en pris så lav, at ejeren i og for sig ikke kan være tjent med det. Jeg regner med, at vi skal have alle størrelser af ejendomme i fremtiden, men behovet for sammenlægning — den sammenlægning, som også jeg regner med vil komme — er jo ikke særlig stærkt endnu, og når det ikke er det, hænger det sammen med, at mange husmænd i øjeblikket tager arbejde inden for industrien, samtidig med at de passer deres landejendom. Det gør de ikke helt unge landmænd i dag; derimod tror jeg ikke, at den unge generation, som skal afløse den nuværende, vil gøre det samme, jeg tror ikke, den vil have dobbeltstilling, om jeg må bruge det udtryk. Derfor mener jeg, at sammenlægningsproblemet først vil melde sig om nogle år, det vil altså sige, at vi får tid til visse overvejelser, og det kan vi måske nok have brug for.

Alle vil imidlertid være enige om, både landmænd og ikke-landmænd, at vi skal stile efter en landbrugsstruktur, som giver landbruget muligheder for at være et selvstændigt erhverv, der kan klare sig selv, også uden kompensation. Men jeg mener altså, at det er lige tidligt nok endnu at lægge sig fast på en bestemt fremtidig struktur. Vi ved ikke, hvor stor en produktion vi kan afsætte til en lønnende pris, og vi ved heller ikke, hvor mange vi bliver om at gennemføre den produktion, idet vi jo ikke kender afgang, vi ved ikke, om den stærke afgang vil fortsætte, den vil formentlig aftage en del.

Til allersidst har jeg en bemærkning både til det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen og til det ærede medlem hr. H. C. Toft.

[Kirkegaard.]

Det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen brugte det udtryk, at der jo gennem mange år var ført en forfejlet politik her i landet, og det ærede medlem mente, at en del af de foranstaltninger, der var gennemført, var en hån mod landbruget. Se, det er jo lidt stærke udtryk at bruge. Det ærede medlem hr. H. C. Toft nævnte, at gælden var steget, den var steget betydeligt i en årrække. Jeg har selvfølgelig intet imod, at det ærede medlem hr. H. C. Toft nævner, at gælden er steget, for det er jo rigtigt nok, men jeg mener, det er forkert af det ærede medlem, når han bærer sig ad som visse aviser, der kun skriver, at landbrugets gæld er steget så og så meget, til trods for — det vil jeg nævne både over for det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen og det ærede medlem hr. H. C. Toft — at det jo ikke bare er landbrugets gæld, der er steget i de senere år. I en pjeces, som jeg har fået tilsendt fra De samvirkende danske Landboforeninger, og som hedder Økonomisk Oversigt for 1961 — jeg har den desværre ikke hos mig, jeg refererer frit efter hukommelsen — er der en opgørelse over landbrugets gældsforhold. Det er rigtigt, at landbrugets samlede gæld i 1961 steg med 1 milliard kr., og det er jo et stort beløb, men i opgørelsen over formueforholdene gives der udtryk for, at det ikke bare er landbrugets gæld, der er steget — altså med 1 milliard kr. — men landbrugets formue, regnet efter handelsværdien, er også steget, nemlig med 2 milliarder kr.; det vil sige, at selv om gælden i 1961 er steget med 1 milliard kr., er formuen, regnet efter handelsværdien, til gengæld steget med 2 milliarder kr., altså en nettostigning på 1 milliard kr., i gennemsnit godt og vel 5.000 kr. pr. ejendom. Om det er en stor eller lille stigning, skal jeg i og for sig ikke afgøre, det er ikke det, det drejer sig om. Men når man lægger den formuestigning, der her er tale om, og som jo dels er begrundet i forbedringer, dels i inflationen, til et beskedent driftsudbytte — jeg ved meget

vel, at landbruget har et beskedent driftsudbytte — er det ikke helt sikkert, at det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen har ret i, at den politik, der har været ført over for landbruget, har været så forfejlet, som det ærede medlem giver udtryk for.

Morten Lange: Som en slags indledning til det afsnit af debatten, vi her har taget fat på, har der for nogle dage siden i pressen været en opgørelse over, hvor meget det samlede tilskud til landbruget løb op i. Det kan godt være, at man dér havde fået stillet lidt mange tal lidt skarpt op, så det kan være et problem, om man virkelig kan betragte alle disse mange millioner som et egentligt tilskud; men jeg synes nu, dokumentationen var rigtig god. Man havde, som det er nævnt allerede et par gange i dag, i en sum, som udgjorde et årligt tilskud på 1.055 mill. kr. Det er helt klart, at det er et enormt stort beløb, og det er lige så sikkert, at en støtte af denne størrelse kan for det første ikke blive ved over en længere årrække, det må være udelukket, og for det andet kan den kun være forsvarlig selv over en kortere årrække, hvis den har karakter af investering, hvis den har karakter af noget, som virkelig forbedrer landbruget i årene, der kommer. Hvis det bare er en støtte til de enkelte landbrugere, er det helt utvivlsomt, at støtten selv for en kortere årrække er kommet op i et alt for højt plan. Der har ved fastsættelsen af mange af disse ordninger været lagt vægt på spørgsmålet om vor tilslutning til det såkaldte europæiske fællesmarked, hvor man jo til at begynde med fik det indtryk, at hvis det skulle gå sådan, at Danmark blev medlem af fællesmarkedet, så ville landbrugets afsætningsproblemer være løst, og støtten var altså kun at betragte som en overgangsordning, indtil vi kom ind i fællesmarkedet.

Nu tror jeg, at hvis der er en ting, som er blevet fuldstændig klart ved den debat, som er ført her i landet om tilslutningen til fællesmarkedet, så er det dette, at vor

[Morten Lange.]

landbrugsafsætning i hver fald ingen sinde ville være blevet ordnet med et mirakuløst slag ved, at vi kom ind i fællesmarkedet, så begrundelsen for de store tilskud, at støtten kun skulle være, indtil vi kom ind i fællesmarkedet, er nok noget tvivlsom. Jeg tror snarere, at tråden i hele diskussionen omkring fællesmarkedet og hele dette oplæg her er, at landbruget har brugt tanken om, at vi skulle tilslutte os fællesmarkedet, som en sovepude, der hindrede, at man for alvor tog fat på de helt anderledes grundlæggende spørgsmål om en strukturændring, som formodentlig er hovedopskriften i dansk landbrug i dag.

Det må erkendes, at der næsten ikke er et eneste menneske, der udtaler sig med nogen saglighed om landbrugsspørgsmål, uden at strukturændring bliver nævnt mindst 5 gange, men det er som med så mange andre ord i det danske sprog ganske afgørende, hvad man mener med strukturændring, for bare det at sige strukturændring er ikke nogen løsning. Så vidt jeg da har fået indtryk af, og ikke mindst igen nu i dag, har der med strukturændring bare været en vis lyst til at angive, at brugene skulle gøres lidt større; hvis man kunne få landbrugsforpligtelsen fjernet fra de små brug, så man kunne få dem lagt sammen til store brug, ville i virkeligheden den ønskede strukturændring være fuldbragt.

Det ærede medlem hr. H. C. Toft fik næsten rørelse i stemmen, da han nævnte, at der var mulighed for efter et lovforslag, som vi senere skal behandle, at endog 2 meget store gårde kunne blive drevet sammen. Ja, det er jo denne tanke om selve brugsstørrelsen som løsning på strukturproblemet, der efter min opfattelse har lagt de egentlige problemer alt for langt tilbage i diskussionen. For det er dog først og fremmest spørgsmålet om, hvad der skal dyrkes, der må sættes i forgrunden, snarere end spørgsmålet om, hvor store brugene skal være. Det er dog den gale rækkefølge at løse problemerne i, og det er ganske interessant at se, at det er spørgsmålet om produktionen, som vi i dag i virkeligheden står så overordentlig svagt over for. For nogle år siden førte man frem i diskussionen, hvis man ville være en me-

get stor strukturændrer, problemer som spørgsmålet, om man skulle oprette svinefabrikker eller hvad man vil kalde det, og der kunne også være tale om at trække spørgsmålet om andelsstalde ind i diskussionen. Men i dag er diskussionen, hvad det angår, i betydelig grad kærtret, så vistnok ingen indtil videre med de eksisterende udsigter for flæskeproduktionen o.s.v. vil vove at påstå, at der skulle investeres meget store beløb i meget store svinefabrikker, og med de eksisterende muligheder for fortsat smørsalg, ja, da er det da ikke sikkert, at det ville være klogt at lave 300-400 andelsstalde her i landet og investere meget store summer heri, selv om jeg personlig har stor sympati for denne driftsform. Det skal også være sådan, at varerne kan sælges. Alle disse ting er ingenlunde blevet mere enkle de sidste år, og derfor er strukturdebatten en meget formel debat.

Men ikke desto mindre vil vi prøve i vor analyse af de forslag, der er lagt frem til forhandling her i dag, at se, om der er noget, der tyder på, at disse forskellige landbrugsordninger og love på den ene eller den anden måde kan siges på rimelig vis at støtte en strukturændring, som der er mening i.

Vi har imidlertid et kriterium til, en ting til, vi vil se på, og det er, om landbruget i den produktion, som det stiller til rådighed for det danske samfund både til forbrug og til eksport, da også tager et nogenlunde rimeligt hensyn til forbrugerne. Det må vistnok være så nogenlunde klart, at når vi herhjemme af samfundets dyrt sammenskrabede skattemidler skal ofre så stor en støtte på landbruget, må man kræve, at det danske forbrugermarked bliver betjent så godt, som det overhovedet er muligt. Men det skal ikke alene være som en slags rimelig belønning eller som en slags rimelig gengæld for støtten, men også fordi det er den eneste måde at få gjort et eksportprodukt overordentlig godt på. Den bedste måde at holde et eksportprodukt stadig i form er ved at koncentrere sig om, at hjemmemarkedet til enhver tid skal have topbetjening. Derigennem skærper man stadig væk konkurrencekravene, får stadig væk bedre og bedre føling med, hvordan produkterne udvikles — man kan meget nemmere finde ud af, hvorledes en

[Morten Lange.]

rationalisering og modernisering af markedsbehandlingen skal finde sted. Disse to ting må vi nok afgørende se på, når vi skal bedømme, om vi er tilhængere eller modstandere af de lovforslag, der er fremsat.

Jeg kan med det samme sige om kornordningen, som vi nu, jeg ved ikke for hvilken gang, har til debat her i tinget, at den har bestemt ikke forbedret sig væsentlig, siden den først blev foreslået, jeg tror, det var i 1936. Principielt er det den samme lov, og den har den samme tendens og har altid i første omgang fremmet de store brugsinteresser. Den har været til skade for de mindre brug. Det kan man afhjælpe mere eller mindre ved en kompensation, og jeg er såmænd ikke særlig uenig med det ærede medlem hr. Kirkegaard, jeg tror nok, man har fået det lagt sådan efterhånden, at det er det, som måske mest er familiebruget, nemlig den lille bondegård, der i særlig grad bliver ramt af kornordningen, og de andre, der bliver ramt af den, er måske hønseriejere og andre udmærkede producenter. Men det er i hvert fald givet, at kornordningen er en ordening, som direkte fremmer de store brugsinteresser, og den gør det på den måde, at den ved at fastsætte en kunstig høj kornpris støtter en tendens til udvidelse af kornarealet og dermed hele det dyrkede areal, også areal af tvivlsom dyrkningsværdi. Det er mit ganske bestemte indtryk, at vi ved hjælp af kornordningen og andre støtteforanstaltninger har fået opdyrket for meget mindreværdig jord her i Danmark, simpelt hen fordi man kunstigt har gjort det økonomisk forsvarligt, selv om det egentlig ikke var det. Den tendens til udvidelse af opdyrkningen af mindreværdige arealer, der i temmelig lang tid har gjort sig gældende herhjemme, tror jeg bestemt, vi må se at få sat en alvorlig stopper for; men det sker ikke ved fortsat at subsidiere korn dyrkningen.

At kornloven samtidig fordyrer den forædlede produktion er klart; det har altid været klart, så deri er der intet nyt. Det kan man naturligvis kun delvis klare ved kompensation til nogle af dem, der laver den forædlede produktion.

Der er en ting til, jeg gerne lige vil tage frem, og som jeg synes, den højtærede landbrugsminister nu bliver nødt til for

alvor at gøre noget ved. Det er spørgsmålet om kornordningen og forbrugerhensynet. Det er jo bekendt — det er en sag, der har været diskuteret i mange, mange år — at et godt bagemel kan man desværre ikke fremstille af dansk hvede. Det er naturligvis muligt at forbedre bagekvaliteten lidt ved forskellige processer, men det er ganske afgjort, at det udenlandske mel, specielt det canadiske, er væsentligt bedre til at bage brød af. Vi har næsten hele tiden en indmalingspligt på 100 pct. for dansk hvede, og vi må derfor klare os med et dårligere produkt.

Det er ganske urimeligt og uforståeligt for forbrugerne her i landet, at man skal give støtte, til dels endda en ekstra dyr støtte, til brødkornsdyrkningen, og derefter — netop fordi man har subsidiert brødkornet herhjemme — ikke for en billigere penge kan skaffe sig mel af en bedre bagekvalitet. Det er simpelt hen en urimelig fremgangsmåde. Denne form for støtte er en strukturfejl. Den kan måske være rimelig i et enkelt år, når vi tilfældigvis har dyrket for meget hvede, men det skal ikke være en struktur, vi skal leve under resten af vort liv. Det er urimeligt.

Lad os glæde os over, at den højtærede landbrugsminister, som formodentlig også hørte denne min klage sidste år, dog har taget en enkelt ændring op i kornloven denne gang, idet nemlig det såkaldte lagertillæg er blevet sløjft. Det anser jeg for at være et fremskridt, men det er kun en af disse småændringer: et år forbedrer man kornloven en smule, og et andet år gør man den værre. Det er dog stadig væk sådan, at kornloven, som den foreligger, principielt er forkert; den har et forkert struktursigte, og derfor kunne man roligt langt om længe befri os for den.

Jeg skal sige meget lidt om rapsordningen. Den er principielt af samme karakter som kornordningen og er først og fremmest til støtte for de større landbrug, som nu engang dyrker raps. Den finansieres af de mindre forbrugere, nemlig dem, som fortrinsvis køber margarine, idet margarineprisen jo får en passende stigning i forhold til, hvad rapsprisen kunstigt er fordyret med. Det er et udpræget eksempel på en asocial lov, og når den nu skal ind i den såkaldte helhedsløsning, må det være en

[Morten Lange.]

understregning af, at også godsejerne skal have deres rigelige anpart i helhedsløsningen. Ellers kan der da ikke være nogen rimelighed i, at margarinepriserne skal betale tilskud til godsejerne. Det er vist rigeligt om den historie.

Så kommer jeg til det store og interessante lovkompleks om afsætningen af landbrugsvarer, som forslaget hedder. Det har fået tilføjelsen „m. m.“, men det er ganske afgjort ikke nogen særlig rammende titel til lovkomplekset, for det er kun bygget op over et enkelt afsnit, der drejer sig om selve afsætningen af landbrugsvarer. Jeg skal ikke sige noget om det, for det ser meget rimeligt og fornuftigt ud.

Menså har man i lovkomplekset opsamlet de to andre store love om landbrugets støtte . . .

Formanden: Jeg henstiller, at de personlige samtaler i salen føres så sagte og så kortvarigt som muligt.

Morten Lange: . . . dels støtteloven fra 1961 og dels hjemmemarkedsloven fra 1962. Det er love, der har været overordentlig stor diskussion om, ikke mindst hjemmemarkedsloven af 1962, og jeg må ærlig talt indrømme, at jeg havde håbet, vi ikke skulle have gjort den til en permanent foretælse. Støtteloven af 1961 er så sandelig også et højt tvivlsomt foretagende, sådan som den blev udformet i sin tid.

Men man har dog lov til at tage det gode med en gang imellem, og det skal derfor med det samme siges, at der dog er sket forbedringer, hvad angår spørgsmålet om selve støtteloven. Jeg kan ikke udtale mig om, hvor meget de er værd, for de er, som landbrugsministerielle lovforbedringer så tit er, så vagt formet, at man ærlig talt ikke rigtig aner, hvad de dækker. Men skal man tage bestemmelserne nogenlunde efter deres pålydende og regne med, hvad den højtærede minister har skrevet i sin fremsættelse, forekommer det mig, at de 100 mill. kr., der nu skal overføres til landbrugets dispositionsfond, i hovedsagen skal anvendes på rimelig vis. Jeg har forstået, at de skulle anvendes til fremme af egentlig eksportudvikling, til egentlige eksportfremstød. Det er rimeligt, og det vil mit parti gerne støtte. Vi sagde sidste år, at vi ville støtte

noget sådant, og det mener vi stadig vi kan, for det er afgørende nødvendigt, hvis vi skal ind på nye markeder — og det skal dansk landbrugsproduktion — at der kommer nogen støtte, så man kan få den slags felttog sat i gang. Der skal altså ikke mangle støtte fra vor side, hvis det er den slags initiativ, der skal tages.

Det er strukturfremmende for handelen, når man vil prøve med en sådan investering i større format til forbedring af markedsforholdene. Det har nemlig medført, at man af den grund har nedskåret de direkte og personlige tilskud dels tilskuddene til de berømmelige lige lange kohaler, dels de berømmelige arealtilskud; disse to tilskuds-sæt, som har været kaldt for rationaliseringstilskud, er i virkeligheden ganske enkelt personlige tilskud til den enkelte bruger. Det er ganske afgjort, at både tilskud efter antallet af køer og efter arealudbytte, uanset om arealet er dyrkningsværdigt eller ej, tit har bevirket en uheldig udvikling og ikke medført nogen tendens til rationalisering af besætningen. Det er uheldige og urimelige tilskudsformer, og de er ikke blevet bedre af, at ordningen foreslås på ny, men vi kan glæde os over, at de beløb, der bruges til disse formål, er blevet formindsket.

Der er endnu en enkelt ting i lovforslaget, som jeg har glædet mig over, nemlig at den højtærede landbrugsminister har fundet råd til at afsætte to gange 10 mill. kr. til rationalisering af vore mejerier. Jeg har forstået, at det i mejerikredse har været livligt debatteret, om man skulle være parat til at modtage midler fra det offentlige til den slags investeringer. Det glæder mig meget, at man er kommet så vidt, at man vil bruge en halv snes millioner om året til disse formål; men jeg vil give den højtærede minister det råd med på vejen, at han skulle se at bruge endnu flere penge på en sådan investeringsbasis. Det er en rimelig form for anvendelse af penge, det er noget, der kan forstås, og det er en central investering i noget, der er vigtigt for dansk landbrug. Lovforslaget indeholder således, som det foreligger for os i dag, forbedringer i forhold til sidst, men stadig væk kan jeg ikke se, at det er nogen effektiv og rimelig fordeling, der er foreslået, og heller ikke at den vil give en effektiv og rimelig ændring af

[Morten Lange.]

dansk landbrugs struktur, selv om der bliver investeret en frygtelig masse penge efter denne lov.

Om hjemmemarkedsordningen skal jeg ikke sige ret meget. Vi har haft lejlighed til at diskutere den i tinget for ikke så længe siden, og hvis vi får anledning til det — hvis statsministeren ikke smider æggene fra sig i løbet af aftenen — kommer der vel nok inden ret længe en æglov til behandling; så kan vi diskutere disse sager igen. Men mine erfaringer fra behandlingen af ægloven sidst er ganske karakteristiske for, hvorfor jeg ikke synes det er nogen god idé med en hjemmemarkedsordning med disse særlig høje hjemmemarkedspriser. Man skulle helst have indtryk af, at de blev givet for et eller andet og som udtryk for en vis vilje eller tendens til at give hjemmemarkedet en særlig god forsyning. Det har vi bedt om, da vi behandlede ægloven. Vi ville gerne have, at hjemmemarkedet fik en særlig god og hurtig forsyning med æg, men vi kunne ikke engang i udvalget opnå dato-stempling. Måske vi engang ad åre kan nå til en læselig datomærkning af vore æg, så vi kan se, at de er for gamle; det er selvfølgelig hyggelig læsning. Men skal vi gå ind for en hjemmemarkedsordning, skal befolkningen virkelig også have noget for det, og den idé er endnu ikke trængt ind i landbrugskredse i den grad, som man kunne ønske det. Derfor er hjemmemarkedsloven efter min opfattelse stadig væk så uheldig, som da den oprindeligt blev foreslået; den er forbrugerfjendsk og ikke til stor støtte for landbruget heller.

Vi står i den situation, at de lovforslag, som den høje regering har fremsat, ikke i særlig grad er egnet til at fremme en strukturomlægning i landbruget og ikke i særlig grad er egnet til at gå ind i en helhedsløsning. Vi har tidligere fremhævet, at det fra vor side er fuldstændig forstået og ikke skal diskuteres længe, at landbruget, sådan som tingene ligger, må have meget betydelig støtte fra samfundet til en omlægning af driften på en lang række måder. Formentlig må man også kunne indse, at støtte til den enkelte landmand er en nødvendighed, i hvert fald til mange af de enkelte landmænd. Men vi har den opfattelse, at en langt bedre støtteform end den at uddele

tilskud efter areal og efter kohaler ville være, hvis man stillede midlerne til rådighed som lån, således at den enkelte landbruger kunne søge at få det beløb, som han ved en rimelig gennemgang af sit driftsregnskab og sine planer mente at han manglede. Så får vi et fornuftigt tal for hvert enkelt brug, et ansvarligt tal, ikke ét, der er fremkommet ved, at vi har klippet alle kohaler lige lange og gjort alle tønder land til lige store tønder land. Det kan ikke nytte at tro, at vi kan lave helhedsløsninger på den måde. Vi må have et materiale frem, som gør, at den støtte, vi giver landbruget, virkelig svarer både til landbrugets behov taget som helhed og til den enkelte brugers behov efter en ansvarlig plan, som han selv synes er rigtig, og som han kan få andre til så nogenlunde at tro på, i hvert fald så meget at han kan få et lån på den. Det kan for min skyld være et rentefrit lån, og det gør ikke noget med fristerne; men ved lån til den enkelte bruger efter en rimelig og gennearbejdet plan, ved lån til landbrugets kollektive investering og til finansiering skaber man en sund om-lægning i landbruget i stedet for den metode, man har brugt hidtil, hvor man konserverer, bevarer den driftsform, man har og har haft i lange tider, og med hensyn til hvilken der kun er én ting, alle er enige om, nemlig at den skal laves om. Så behøver vi ikke at betale en hel milliard kroner om året på en sådan måde, at hovedeffekten heraf bliver bevarelse af en driftsform.

Mose Hansen: I den redegørelse, som det økonomiske råds formandskab udsendte som julehilsen, blev det fastslået med al ønskelig tydelighed, at den kraftige økonomiske ekspansion, der har kendetegnet perioden fra 1957, bl. a. skyldes de gunstige økonomiske internationale konjunkturer, der var skabt på grund af gode afsætningsmuligheder for vore varer, samtidig med at råvarepriserne var holdt i ro. Men det slås samtidig fast, at en anden af hovedårsagerne til det gunstige konjunkturforløb var, at der i 1958 blev indgået en overenskomst mellem arbejdsmarkedets parter, der ikke alene var 3-årig, men samtidig indeholdt moderate lønstigninger i sammenligning med udlandets. På samme tid blev der ført en tilbageholdende finanspolitik. Disse forhold førte til en ganske usædvan-

[Mose Hansen.]

lig stor og hurtig forbedring af betalingsbalancen, et stort valutaoverskud og fremgang i beskæftigelsen.

Disse ting bør man tænke over i den aktuelle situation. Efter folketingsvalget i 1960, hvor den forhenværende statsminister Kampmann ville gøre gode tider bedre, er det intet under, at der i 1961 fra LOs side blev stillet så store krav, som arbejdsgiverne ganske vist forsøgte at holde igen på, men det var selvsagt en umulighed at få disse krav afstemt med, hvad der var grundlag for i produktivitetsfremgangen, når regeringen med regeringschefen i spidsen havde lovet at gøre gode tider bedre.

Fra 1961 og til nu har ca. 80 pct. af befolkningen levet efter denne devise: gode tider bedre, og man har trolig fortsat dansen om prystalssøjlen med den følge, at vi ved begyndelsen af 1963 står med et stort underskud på betalingsbalancen, ca. 1½ milliard, og en stærkt forringet valutabeholdning, der ville have været helt ude af billedet, hvis vi ikke havde optaget lån i udlandet, både private og offentlige.

Til disse vanskeligheder kommer nu de afbrudte markedsforhandlinger i Bruxelles, som gør, at situationen i dag er mere uklar end nogen sinde før. Hvad de afbrudte markedsforhandlinger med svigtende afsætning af eksportvarer vil komme til at betyde for vore eksporterhverv, kan ingen i dag vel helt gøre sig klart, men det kan for landbrugets vedkommende let komme til at betyde nedgang i eksportindtjeningen på 700-800 mill. kr., ja, måske endda mere. Hvad landbrugets svigtende indtjening betyder, er vel nu ved at gå op for adskillige, men ansvaret for, at dette ikke i sin fulde styrke er gået op for befolkningen, hviler på regeringen, som ikke blandt de mange muligheder har indstillet befolkningen og samfundet på det, vi oplevede ved de Gaulles nej i januar.

Det er vor fremtid, der nu står på spil; derfor gælder det om, at der vises mådehold på de fronter, der har ført til den økonomiske misere. Man må nu afstå fra at bevilge nye lønforhøjelser og omkostningsstigninger ud over, hvad der er grundlag for i produktionen, men det gælder samtidig om at få genskabt konkurrenceevnen inden for eksporterhvervene. Her

tænker jeg i dag først og fremmest på landbruget. Dette erhvervs omkostninger må formindskes og produktiviteten sættes yderligere op, hvis det er muligt, men landbruget må denne gang have mulighed for at beholde de resultater, der opnås ved produktivitetsforbedring. Landbrugets indsats i årene efter krigen har med hensyn til produktivitetsforbedring og rationalisering været meget stor, men landbruget har måttet aflevere de deraf flydende økonomiske resultater til de stadig stigende omkostninger, der var en følge af regeringens og samfundets svigtende mådeholdspolitik.

Den højtærede statsminister, hr. Krag, har smukt formet nogle ord om en kage, der skulle deles med fornuft. Jeg er af den opfattelse, at der ingen kage er at dele, og skulle der eventuelt være en mindre, bør vi undlade at skære af den. Deler vi derimod den eventuelle lille kage efter det forhold, at den, der har den stærkeste vælgermasse eller de stærkeste organisationer bag sig, får tildelt de største bidder, er jeg bange for, at fremtiden ikke sætter kager på bordet, måske ikke engang brød i mange hjem. Følgerne vil utvivlsomt blive nedsat beskæftigelse og arbejdsløshed.

Fornytt fremgang socialøkonomisk skabes kun ved, at vi hver især sætter kræfter og vilje ind på at gøre eksporterhvervene konkurrencedygtige. Et af vore store og for dansk økonomi altafgørende eksporterhverv, landbruget, befinder sig i dag i alvorlige økonomiske vanskeligheder. Disse vanskeligheder er dels skabt af de afbrudte forhandlinger i Bruxelles, men den, der har fulgt landbruget, vil vide, at de senere års økonomiske udvikling herhjemme heller ikke har taget tilstrækkeligt hensyn til landbrugets betydning som grundlag for skabelse af valuta-indtjening og dermed betalingsbalance og valutastilling. De øvrige eksporterhverv kan ikke kompensere de $\frac{2}{3}$ af landbrugets produktion, der går til eksport, og som indbringer omkring 10 mill. kr. daglig i nettovaluta. Disse penges hjembringelse er en uomgængelig nødvendighed for, at samfundets hjul ikke skal gå i stå, eller sagt med andre ord: får landbruget ikke sådanne muligheder, at det fortsat kan skaffe disse penge hjem, kan vi ikke fortsat leve og forbruge, som vi gør.

Vi ville i dag have stået betydeligt bedre

[Mose Hansen.]

rustet, om sandheden om landbrugets betydning var gået op for alle og vi alle havde gemt lidt af overfloden fra de gode tider til dem, der nu stunder til. Vi ville også have stået bedre rustet, om vi i stedet for at stirre os blinde på mulighederne i det forjættede land fællesmarkedet havde rustet os og tilrettelagt de hjemlige økonomiske forhold, således at vi kunne leve videre, hvis døren til de forventede goder eventuelt skulle gå helt i baglås og ikke kunne dirkes op.

Vi står nu i den situation, at den indre økonomiske balance er gået tabt og skal rettes op igen. I denne samfundsøkonomiske balance spiller landbrugets forhold og fremtidige produktion og placering den allerstørste rolle. En ekstensivering af dansk landbrug, hvis følger er en mindre eksport og mindre valutaindtjening, vil i første omgang skabe vanskeligheder for landbruget, men det vil ikke fremover blive et isoleret fænomen for landbruget; langt videre kredse vil blive draget med ind i denne tilbagegang, der vil skabe arbejdsløshed med de deraf uheldige følger.

Lønstatistikken fra det økonomiske råds formandskab viser, at vanskeligheden ved at følge med i indkomstudviklingen i de senere år har været et isoleret fænomen for landbruget. Jeg vil dog gerne føje til, at det er min overbevisning, at denne lønstatistik giver et for gunstigt billede af landbrugets indkomstudvikling. Statistikken viser for landbruget en stigning på 27 pct. fra 1955 til 1962 sammenholdt med de øvrige erhvervs og lønmodtageres stigning på omkring 70 pct.

Denne indkomststigning angiver brutto-udbyttet pr. hektar for landbruget, men derfra skal trækkes beløb til afskrivning, forrentning og ejendomsskatter. Det må derfor tages i betragtning, at der i de år, som statistikken omfatter, er foretaget investeringer i landbruget, som har medført stigende udgifter til forrentning og afskrivning under det høje renteniveau, vi lever under.

Jeg mener derfor, at de resultater, som Det landøkonomiske Driftsbureau er kommet til, og som viser, at der i dansk landbrug i regnskabsåret 1961-62 er opnået en total arbejdsfortjeneste pr. dag på fra

27 kr. til højst 32 kr., er et meget bedre sammenligningsgrundlag. Det vil altså sige, at vi her er ved de virkelig lavtlønnede i det danske samfund. Privatøkonomisk har 1961-62 trods udbetaling af forligspengene været et dårligt år. Udregner man nettogældsstiftelsen, vil man se, at landbruget har haft en større gældsstiftelse i 1961-62 sammenholdt med årene 1956-60. Det må give stof til eftertanke, når man konstaterer, at nettogældsstiftelsen i alle brug er steget ganske betydeligt og for visse brugsstørrelser er et helt nødvendigt led i tilvejebringelsen af indtægter for at kunne leve videre. I de sidste år har landbruget som sådant måttet pantsætte sig med fra halvtredje til 3 mill. kr. daglig. Det er en udvikling, som Danmarks største og bedste eksporterhverv ikke kan tåle, og ingen, der ser på samfundets ve og vel, kan finde, at denne udvikling kan fortsætte. Der må findes en langsigtet løsning af landbrugets forhold. Ingen kan være tjent med, at denne udvikling fortsætter.

Jeg ved godt, at man, når man bruger disse tal, sætter dem i forhold til landbrugets kapitalværdi, men vi må huske på, at den kapitalværdi og gældsprocent, man finder, ganske vist ikke er stigende, men tænk jer om, det er jo de samme gamle bygninger og de samme gamle ting, der står derude; det offentlige har kun vurderet dem op for at kunne holde gældsprocenten nede.

Høståret 1961-62 og det indeværende høstår vil blive husket af mange landmænd som de år, da skuffelser og økonomiske vanskeligheder tårnede sig op om landbruget. Mange landmænd har i dag tabt modet, og mange unge ser fremtiden i møde med stor ængstelse. Selv om den store høst i 1962 skulle kunne danne basis for en øget produktion og omsætning med mindre indkøb af foderstoffer, har store udgifter til høstens bjærgning og kornets tørring skabt store problemer og ugunstige driftsresultater med forringet likviditet i landbruget, så vilkårene i mange landbohjem er nærmest kriseagtige som i 30'erne.

Ingen kan være interesseret i en sådan udvikling, og derfor må der nu skabes sådanne vilkår, at dansk landbrug og dets produktion kommer til at indtage den centrale plads i den fremtidige økonomiske

[Mose Hansen.]

vurdering, som det er berettiget til. Landbruget bør ikke placeres som et erhverv i tilbagegang, men bør indtage en central plads i Danmarks eksportindkomst og sociale udvikling.

Dansk landbrug har prædikatet verdens fineste landbrug, og det er også et meget produktivt landbrug med stor produktionsstigning pr. mand. Trods bortvandringen fra landbruget har landbruget alligevel formået fra 1948 og indtil nu at forøge produktionen pr. mand med ca. 100 pct. Vi skulle derfor tro, at vi i dag stod med et særdeles velkonsolideret landbrug, hvor det ville spille en mindre rolle, om vi stod uden for fællesmarkedet, idet man skulle tro, at dansk landbrug efter det lige nævnte skulle have alle muligheder for at foretage en omstilling til produktionsformer, der var mere tillokkende, og at fremstille varer, der kunne hævde sig i konkurrencen både i og uden for fællesmarkedet. Men hvad er det, vi møder i dag? Et landbrug, som efter mange års mishandling har tabt modet og troen på fremtiden, fordi man har holdt erhvervets produktpriser nede og fra samfundets side uden skrupler fortsat en politik med stigende omkostninger baseret på automatisk lønregulering som en velerhvervet rettighed og betragtet fuld beskæftigelse som lidt af en selvfølgelighed.

Til det, jeg lige har nævnt om landbruget, som skal danne baggrund for en væsentlig del af vor valutaindtjening, betalingsbalance og beskæftigelse, bør føjes, at vi finder et højt forgældet erhverv med produktionsbygninger så forældede, at de i høj grad virker hæmmende, ikke alene hvad angår rentabiliteten i landbruget, men også kvalitetsmæssigt.

Disse forhold er også medvirkende til, at ungdommen forlader erhvervet. Havde dansk landbrug gennem årene haft ligestilling med andre erhverv i landet, havde de enkelte landbrugshjem stået bedre rustet, hvis fællesmarkedets dør skulle være gået i baglås. I så fald var der kun det nye at tage stilling til og finde en vej ud af; nu er vi derimod samtidig tvunget til på kort tid at skulle opbygge det, der gennem årene systematisk er nedbrudt: økonomien inden for vort lands hovederhverv — eller

måske bedre: det erhverv, der bygger på vort eget råstof, nemlig jorden.

Derfor angår det spørgsmål, vi drøfter i dag, ikke alene landbrugets forhold, men vedrører efter min mening hele det danske samfund, fordi det faktisk er samfundets eksistens, det drejer sig om. Jeg kan ikke se andet, end at hele samfundet står så nært forbundet med landbruget, at det er ganske naturligt, at landbruget, som forholdene har udviklet sig, kommer og kræver kompensation for de omkostninger og udgifter, som samfundet pålægger det, men som landbruget i den øjeblikkelige situation ikke har mulighed for at kompensere med øgede indtægter.

I denne forbindelse kan det være på sin plads at nævne, at landbrugets nettovalutaindtjening bl. a. dækker importen af brændsel, benzin, biler, autogummi og andet transportudstyr samt beklædning og import af råkaffe. Det er altså baggrunden for, at det øvrige samfund må holde landbrugets produktion i gang for at få disse goder. På denne baggrund må også de af regeringen fremsatte lovforslag om landbrugets indpassning i en helhedsløsning ses.

Disse lovforslag er udtryk for en vis erkendelse af, at samfundet står i gæld til landbruget, og at det er i samfundets interesse, at landbrugserhvervet opretholdes og erhvervets valutaindtjening bevares. At lovforslagene, som situationen har udviklet sig, ikke er tilstrækkelige til at yde landbruget retfærdighed og ligestilling med andre erhverv, er så en anden og beklagelig side af sagen. Jeg vil dog gerne i denne forbindelse sige, at det skurrer lidt i ørerne, når den højtærede statsminister i sin fremsættelse af helhedsløsningen under omtalen af landbrugets forhold bemærkede, at den støtte, som landbruget fik, androg 1 milliard kr. Statsministeren føjede ganske vist til: hvoraf staten kun betaler ca. halvdelen over statsbudgettet. Det bør vist slås fast, at hvad landbruget får ud over de ca. 500 mill. kr., kun er dækning for en del af varernes produktionsomkostninger.

Den samlede landbrugsbefolkning er siden 1940 gået ned fra 1 million til ca. 700.000, omfattende ejere, koner, børn, slægtninge og medhjælpere. Stigende industrialisering har slugt forskellen, men også landbrugets

[Møse Hansen.]

mekanisering og afgang af arbejdskraft har været medvirkende hertil, dog kun på den måde, at de afvandrede eller andre er gået ind i arbejdet med at producere landbrugets forædlede varer eller har deltaget i mekanisering og reparation inden for landbruget. Landbruget vil også fremover være en beskæftigelsesmæssig faktor.

Så vidt jeg ved, er ca. en tredjedel af den samlede arbejdsstyrke direkte eller indirekte beskæftiget ved landbrug; det vil sige, at omkring 40 pct. af Danmarks aktivt beskæftigede, direkte eller indirekte, nyder godt af dansk landbrugs produktionsevne. Det vil derfor være til skade, om dansk landbrugs produktionseffektivitet går ned. Denne må tværtimod højnes og udvides således, at så mange som muligt kan finde beskæftigelse, ikke direkte ved landbruget, men i de mange efterfølgende led, og der bør politisk gives landbruget mulighed for høj produktivitet og effekt, så at landbruget også får mulighed for at betale disse mere eller mindre ukendte medarbejdere i landbruget en timefortjeneste, der rangerer på højde med timefortjenesten i andre former for beskæftigelse. Men hertil hører også, at man fra den side forstår landbrugets berettigede krav om vilkår, der giver landbruget mulighed for at holde disse mange i arbejde. Derfor må alle være interesserede i, at landbrugets struktur ikke låses fast i ensidige landbrugsstørrelser, hvor der ikke er råd til investering, og som ikke kan konkurrere på verdensmarkedet.

Lovforslaget om afsætning af danske landbrugsvarer indeholder ting, som vi i mit parti kan tilslutte os, f. eks. afvikling af skatterne på fast ejendom til amt og stat. Jeg ser imidlertid af den højtærede landbrugsministers bemærkninger, at forhandlingerne om landbruget ikke er ført til ende. Det er uheldigt, at vi ikke kender landbrugets ønsker om fordeling af pengene. At det kontante tilskud ikke skal udbetales til de landmænd, der har væsentlige indtægter uden for landbruget,

synes jeg er helt i orden, og jeg går ud fra, at det gælder såvel større som mindre landbrugere. I denne forbindelse kan der være grund til at gøre opmærksom på over for folk uden for denne sal, at det kontante ejendomstilskud efter den gældende lov kun bliver udbetalt til ejendomme med en størrelse op til 40.000 kr. grundværdi, så vidt jeg husker. Mange landmænd, og folketingsmænd med, har derfor ikke fået del i dette tilskud.

Jeg skal nu snart slutte, og jeg har måttet bede min partifælle, det ærede medlem hr. Bækgaard, om at redegøre for vor stilling til lovforslagene om kornordning og om rapsordning. Men inden jeg slutter vil jeg gerne referere nogle tanker, som forhenværende, nu afdøde statsminister Knud Kristensen gav udtryk for i 1946 ved købestævnet i Fredericia, tanker, som i den aktuelle situation har gyldighed. Knud Kristensen var inde på, at det var på tide at befolkningen vågnede op af sin feriedøs, gned sine øjne og så på situationen, som den i virkeligheden var, så ville det nok gå op for mange af dem, der i dag betragter en kort arbejdsdag og en lang ferie som det eneste saliggørende, at den, der ikke vil lægge kræfterne i, vil heller ikke i det lange løb kunne fortsætte en tilværelse under de i sammenligning med andre lande relativt behagelige livsvilkår, hvorunder livet leves her i landet.

Det er nu, at der skal skabes sådanne produktionsmuligheder, at landbruget fremover kan klare sig i konkurrencen. Det gøres ikke ved lapperier, men kun ved en fremtidig konstruktiv landbrugspolitik, der giver et af landets største eksporterhverv nyt mod, samtidig med at man siger til landbrugets udøvere: nu hjælper den øvrige befolkning jer, fordi det er en samfundsmæssig nødvendighed, men så forventer vi, at I selv om nogle år i frihed og under ansvar over for samfundet får skabt et sådant produktionsgrundlag, at dansk landbrug kan få en fremtid i frihed. Vi håber, at disse love ved deres endelige udformning

[Mose Hansen.]

kan få et sådant indhold, at der skabes en konstruktiv landbrugspolitik. Det har landbruget krav på.

I denne forbindelse vil jeg gerne nævne spørgsmålet om de sognekommunale skatter. Jeg var inde på det under behandlingen af spørgsmålet om grundskyldpromillen i sognekommunerne. Jeg mener, at det er en af de ting, man bør tage op. Jordlovenes udformning som en nødvendighed for en konstruktiv landbrugspolitik i fremtiden skal jeg ikke komme mere ind på i dag.

Jeg vil gerne til slut i forbindelse med det, jeg har sagt, udtale, at jeg regner med, at der nedsættes et udvalg til behandling af disse sager. Jeg vil gerne bede udvalget om endnu en gang at se på det forslag, som professor Jørgen Pedersen, Århus, har udkastet med hensyn til en eksportpræmiering af dansk landbrugs afsætning, idet jeg mener, det er en af de veje, vi bør gå, hvis der er mulighed derfor.

Bækgaard: I bemærkningerne til lovforslaget om en kornordning gives der oplysning om, at lovforslaget er fremsat, selv om den højtærede landbrugsministers forhandlinger med landbrugets organisationer ikke var bragt til ende. Nu kan en sådan oplysning nok vække forundring, især da der gennem de forskellige interviews med ledende landbrugsfolk i dagspressen i de sidste dage er fremkommet udtalelser, som siger, at lovforslaget absolut ikke er udtryk for de synspunkter, som gør sig gældende inden for det praktiske landbrug. Det vil altså sige, at vi her behandler et lovforslag for et erhverv, som ikke selv har haft nogen indflydelse på det; vi behandler et forslag til en kornordning, der skal gælde for 1 år, og som jeg mener har stor betydning for landbruget. Jeg nævner dette, fordi jeg mener, det er en uanstændig behandling, den højtærede landbrugsminister her har givet landbruget.

Ved den nugældende kornlovs første behandling den 17. maj sidste år gav mit partis ordfører, det ærede medlem hr. Mose Hansen, udtryk for tilfredshed med, at foderkornsprisen dengang blev hævet til 46 kr.; det var med andre ord en forhøjelse til op i nærheden af brødkornsprisen, noget, som vi i vort parti også tidligere har talt

for i tinget ud fra den betragtning, at jo nærmere foderkornspris og brødkornspris lå op ad hinanden, jo mindre tab vil både staten og landbruget have gennem alt for store brødkorsarealer. Staten havde tab derved, at den måtte sælge overflødig brødkorn som foderkorn, landbruget fik færre foderenheder ved at dyrke brødkorn i stedet for foderkorn. Resultatet af den forhøjelse af foderkornsprisen, der skete sidste år, kan jo med al ønskelig tydelighed læses i bemærkningerne til lovforslaget, hvor det oplyses, at ifølge landbrugstællingen den 4. januar 1963 er brødkorsarealer til sået i efteråret 1962 reduceret til 186.000 ha mod 265.000 ha i 1961.

Vore synspunkter fra dengang viser sig altså nu i praksis at være rigtige, og mit parti havde derfor gerne set, at såvel brødkornspris som foderkornspris var blevet forhøjet til f. eks. 52-53 kr. for dem begge. Jeg har indtryk af, at en kornpris som den, jeg her har ytret ønske om, er på linje med det, som størsteparten af dansk landbrug kunne have tænkt sig, for en nogenlunde god kornpris er efter min formening den bedste regulator til at modvirke en uheldig overproduktion af dyriske produkter, især bacon.

Hvad angår forhøjelsen af statens tilskud til kornudligningsfonden med 10 mill. kr. — fra 20 mill. kr. til 30 mill. kr. — er vi i mit parti meget betænkelige ved at fortsætte og yderligere udbygge denne tilskudsordning til det mindre landbrug. Vel kan der være noget, der taler for en sådan ordning, især da det kan være vanskeligt for de mindre brug at få en produktion, som kan afkaste en rimelig arbejdsfortjeneste; men det, som vi er meget imod, er, at den strukturændring, som ikke mindst i de nærmeste år må komme i landbruget, og som hele samfundet økonomisk er interesseret i, bliver modarbejdet gennem en sådan lovgivning.

Angående bortfaldet af den månedlige forhøjelse på 50 øre af de i § 8 nævnte priser har jeg ingen bemærkninger at gøre, da den efter den nugældende lov og de kornpriser, der har været gældende i høståret 1962-63, har vist sig at være uden større betydning.

Ligeså mener vi i vort parti heller ikke, at det vil få nævneværdig betydning, at

[Bækgaard.]

der ikke ydes godtgørelse for beholdninger, der måtte henligge den 1. august 1963.

Efter et referat i Kristeligt Dagblad i dag opfordrer den norske landbrugsminister Danmark til at eksportere korn til Norge, som ifølge samme referat årlig importerer for 240 mill. kr. brødkorn. Jeg vil gerne spørge den højtærede landbrugsminister, om den højtærede minister ikke mener, at der ligger en mulighed her, som bl. a. kan være med til at dæmpe den forholdsvis store dyriske produktion, vi har herhjemme, og som det ofte kniber med afsætning af.

Af det, jeg her har sagt, fremgår, at vi i vort parti er meget betænkelige ved en kornlovgivning, som landbruget og landbrugets organisationer ikke står bag ved. Især ønsker vi ikke at medvirke til at hindre en strukturændring i landbruget. Vi håber derfor, at der under den udvalgsbehandling, som vi regner med kommer, må ske ændringer i den retning, som jeg nu har angivet.

Angående lovforslaget om en rapsordning har jeg ligesom de ærede ordførere før mig ikke mange bemærkninger at gøre, da lovforslaget jo ikke tilsigter større ændringer. Rent personlig er jeg ikke særlig glad for fonds og lignende, da det er mit indtryk, at pengemidler, der går gennem sådanne kanaler, ofte har en meget stor svindprocent, men da det er et forholdsvis lille område, rapsfonden opererer på, må jeg håbe, at min tvivl er ubegrundet i dette tilfælde. Da jeg har erfaret, at der i andre lande er ordninger, hvor margarinefabrikker og lignende optager op til 30 pct. af deres olieforbrug af landets egne rapsprodukter, vil jeg gerne spørge den højtærede landbrugsminister, om der kan være mulighed for at forhøje de 10 pct. olieforbrug, som vore margarinefabrikker og lignende skal aftage af den danske rapsproduktion.

Anders Andersen: Det vil vel ikke være helt unaturligt, at jeg, da man nu her i dag behandler en række lovforslag i forbindelse med landbruget, fremsætter nogle bemærkninger dels til disse lovforslag og dels om landbrugets stilling i det hele.

Det har jo været nævnt adskillige gange både i dag og også i stor udstrækning i går, at det var en helhedsløsning, som vi stod

over for, og ind i denne helhedsløsning gik også landbrugets problemer. Vi ved også, at man forud for lovforslagenes fremsættelse i folketinget indgående har drøftet hele dette helhedsløsningsprojekt, alle disse lovforslag, med fagforbundene og med Arbejdsgiverforeningen. Det er jo i og for sig bemærkelsesværdigt, at man ind i disse forhandlinger ikke har haft Landbrugets Arbejdsgiverforening, og det er vel i og for sig også bemærkelsesværdigt, at man heller ikke fandt anledning til at optage forhandling med landbruget i dagene fra situationen blev aktuel og indtil lovforslagene blev fremsat her i folketinget. Jeg havde ventet en indkaldelse fra den højtærede landbrugsminister, således at landbruget fik lejlighed til at drøfte denne helhedsløsning, inden lovforslagene blev fremsat i folketinget. Jeg tror, at den tilsidesættelse af landets hovederhverv, som her har fundet sted, har vakt megen opmærksomhed i landbokredse. Jeg tror endda også at kunne sige, at den har vakt så stor en opmærksomhed, som den højtærede landbrugsminister vist i almindelighed ikke bryder sig om, idet man ganske enkelt betragter det som en hån mod dansk landbrug, at en helhedsløsning kan foreslås, uden at man har haft lejlighed til at drøfte den.

Jeg er vel vidende om, at den højtærede landbrugsminister i sin fremsættelsestale beklagede, at det ikke havde været muligt at tilendebringe disse forhandlinger med landbruget, at landbrugsministeren beklagede og også gav udtryk for, at han meget vel forstod, at landbruget ikke har været i stand til at tilendebringe sine overvejelser. Jeg ved ikke, om det skal opfattes på den måde, at den højtærede landbrugsminister med disse bemærkninger ligesom vil lægge ansvaret over på landbruget for, at disse forhandlinger ikke har været ført til ende. Jeg vil dog gerne minde om, at i de to møder, vi har haft med den højtærede landbrugsminister, er det alene fra landbrugets side, der er stillet forslag om løsning af problemerne, idet vi i det andet møde stillede forslag om en dispositionsfond, et forslag, som landbrugsministeren nu delvis har taget ind i bemyndigelsesloven, og også rejste spørgsmålet om en udvidelse af rapsordningen.

Jeg vil også gerne understrege, at den

[Anders Andersen.]

højtærede landbrugsminister ikke fandt anledning til på disse møder at skitsere de tanker, regeringen havde med hensyn til landbrugsstøtten. Det var aftalt, at vi skulle have haft møde om kornloven om tirsdagen, som disse lovforslag blev fremsat i folketinget om mandagen, men vi havde på intet tidspunkt af den højtærede landbrugsminister fået noget som helst indtryk af, hvad man ville fra regeringens og landbrugsministerens side bortset fra, at der blev sagt, at landbrugsstøtten stort set skulle fortsætte uændret. Dette bør klart siges, når disse forhandlinger nu skal foregå i tinget.

Man kan jo diskutere, og det har været diskuteret i tinget, om en regering skal optage forhandlinger med organisationerne, inden den fremsætter lovforslag, og det skal jeg ikke gå ind i en debat om, men påpege, at regeringen optog forhandlinger med fagforbundene, afsluttede en overenskomst med dem om en helhedsløsning, uden at dansk landbrugs repræsentanter havde nogen muligheder for at deltage i denne forhandling. Vi har fra vor side sagt, at vi var parate til at drøfte principper og enkeltheder i den fremtidige lovgivning for landbrugets vedkommende, men vi har også peget på, at den endelige udformning af de beløbsstørrelser, der skulle stilles til rådighed, måtte afhænge af den indkomstopgørelse, som vi afventede fra formandskabet i det økonomiske råd. Jeg ved ikke, om den højtærede landbrugsminister var bekendt med denne indkomstopgørelse, da han gav tilslutning til disse lovforslag om landbruget. Jeg vil i og for sig gerne i dag have at vide, om den højtærede landbrugsminister var bekendt med den, og, for så vidt den højtærede landbrugsminister ikke var bekendt med den, om denne indkomstopgørelse betyder, at den højtærede minister har fået en anden opfattelse af det lovkompleks, som er foreslået for at løse landbrugets problemer, end han havde, før denne indkomstopgørelse fremkom.

Der har jo af forskellige af de foregående ordførere været peget på denne indkomstopgørelse. Må jeg tilføje, at det er jo rigtigt, som det blev nævnt nu sidst — jeg tror det var af det ærede medlem hr. Mose

Hansen — at denne indkomstopgørelse er for gunstig, og at der er fejl i den for landbrugets vedkommende. Det er det økonomiske råds formandskab klar over, men man havde så travlt med at få denne indkomstopgørelse frem, at det ikke var muligt at få tid til at rette fejlene. Det er jo i virkeligheden sådan, at de 27 pct. skal ændres til omkring 20 pct. i forhold til de 70 pct. for andre grupper, og dermed står vi altså i den situation, at mens alle andre efter denne indkomstopgørelse har haft disse stærke stigninger i indtægterne, har landbruget haft en meget lille stigning. Og nu foreslås det i denne helhedsløsning, at vi i løbet af de kommende to år skal udbetale lønmasser, dyrtidsregulering, som vel vil løbe op i et par milliarder kroner. Altså: samtidig med at man konstaterer, at landbrugets indtægtsmuligheder ikke på langt nær har kunnet følge med i den almindelige indtægtsstigning her i landet, bygger man helhedsløsningen op på, at landbrugets forhold skal være uændrede, men andre skal have en indtægtsfremgang på omkring et par milliarder kroner.

Dette vil naturligt medføre en omkostningsstigning uden hensyn til, om man gennemfører prislovsforslaget og lovforslaget om avancebegrænsning. Jeg tror, enhver realistisk bedømmelse må gå i den retning, at det betyder en forhøjelse af vort omkostningsniveau og derigennem en yderligere forøgelse af landbrugets vanskeligheder.

Nu vil man kunne sige: ja men igennem hjemmemarkedsordningerne får man da i hvert fald delvis dækning for disse omkostningsstigninger, og det skal jeg være den sidste til at benægte. Men vi eksporterer stadig væk over to tredjedele af vor produktion til udenlandske markeder, hvor vi ikke automatisk kan hente dækning hjem for disse omkostningsstigninger.

Det er jo et meget aktuelt spørgsmål, hvad der skal ydes i støtte til landbruget. Man har ude omkring i befolkningen næsten den opfattelse, at landbruget er det eneste erhverv, der har fået støtte her i landet. Må jeg nævne et par enkelte tal. Indtil 1960 havde vi en gennemsnitlig toldbeskyttelse på ca. 15 pct. Det betød, at den danske industri i ly af denne beskyttelse på hjemme-

[Anders Andersen.]

markedet kunne hente en 2-3 milliarder kr. mere hjem for sin produktion, eller ca. 5.000 kr. mere pr. beskæftiget arbejder.

Se, denne beskyttelse har den danske forbruger, det danske samfund, været med til at betale. Det har vi også fra dansk landbrugs side været med til at betale igennem et højere omkostningsniveau. Nu er denne beskyttelse af industrien under en vis udvikling, og den er allerede i 1963 reduceret en del, men jeg vil alligevel påstå, at også i 1963 betaler det danske samfund til industriens beskyttelse større beløb pr. beskæftiget, end der hidtil har været ydet til dansk landbrug.

Dermed begynder man jo ligesom at kunne drage en vis sammenligning imellem de støtteordninger, der for tiden er nødvendige for landbrugets forhold, og den almindelige, skal vi sige erhvervsøkonomiske politik, der har været ført her i landet.

Vi er alle sammen klar over, at de vanskeligheder, landbruget møder, i stor udstrækning er affødt også af de afsætningsmæssige forhold. Jeg har lagt mærke til, at der under debatten i går blev nævnt, at vi fra landbrugets side havde forlangt ikke alene dækning for de udgifter, der var en følge af vanskeligheder, vi havde mødt, men også for de udgifter, der ville følge af eventuelle vanskeligheder fremover. Dette er ikke rigtigt. Vi har på det første møde i landbrugsministeriet sagt, at vi måtte forbeholde os vor stilling over for de eventuelle vanskeligheder, der vil opstå, når man sætter de andre fællesmarkedsordninger i kraft, formentlig i løbet af indeværende år. Jeg tror også, jeg uden at røbe hemmeligheder kan sige, at den højtærede landbrugsminister naturligvis kunne forstå denne tankegang, uden at der deri lå tilslutning til, at landbruget skulle have dækning for disse forøgede vanskeligheder. Men det, vi har peget på indtil nuværende tidspunkt, er de vanskeligheder, vi har mødt som følge af de ordninger, der allerede er sat i kraft inden for fællesmarkedet.

Jeg minder om den højtærede statsministers udtalelse i hans nytårstale, hvor han sagde, at disse ordninger vil betyde et nettotab for dansk landbrug på 200 mill. kr. om året. Vi kan allerede i det korte tidsrum, der er gået, konstatere en meget væsentlig

tilbagegang i eksportmulighederne for æg, fjerkræ og svin, så væsentlig, at det bliver helt afgørende for dansk økonomi, om den samme udvikling vil komme til at gøre sig gældende den dag, man sætter fællesmarkedsordningerne i kraft for kød- og mælkesektoren — og inden for mælkesektoren er det jo først og fremmest vor osteeksport, der kommer i vanskeligheder.

Dertil skal føjes, at vi allerede på nuværende tidspunkt kan mærke virkningerne af den diskriminerende indflydelse, som samarbejdet inden for fællesmarkedslandene har over for de lande, der står udenfor. Vor eksport af levende kreaturer til Vesttyskland faldt i 1962 ned til det minimum, som handelsaftalen hjemler, nemlig til 225.000 stk. efter Ox-exports opgivelse, fra 310.000 stk. i 1961.

Det er klart, at en så væsentlig forringelse af eksportmulighederne måtte give anledning til øgede afsætningsvanskeligheder og derfor også øgede vanskeligheder for hele vor kødproduktion. Man har måttet forsøge at sælge overskudsproduktionen på andre markeder, men vel at mærke markeder, hvor man som regel har opnået betydeligt lavere priser; til visse markedsområder har man endog måttet eksportere med et vist tilskud til ekstraordinære udgifter.

Det ville vel være urimeligt, når man står over for en helhedsløsning, at ville gennemføre foranstaltninger, der stadig væk vil forøge forskellen mellem indtjeningsmulighederne for landbruget og for de andre erhverv ved at forøge omkostningsniveauet og lønniveauet for landbruget uden samtidig at tilrettelægge en tilsvarende udvikling for dansk landbrug som for de andre erhverv.

Vi har siden disse lovforslags fremsættelse haft yderligere møder med den højtærede landbrugsminister, hvor vi fremlagde forslag til en kornordning her i landet. For at der nu ikke skal være nogen misforståelse, vil jeg gerne sige, at disse forslag er fremlagt på landboforeningernes, Landbrugsrådets, kompensationsudvalgets, og jeg kan godt sige eksportudvalgenes vegne — de er jo inde under Landbrugsrådet — men ikke på husmandsforeningernes vegne.

Jeg vil gerne gøre et par særlige bemærkninger om denne kornordning, fordi jeg tror, den er en væsentlig del af en helhedsløsning for dansk landbrugs vedkommende,

[Anders Andersen.]

og fordi jeg tror, der råder mange misforståelser med hensyn til årsag og virkning af et vist kornprisniveau her i landet.

Vi har foreslået en forhøjelse for brødkornet ud fra den betragtning, at brødkornsprisen ikke er forhøjet siden 1959, skønt der er sket en meget betydelig omkostningsstigning. Selv om brødkornsprisen ikke er forhøjet, er forbrugerprisen jo forhøjet væsentligt her i landet, men denne forhøjelse af forbrugerprisen skyldes alene omkostningstigninger og lønstigninger. Når forbrugerne i dag må betale betydeligt mere for brødkorn end i 1959, så meget mere, at det svarer til en forhøjelse af brødkornsprisen på omkring ved 15 kr., skyldes det altså ikke, at dansk landbrug får mere for brødkornet, men at de almindelige omkostninger er steget. Nu har vi foreslået en forhøjelse på 5 kr., en forhøjelse, som i hvert fald ingenlunde overstiger de omkostningsstigninger, der har fundet sted i samme tidsrum.

Vender vi os til foderkornsordningen, så er det vel først og fremmest her, de principielle skillelinjer opstår. Der er dem, der har den opfattelse, at bare vi har billigt foderkorn her i landet, vil vi styrke dansk landbrugs økonomi. Intet er mere forkert. Enhver må vist erkende, at vi har begrænsede afsætningsmuligheder for animalske produkter, i hvert fald til rimelige priser. Vi må så overveje, om det er hensigtsmæssigt at indføre billigt korn og forøge den animalske produktion med den følge, at de animalske produktpriser bliver mindre.

Jeg kunne jo i den forbindelse sige til det ærede medlem hr. Kirkegaard, at jeg går da ganske sikkert ud fra, at det ærede medlem er bekendt med, at der foreligger en statistik over kornprisniveauet og de animalske produkters prisniveau tilbage til det 19. århundrede, en statistik, som ganske klart viser, at de to priskurver praktisk taget nøjagtigt følger hinanden. Når kornpriserne falder, falder priserne på de animalske produkter. Når kornpriserne stiger, stiger priserne på disse animalske produkter. Og det mest vigtige er, at det sker uden hensyn til, om disse foderkornspriser er fastsat ved lov, som de periodevis har været her i landet, eller det er verdensmarkedspriser, der har dannet grundlag derfor.

Hermed er debatten i og for sig ført ind i det spor, at man kan rejse det spørgsmål: hvem har størst fordel af, at man igennem en fornuftig kornordning holder en forholdsvis høj pris på den animalske produktion? Det har været nævnt i dag, at det er de større brug, der sælger kornet, og det er rigtigt; men til gengæld er det vel også værd at understrege, at det er den faldende brugsstørrelse, der procentvis har den største andel af den animalske produktion, og en højere pris på den animalske produktion betyder meget mere for disse brugs størrelse og rentabilitet, end hvis man hæmningsløst vil indføre udenlandsk korn til de billige priser. Prøv at tale med slagterierne om dette spørgsmål. Bare en uvæsentlig forhøjelse af svineproduktionen her i landet vil meget let blive opslugt af et stort prisfald på det engelske marked, ikke alene til skade for den danske producent, men til skade for det danske samfund. Man kunne jo føre det videre ud, hvis man ville, og sige, at det måtte vel ikke være uden interesse, hvis man ved en begrænsning af kornimporten her altså kunne spare nogen valuta, samtidig med at man kunne afsætte produktionen til større priser og få mere valuta hjem til landet. Det ville altså også ud fra en nationaløkonomisk betragtning være en fornuftig foranstaltning.

Jeg kan derfor sige, at jeg er meget forbavset over, at den højtærede landbrugsminister har fremsat et kornlovsforslag, der afsvækker de virkninger, som vi sidste gang fik gennemført, og som allerede har haft den indflydelse på produktionen, på prisudviklingen, som man dengang tilsigtede. Vil man nu til at gå den anden vej igen? Vil man ved en afsvækkelse af disse ordninger skabe ringere eksistensmuligheder netop for den mellemstore bondegård og for den mindre bondegård med den store animalske produktion?

Jeg må være noget forbavset over, at det virkelig kan være det danske folketings opfattelse, at dette vil være en konstruktiv landbrugspolitik. Jeg vil dog gerne gøre opmærksom på, at den gennemsnitsmængde korn, det enkelte landbrug køber ind, er af ringe betydning i forhold til den produktion, man har på sin egen ejendom; for de små brug drejer det sig vel om ca. 40 tønder

[Anders Andersen.]

pr. ejendom og for det mellemstore brug ca. 44-45 tønder. Man ved, at man ved at indkøbe disse få tønder korn selv til en lidt højere pris sikrer sig en betydelig større pris for hele sin produktion.

Nu vil nogen sige: ja, hvis vi går den vej med en høj kornpris, vil andre overtage markederne i udlandet. Det er jo de toner, man hører. Heroverfor vil jeg sige: hvis vi importerer iraksk byg, vil jeg mene, at dansk landbrug med sin produktionskapacitet vil få en betydelig større animalsk produktion, end dette korn ellers ville betinge, og dermed ville man altså ved importen skabe et større konkurrence-moment for de animalske produkter. Jeg forstår udmærket godt, at det er nemmere at agitere for det andet synspunkt, en stor import af billigt korn, for det er da klart, at den enkelte landmand gerne vil kunne købe billigt korn og samtidig fortsætte med at kunne sælge sin animalske produktion til store priser; det opfattes jo straks, at det ville være den bedste forretning, men dette ville jo — jeg henviser atter til den nævnte statistik og produktionsudvikling — være ligesom at forsøge både at blæse og have mel i munden, hvilket nu engang ikke lader sig gøre.

Vi har derfor fra hovedparten af landbrugets side den opfattelse, at hvis ikke vi skal ind i en generel og almindelig produktionsregulering her i landet, må vi gennemføre en kornordning, der sigter på en afdæmpning af produktionen for at holde et så højt eksportprinsniveau, som det nu en gang vil være muligt. Det er jo moderne med slusepriser, og vi synes ikke, vi skal være ringere stillet her i landet, end man er inden for fællesmarkedslandene, og derfor har vi foreslået et sluseprissystem, som netop skulle sikre den stabilitet i kornprinsniveauet, som jeg mener ville være meget væsentlig. Jeg vil dog gerne have det sagt, så det ikke skal misforstås, at jeg ikke ønsker dette system af hensyn til de store gårde, de må nok kunne klare sig, men jeg ønsker det gennemført af hensyn til den almindelige produktion inden for dansk landbrug for at sikre de mange, mange tusinder, der skal leve af den animalske produktion. Det er dette hensyn, der for eksportudvalgene, for landbofor-

eningerne, for Landbrugsrådet, har været ledetråden og motivet i hele denne ordning.

Jeg er helt enig i de betragtninger, som mit partis ordfører, det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen gjorde gældende, at disse landbrugsordninger er utilstrækkelige til at løse landbrugets nuværende vanskeligheder. Jeg tror enhver må erkende, at der ude omkring i mange hjem er store økonomiske problemer.

Jeg kunne ikke lade være med at hæfte mig lidt ved det ærede medlem hr. Kirkegaards, jeg havde nær sagt lidt letsindige, for ikke at bruge udtrykket lidt letfærdige betragtninger over udviklingen på det økonomiske område. Nu havde han altså ikke denne bog hos sig, men han refererede efter hukommelsen, og det er rigtigt, at der er en forskel på 2 milliarder kr. — vi går jo altså lidt langt tilbage, nemlig til 1961 — der er efter disse tal en stigning i formuen på 2 milliarder kr. og en stigning i gælden på 1 milliard kr.; men der har i samme tidsrum fundet en bruttoinvestering sted i dansk landbrug på 1.300 eller lige ved 1.400 mill. kr., — lige ved 1.400 mill. kr.! Det forklarer måske et og andet i denne forbindelse. Endvidere tror jeg at kunne sige, at siden 1961 er den løse gæld i den enkelte danske landbrugsejendom vokset med uhyre hast, og det kan vel ikke være det ærede medlems opfattelse, at dansk landbrugs produktionsvilkår skal baseres på, at den enkelte landbruger kun skal kunne eksistere, hvis han årlig kan optage nye lån. Det kan vel ikke være den opfattelse, der lå til grund for den betragtning, der blev fremsat her, for hvis det er tilfældet, kan jeg forsikre, at så hører mulighederne for landbrug snart helt op; hvis man hvert år skal optage nye lån og ikke har forrentnings- og afdragsmuligheder gennem de økonomiske vilkår, så forøger man de årlige byrder, og så vil det hurtigt tage en sådan fart, at der ikke vil levnes dansk landbrug den tilpasningsmulighed og -evne, som alle taler så smukt om.

Jeg kan ikke lade være med at sige dette par bemærkninger til det ærede medlem; jeg skal ellers ikke gå ind i en debat med de forskellige ordførere, det vil jeg overlade til mit partis ordfører.

Måske må jeg så tilføje ud fra de be-

[Anders Andersen.]

tragtninger, jeg før gjorde gældende, at man jo heller ikke kan leve af at sælge sit landbrug, at den opvurdering af formuerne i landbruget, den papirmæssige formue, som landbruget en gang imellem får foræret, den forøger jo også landbrugets omkostninger, den er jo ikke et plus før den dag, man afhænder sin ejendom. Dertil skal føjes, at landbrugspriserne og landbrugets ejendomme jo er steget forholdsvis mindre end andre værdier her i landet; derfor vil det vist være helt urimeligt at tale om en kapitalgevinst, som om den skulle gå ind som en del af det, det danske landbrug årligt forbruger for at kunne eksistere.

Jeg nævnte før, at vi fra landbrugets side havde foreslået en dispositionsfond, og det er rigtigt. Vi har tænkt os, at denne dispositionsfond i og for sig skulle kunne bruges til en imødegåelse af de vanskeligheder, som er opstået på grund af fællesmarkedets opbygning, og fordi Danmark ikke blev medlem på nuværende tidspunkt. Men det forudsætter ganske vist, højtærede minister, at denne fond får en helt anden størrelse end den, der her er foreslået. Der skal imidlertid ikke herske nogen som helst tvivl om, at vi fra landbrugets side ikke ønsker penge overført fra de faste, kontante tilskud til denne dispositionsfond. Det er på grund af manglende likviditet livsnødvendigt for den enkelte landmand, at der stilles disse kontante tilskud til rådighed; og som vi sagde ved mødet i landbrugsministeriet, ønsker vi også disse tilskud forhøjet væsentligt.

Vi vil gerne se på en ændring af bemyndigelsesloven i forbindelse med denne dispositionsfond. Vi vil gerne medvirke til at gøre det lettere for landbrugsministeren på dette område; vi vil også gerne medvirke til at gøre det lettere i det hele taget at udnytte disse midler på en fornuftig måde. Men det er jo alt sammen ting, som vi kan få lejlighed til at se på under den udvalgsbehandling, som skal foregå.

Jeg er i og for sig enig i den foreslåede nedsættelse af ejendomstilskuddet. Generelt må vi have den opfattelse, at ejendomstilskud vil forhindre den tilpasning, som bør foregå med hensyn til landbrugets ejendomsforhold. Jeg kan dog ikke lade være med at udtrykke

nogen forbavelse over lovforslagets karakter. Ved forliget i 1961 var man jo netop i spørgsmålet om ejendomstilskud inde på, at der ikke skulle betales ejendomstilskud til dem, der havde hovedparten af deres indtægt uden for landbruget. Dengang fik vi at vide, at det lod sig ikke administrere, og derfor blev det ændret — i modstrid med vor opfattelse. Jeg kunne jo så sige, ligesom det blev sagt i går, at det kan jo være, videnskaben er gået frem siden, så det nu er lettere at administrere det, end det var dengang. Den højtærede landbrugsminister ryster på hovedet. (*Landbrugsministeren* [Skytte]: Det er ikke helt rigtigt!). Det er helt rigtigt. (*Landbrugsministeren* [Skytte]: Nej, det er det ikke!). Det blev udtrykkeligt forligsnatten aftalt, at der ikke skulle ydes tilskud til folk, der havde hovedparten af deres indtægt uden for landbruget. Er det ikke det samme formål, der er nedfældet i det lovforslag, der nu er fremsat? Ellers har jeg i høj grad misforstået det.

Der har været fremført nogle kritiske bemærkninger med henblik på kotilskud og gødningstilskud. Må jeg tage det sidste først, for det er nok det nemmeste. Gødningstilskuddet er jo i høj grad en produktiv foranstaltning. Ved at skabe mulighed for billigere kunstgødning er man medvirkende til at forøge udbyttet på den danske jord, og det vil altså tjene de interesser, som vi, også set ud fra et samfundsøkonomisk synspunkt, har, idet man ved en sådan forøgelse af udbyttet på den danske jord kan begrænse importen af udenlandsk korn; altså vil et tilskud til gødning være en direkte produktivitetsmæssig foranstaltning.

Vender vi os så til kotilskuddet, ja så ved jeg udmærket godt, at der kan fremsættes mange betragtninger om disse „kohaler“, som man siger, mange betragtninger, men der er dog én betragtning, som man især må huske på i denne forbindelse, nemlig at kvægholdet er det mest arbejdskrævende område inden for dansk landbrug, og kotilskuddet skal alene ses som en kompensations for dette arbejdskrævende hverv og være medvirkende til, at der ikke skal ske en for hurtig og for stærk reduktion af kvægholdet her i landet. Nu har kødprisernes lave højde været medvirkende

[Anders Andersen.]

til, at denne reduktion ikke i væsentlig grad har fundet sted, men jeg kan forsikre om, at hvis vi havde haft kødpriser, som vi havde for et par år tilbage, så ville mange bønderbrug i dag have været drevet som kvægløse landbrug. Vi er fra vor side interesseret i dette kotillæg, og vi er ikke alene interesseret i at bibeholde det på dets nuværende størrelse, men vi er interesseret i at få det forhøjet netop ud fra de betragtninger, jeg før fremsatte: kotillægget må alene betragtes som et fordelingsgrundlag, men et fordelingsgrundlag, der er neutralt med hensyn til interessen for at forøge mælkeproduktionen og vel at mærke forøge den på et tidspunkt, hvor vi har en kvotaordning på det engelske marked, og hvor afsætningsmulighederne er begrænsede. Hvis vi får væsentligt mere, end vi kan afsætte på det engelske marked og på hjemmemarkedet, så skal vi ud at finde nye markeder, og dem har vi periodevis, men vi har ingen sikkerhed for dem, og derfor betragter vi dette kotillæg som den neutrale fordelingsfaktor og som en kompensation for den store arbejdsbyrde inden for kvægholdet, og intet som helst andet.

Jeg vil gerne pege på, at under de forhandlinger, som vi altså ikke kom så forfærdelig langt med i landbrugsministeriet, fik vi da også nævnt, at vi fra vor side ønskede spørgsmålet om en yderligere nedsættelse af ejendomsskatterne taget op, og det vil også blive et af de problemer, vi vil rejse under de forhandlinger, der skal videreføres i udvalget.

I loven om afsætning af landbrugsvarer indgår jo også spørgsmålet om hjemmemarkedsordninger. Jeg har som andre været noget forbavset over den interesse, der har været for ligesom at få summeret landbrugsordningerne op næsten i dobbelt forstand. Jeg vil minde om, at det oplæg, der er blevet sendt til pressen fra landbrugsministeriet, tog jo ejendomsskatterne med både på den første og den sidste side, så de

var altså med to gange, for at det ikke skulle blive for lille et tal. Men når man taler om hjemmemarkedsordninger, er det så rimeligt at sige, at det er et tilskud til landbruget? Mener den højtærede landbrugsminister, at hjemmemarkedsordningerne er et tilskud til landbruget? Mener den højtærede landbrugsminister ikke, at dansk landbrug må have krav på at få en rimelig betaling for fødevarer, der sælges på det egentlige marked? ... (*Carl Petersen*: Ja, hvis det selv kan skaffe det!). Ja, det har vi jo gjort på mælkesektorens område, den er dog også taget med i landbrugsministerens oplæg, det vil jeg gerne gøre det ærede medlem hr. Carl Petersen opmærksom på, og det understreger jo interessen for at få det hele med, og lidt til. „Når man selv kan skaffe det“ — vil det sige, at den ærede ordfører for socialdemokratiet, hr. Carl Petersen, mener, at når man i udlandet fører en beskyttelsespolitik, en afspærrende politik, der bevirker, at vi ikke kan opnå de priser, som vi ellers med rimelighed kunne forvente at få fra de udenlandske markeder, så skal de danske forbrugere også have varerne tilsvarende billigere? Det vil jeg dog gerne have udtryk for i dag, om det er det ærede medlems opfattelse. (*Carl Petersen*: Det kommer senere!).

Formanden: Jeg henstiller, at man ikke afbryder — det fremmer ikke forhandlingerne.

Anders Andersen: Det gør ikke så meget, men det kan dog vist ikke være den almindelige opfattelse, at dansk landbrug skal sælge sine varer til priser, der ligger langt under det, man kan producere dem for. Hjemmemarkedsordningen er jo alene bygget efter at tage et rimeligt hensyn på dette område.

Det er måske ikke nødvendigt, men lad mig alligevel sige det: den danske forbruger får trods disse hjemmemarkedsordninger fødevarerne billigere fra dansk land-

[Anders Andersen.]

brug end forbrugerne i andre lande, og dette til trods for at lønniveauet — bortset fra Sverige — her i Danmark ligger betydeligt højere end i de lande, hvor man altså må betale større fødevarerpriser, end man må her i landet. Det vil dog vist være både rimeligt og naturligt, når man drøfter disse spørgsmål, at man så stiller det op i den rigtige belysning. Der er dog også det at tilføje, at vi fik jo ikke en ligestilling på hjemmemarkedsområdet, vi fik en begrænsning i, hvad der kunne hentes hjem for disse varegrupper vedkommende den 1. oktober. Det skal jeg lade ligge.

Vi vil også gerne fra landbrugets side bidrage til en helhedsløsning ved ikke at rejse krav om, at dette system på nuværende tidspunkt bliver ændret. Men hvis vi havde den almindelige fri ret til at søge monopolrådets fastsættelse af priserne, er jeg helt sikker på, at fødevarerpriserne her i landet ville komme til at ligge noget højere, end de gør i øjeblikket.

Der har været talt meget om strukturændringer, og det skal jeg ikke fordybe mig i. Det glæder mig naturligvis, at den højtærede landbrugsminister har taget disse 10 mill. kr. med, som skal bruges til mejerirationalisering. Men så vidt jeg erindrer — og hvis det er en erindringsforskydning, kan den højtærede landbrugsminister jo rette mig — blev der allerede under forhandlingerne om forliget i 1961 givet udtryk for, at man fra regeringens side var indstillet på og villig til at støtte disse formål. Det er først på nuværende tidspunkt, man har fået dette problem nærmere gennemdrøftet og har fremsat ønsker og tanker derom over for landbrugsministeren. Men er det så helt rigtigt og rimeligt også at summere det op i dette lovkompleks og derved benytte lejligheden til at formindske det beløb, der skal stilles til rådighed for landbruget? Beløbet er jo i virkeligheden mindre end det, vi har fået hidtil.

Mit partis ordfører, det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen, har ret, når han siger, et det, der indgik i forhandlingerne om det økonomiske forlig, også var baseret på, at omsætningsafgiften ville forøge omkostningerne for landbruget. Nu vil man altså have det med igen her — alt sammen et

tegn på, at man summerer disse ting op for over for offentligheden at give det udseende af, at der ligesom er stillet meget store beløb til rådighed.

Vi kommer vel senere til at drøfte jordlovgivning og lignende, og derfor skal jeg ikke gå ind på disse problemer, sådan som andre har følt anledning til det i dag, men jeg må dog pege på en enkelt anden ting. Vi har fra landbrugets side den opfattelse, at det kan være svært at forhandle sig til et rimeligt resultat med regeringen, når det gælder om at stabilisere vor økonomi, og derfor er det væsentligt, at man sigter på produktivitetsforanstaltninger. Det er det samme, der gør sig gældende med hensyn til forskningen, idet vi meget gerne vil have et udvidet forskningsarbejde for hurtigst muligt gennem forskningsresultaterne at kunne skabe nye muligheder og åbne nye veje for dansk landbrug. Vi har samlet alle områder inden for forskningen i et fællesarbejde, og jeg håber, at man vil forstå betydningen af, at denne opgave løses. Dansk landbrug er jo det landbrug i verden, hvor vejen er kortest fra forsøg til landbrugere, og hvis man gennem et sådant forsøgs- og forskningsarbejde kan nå produktive resultater, tror jeg det vil være værdifuldt. Derfor har vi taget denne opgave op og vil derigennem medvirke til — jeg vil ikke sige en strukturændring, men en produktivitetsforbedring for landbrugets vedkommende.

Man må dog forstå, at hvis man fortsat over for landbruget indtager en sådan holdning, at man derved udmarver landbrugets økonomiske reserver, har vi ingen mulighed for at følge den almindelige udvikling op. Læg mærke til, at det af den halvårlige økonomiske oversigt fremgår, at bygningsinvesteringerne i landbruget er faldet med 48 pct., og dette til trods for, at enhver må erkende, hvilket behov der er for at få forbedret landbrugets bygninger. Denne udvikling er altså ganske simpelt udtryk for denne udmarvning og for landbrugets betænkelighed med hensyn til den økonomiske fremtid.

Jeg forstår godt den tilbageholdenhed og forsigtighed — ja, man kunne næsten sige håbløshed på visse områder — der begynder at brede sig inden for dansk landbrug.

[Anders Andersen.]

Man kan være helt sikker på, at denne håbløshed ikke vil være blevet mindre, efter at landbruget er blevet præsenteret for det forslag til helhedsløsning, regeringen her har lagt på bordet, hvori dansk landbrug ikke er placeret med den respekt, der burde vises over for landets hovederhverv. Hvis helhedsløsningen føres ud i livet i sin nuværende form, vil det i alt fald være medvirkende til at forøge vanskelighederne for den enkelte landmand.

Jeg tror dog at kunne sige, at der er mange i denne sal, der har forstået, at dansk landbrug som den valutaskabende faktor, det har været i dansk økonomi, vist trods alt havde krav på en bedre behandling end den, helhedsløsningen sigter imod at give det. Jeg forstår udmærket godt, at den høje regering og den højtærede statsminister ikke har været i stand til at få fagforbundenes tilslutning til en helhedsløsning på et andet grundlag. Men må jeg spørge den højtærede statsminister, om dette i sig selv vil være argumentation nok for regeringen til at gennemføre en helhedsløsning med et så ensidigt sigte? Den højtærede statsminister kender jo udmærket problemerne fra sin gerning som udenrigsminister. Det skal ikke være nogen hemmelighed, at det har vakt megen skuffelse i store dele af dansk landbrug, at den højtærede statsminister i forbindelse med problemerne om en helhedsløsning har indtaget den holdning, som viser sig i de her foreliggende lovforslag.

Jeg har ønsket at fremsætte disse betragtninger, fordi jeg mener, det ville være nyttigt også at få ridset de synspunkter og deres baggrund op, som gør sig gældende inden for store dele af dansk landbrug. Det skal selvfølgelig være mit ønske og mit håb, at helhedsløsningen vil kunne ændres væsentligt i forhold til sin nuværende skikkelse under den videre behandling, som skal foretages i udvalgene.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet til kl. 14.

Mødet udsat kl. 12³⁰.

Mødet genoptaget kl. 14.

Forhandlingen genoptoges.

Axel Sørensen: Jeg vil gerne om de lovforslag, som her er til behandling, fremføre nogle enkelte bemærkninger, som ikke er lagt op i samme plan som nogle af de udtalelser, der er fremført af enkelte ærede ordførere.

Jeg vil gerne begynde med at sige, at i går beskæftigede folketinget sig i en 15 timer lang debat med spørgsmålet om en helhedsløsning, der skulle sikre arbejdsfred, valutabalancen og derefter en større økonomisk frihed for de tusinder af hjem i vort land.

Af de mange lovforslag, der danner bække små, som skulle løbe sammen til en stor å, der skal give helhedsløsningen og bære denne, indeholder nogle spørgsmål om nye love og om udbygning af bestående. Betydningen af det, der her er foreslået, ligger i muligheden for bedre afsætningsvilkår og øget rentabilitet. Der er under debatten her fremført udtalelser om baggrunden for de økonomiske vilkår, som landbruget har været udsat for som helhed, store og små brug imellem hinanden.

Alle kan vel dele den anskuelse, at det gælder om at skabe bedre økonomiske vilkår for landbruget i fremtiden, men derefter, kan man vist sige, hører denne vilje til samhørighed op, for dér kommer man let ind på at begynde at tale om strukturændring o. lign. inden for landbruget. Det er, som om det er sådan et planøkonomisk begreb, man taler om, når man bruger ordet strukturændring. Det er, som om man udser sig de små landbrug som et bytte, uden at der er skabt nogen klarhed over, hvilken brugsstørrelse der er den rigtige. Selv om man kan være helt enig om, at det var ønskeligt, at ca. 100.000 af de mindste landbrug — og dermed rykker vi op i de små gårdbrug — kunne opnå større indkomster, må vi dog lægge mærke til, hvad der gives udtryk for af dygtige kommunalfolk, som måske, ja, i mange tilfælde er tilknyttet venstre eller det konservative parti, når man i disse dage træffer disse mennesker, efter at de har været til skatterådsmøde. Dér giver de nemlig udtryk for, at man skal nu være forsigtig med den stærke tale om nedlægning

[Axel Sørensen.]

af små brug, for det viser sig, at jo større brugen er, desto dårligere er det gået, hvad den skattepligtige indkomst angår. Det er et problem ude i kommunerne, at man skal bruge penge og bruge mange penge, og er der ingen indkomst at ligne på, forsvinder grundlaget. Men grundlaget er fortsat til stede i det lille landbrug, ja, der noteres endda i mange tilfælde indkomstforhøjelser, medens man i de større landbrug ingen indkomst har haft, men endda møder med underskud — et forhold, som det mindre landbrug aldrig har haft råd til at have, fordi man skulle kunne leve og eksistere, fordi man ingen formue havde at øse af i et år, hvor indtægter og udgifter stod i misforhold til hinanden — dette til trods for at den gældende kornordning yder det større landbrug den største bistand, større end den, der ydes det mindre landbrug og gårdbruget.

Jeg vil gerne nævne et forhold, som er mig bekendt. I nærheden af hvor jeg bor, er der en landmand, som ejer et areal på mellem 300 og 400 ha. Han tilsår $\frac{1}{8}$ med rug og høster 25 fold eller 1.000 tdr. Disse 1.000 tdr. afleverer han efter den notering, som kornordningen fastsætter, men i det efterfølgende år, når den højtærede landbrugsminister holder udsalg over den for meget afleverede rug, kan han hente de 1.000 tdr. igen 10 kr. billigere pr. td., det giver 10.000 kr., et ikke helt dårligt resultat, det vedkender den mand sig. I modsætning hertil kan det mindre husmands- og gårdbrug få et tilskud på 250-500 kr.; og det vil i dag ofte være de to forhold, der står over for hinanden.

Jeg kan derfor slutte mig til den udtalelse, der er kommet herfra, om, at kun ca. 20 pct. af danske landmænd har fordel af den gældende kornordning, og så er der endda af andre ordførere, fra venstre og de konservative, fremsat ønske om en højere kornpris. Jeg synes også, at der bør tages hensyn til det mindre landbrug. Hvis regeringen vil føre den tankegang ud i praksis, må den foreslå en ordning, hvorved der tages hensyn til de mindre landbrug, måske ved at yde dem lån til deres indkøbsforeninger på et par hundrede millioner kroner, for at de kan opnå mulighed for forbedring af stalde o. lign., så man kan bevare den mindre

brugsstørrelse. Staten har aldrig tabt penge på disse lån. De er blevet administreret billigt og vil medvirke til billigelse og mere rentabel produktion.

Jeg vil gerne til slut sige, at den tilstand, vi i øjeblikket befinder os i, ikke kan forventes at blive permanent, så meget ved vi, men vi kan komme ud i en uholdbar tilstand, der medfører urimelige nedlægninger af landbrug, hvilket er meget uheldigt, fordi det måske om et par år vil være ønskeligt, at disse brug findes.

Disse ønsker er slet ikke fremført af brugenes ejere, men af andre, der beskæftiger sig med de levevilkår, som de, der arbejder med dyrkning af Danmarks jord, har. Det er meget beskæmmende at se så stor en part af mennesker her, som ikke virkelig tænker sig at råde bod på de vanskeligheder, som er blevet nævnt, fordi man fra statens side måtte tilbyde mægtig store beløb for at få disse ejendomme overført til sådanne brugere, som kunne gøre krav på at komme i besiddelse deraf.

Det mindre landbrug er på sin vis et bindeled mellem arbejdere og arbejdsgivere, og i det lille brug har man dette på nærmeste hold, fordi en sådan bruger den ene halve dag er sin egen arbejder og den anden halve dag sin egen herremand. Det er sådan noget, der kan skabe ballast i samfundsskibet, og vi kan jo ellers nok komme ud for opræk til konflikt blandt mennesker, der på sin vis har det nøjeste kendskab til de specielle områder, de har med at gøre, men som mangler helhedsindtrykket. Her har det lille landbrug af den beskaffenhed, jeg har omtalt, været en ballast i samfundsskibet, og det har i mange henseender ført os over vanskeligheder, som ellers ville have ført til store konflikter.

Vi har fra det mindre landbrugs side altid vist økonomisk og social forståelse og i særlig grad over for de samfundsborgere, der har haft det dårligere end husmændene. Jeg minder om det og spørger: har man glemt dette?

Landbrugsministeren (Skytte): Debatten i går var jo en debat om de principper, der lå bag regeringens forslag til en helhedsløsning, og jeg skal derfor i dag ikke sige andet om denne helhedsløsning, end at den bygger på principperne løn-, pris- og avancementstop

[Landbrugsministeren.]

og derfor må betyde en omkostningsbegrænsning. En sådan er af meget stor interesse specielt for landets eksporterhverv, og ikke mindst for landbruget, og det er under denne synsvinkel, man må se de forslag, der her er til forhandling.

Må jeg dernæst sige et par ord om forhandlingsformen, som har været bragt stærkt ind i billedet i dag både af de ærede ordførere for venstre og de uafhængige og af det ærede medlem hr. Anders Andersen.

Jeg vil gerne sige til det ærede medlem hr. Anders Andersen, at den fremstilling, han her gav, dækker en del af det passerede, men ikke det hele. Det første møde, jeg havde med landbruget, fandt sted den 8. februar, og på dette første møde redegjorde jeg for regeringens planer, idet jeg sagde, at regeringen tilsigtede en helhedsløsning, og i denne helhedsløsning ville det være rimeligt, at landbrugets ordninger indgik med samme beløb eller holdtes inden for, jeg brugte udtrykket i det store og hele samme beløbsramme som hidtil. Jeg tilføjede, at det var min agt at foreslå en omlægning af den kontante del af støtten, så den fik mere langvarig virkning, et længere sigte end den nuværende, og jeg pegede dér på en overflytning til eksportfremmende foranstaltninger. Jeg ønskede at føre beløbet over til mejerirationaliseringen, og alle, der har gennemgået lovforslagene, vil have set, at det er det, lovforslagene bygger på.

Det er altså ikke rigtigt, at landbruget ikke havde fået meddelelse om, hvad der var regeringens sigte her. Det fik det allerede i første møde, selv om jeg ikke den dag var i stand til at gøre rede for den nærmere udformning, opstillingen af de enkelte tal for de enkelte poster. På dette møde henstillede jeg til landbruget at medvirke til den hurtigst mulige behandling af hensyn til alle de andre spørgsmål, der skulle klares. Landbruget var velvilligt stemt heroverfor, men var ikke i stand til at deltage i et møde, man mente kunne have nogen mening, før den 19. februar, altså 11-12 dage senere.

Jeg regnede i begyndelsen med, at landbruget ville komme med et oplæg på dette møde, men var nok klar over, jo nærmere vi kom mødedagen, at landbruget ikke syntes, det var i stand dertil. På mødet, hvor vi drøftede sagerne i almindelighed, kom der

et forslag fra kompensationsudvalget — jeg tør ikke sige, det var fra kompensationsudvalget, men fra Landbrugsrådets præsident, det ærede medlem hr. Anders Andersen — hvori man foreslog oprettelse af en dispositionsfond. Det er altså i og for sig den eneste sikre tilkendegivelse fra landbruget, og det er der i de foreliggende lovforslag taget hensyn til.

Ved mødet den 19. februar spurgte jeg landbrugets repræsentanter, om vi ikke kunne mødes igen den 22. — det var altså den fredag, da mødet i statsministeriet mellem de 4 forligspartier og regeringen blev holdt — men trods en indtrængende henstilling fra min side var landbruget ikke i stand hertil. Jeg bebrejder ikke landbruget noget i denne henseende, men jeg peger på, at det var faktisk min eneste praktiske mulighed for forud at kunne have meddelt landbruget, hvilke lovforslag jeg ville fremsætte. Det vidste jeg ikke i enkeltheder tirsdag den 19., og jeg vidste ikke, at mødet mellem regeringen og forligspartierne fik et forløb, der bevirkede, at forslag som led i en helhedsløsning skulle fremsættes senest den mandag, vi nu har overstået. Jeg vil gerne tilføje, at jeg er så stor en tilhænger af helhedsløsning, at jeg ikke ønskede i mindste måde at bidrage til, at en sådan løsning ikke skulle kunne gennemføres, og at jeg derfor var parat til at give mit bidrag i form af et forslag om en landbrugsordning.

Jeg skal gerne her gentage en beklagelse af, at det formede sig sådan, at forhandlingerne rent faktisk ikke kunne finde sted, men jeg synes dog, også for historiens skyld — som det vist er udtrykt i dag — at det skal siges, at jeg ikke ene er skyldig i dette forløb.

Må jeg så tilføje, at der siden har været holdt et møde i landbrugsministeriet mellem landbrugets organisationer og mig, hvor vi drøftede kornordning, og vi har aftalt nyt møde, hvor vi kan fortsætte drøftelserne; i øvrigt har repræsentanter for landbrugets organisationer som alle andre ret til at møde i det folketingsudvalg, der bliver nedsat efter denne sags behandling — en ret, som jeg går ud fra de vil benytte sig af. For det ærede medlem hr. Anders Andersens vedkommende er det jo ikke nødvendigt dér at møde som organisationsrepræsentant, idet jeg går ud fra som

[Landbrugsministeren.]

ganske givet, at han i en anden egenskab er permanent deltager i de udvalgs møder, der bliver en følge af dette her.

Jeg skal i øvrigt ikke gå ind på det ærede medlem hr. Anders Andersens mange betragtninger. Mange af dem kan jeg være enig i, selv om det tonefald, de blev fremsat i, jo ikke er det, jeg plejer at tale i. (*Munterhed*). Jeg har lagt mærke til, at både det ærede medlem og det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen ynder at bruge meget stærke ord, når de omtaler landbrugets forhold her i tinget. Jeg håber ikke, at de ærede medlemmer tager mig det ilde op, at jeg siger det, men jeg har altid haft den opfattelse, at jo stærkere ord man bruger, jo svagere standpunkt er det, man har at forsvare — men det ordvalg skal jeg selvfølgelig ikke blande mig i.

Derimod er der en anden udtalelse af det ærede medlem hr. Anders Andersen, som jeg — forudsat at den er rigtigt gengivet — gerne vil have lov at blande mig i. Jeg beder om formandens tilladelse til et kort citat nu og et ganske kort citat senere. Det ærede medlem hr. Anders Andersen har været taler ved et stort landbomøde i Thy, og det er refereret i Thisted Amts Tidende, der, så vidt jeg er orienteret, er en avis, der tilslutter sig hans parti. Jeg citerer referatet, hvori der står:

„Anders Andersen tilføjede, at landbrugets minister ikke engang var klar over, at der var optaget statistik over lønbevægelserne, så vi blev nødt til at overlade ham vore tal, for at han havde lidt at gå ud fra.“

Jeg håber inderligt, at jeg ikke skal karakterisere det ærede medlems udtalelser som usande. Jeg går ud fra, at det enten er en trykfejl eller en forkert gengivelse af hans udtalelser. Det har jo intet med sandheden at gøre, hvad der står i dette referat, men det ærede medlem har jo chancen for at sige, at det har han heller ikke sagt.

Det ærede medlem hr. Anders Andersen — jeg håber, ordførerne undskylder mig, at jeg tager det ærede medlem først — har jo både her i salen og andetsteds i meget stærke vendinger bebrejdet mig — og han blev i dag, jeg kan vel ikke sige fulgt op, men måske kan jeg bruge det udtryk, at hans

partis ordfører begyndte med en meget stærk beklagelse af, at jeg havde ladet offentliggøre omfanget af de landbrugsordninger, der i dag er gældende. Nu vel, det skal jeg gerne vedgå at jeg har. Jeg står med dem her og skal gerne udlevere dem til folketingsudvalget. Jeg vil gerne her tilføje, at i den forelæggelse, jeg gav pressen, brugte jeg ikke ordet støtte, jeg sagde udtrykkeligt „ordning“, og jeg bad pressen bruge dette ord. Det er det første. Det andet, som jeg gør opmærksom på, er, at der var en fejl i disse tal, ikke nogen stor fejl, som rører synderligt ved slutresultatet, men jeg havde opført landbrugets hjemmemarkedsordning, de 200 mill. kr., til 229 mill. kr., fordi jeg vidste, at landbruget havde søgt om en forhøjelse på 29 mill. kr.; det blev kun til 17 mill. kr. Dette skete i overværelse, naturligvis først af pressens repræsentanter, som fik disse tal, men i øvrigt også i overværelse af det ærede medlem hr. Anders Andersen og andre repræsentanter for landbruget; jeg bad dem sige til, hvis jeg havde sagt noget forkert, og der var ingen, der sagde til — af gode grunde, for der var ikke noget forkert i det.

Når man bebrejder mig dette så stærkt, ja, så er jeg nødt til at sige, at første gang jeg på et offentligt møde hørte en fremstilling af disse problemer, med en samlet opgørelse af landbrugsordningerne, det var på De samvirkende jyske Landboforeningers delegeretmøde i fjor, og det var formanden, der gav denne fremstilling, idet han gjorde opmærksom på, at disse ordninger havde landbruget sørget for; det var deres indsats, at ordningen nu androg mellem 900 mill. kr. og en milliard kroner. Jeg behøver ikke at fortælle denne forsamling, hvem der er formand for De samvirkende jyske Landboforeninger, men skulle der være lyttere ude i landet, som ikke ved det, er jeg nødt til at sige her, at det er det ærede medlem hr. Anders Andersen.

Det falder ganske i tråd med en anden udtalelse, som det ærede medlem fremsatte på mødet i Hurup, en udtalelse, som jeg har citeret én gang og nu refererer for anden gang; dér sagde det ærede medlem hr. Anders Andersen i en replik, at den nugældende landbrugsordning er på en milliard — det

[Landbrugsministeren.]

står der; jeg ved ikke, om det ærede medlem føler nogen trang til at bekræfte eller dementere det, jeg her har sagt.

Jeg skal dernæst gå over til en gennemgang af nogle af de bemærkninger, der er blevet fremsat til lovforslagene. Jeg vil gerne først sige til det ærede medlem hr. Carl Petersen, at det kan godt være rigtigt, at der i kornloven er visse punkter, som nærmere skal klares. Det var bl. a. også derfor, jeg ønskede videre forhandlinger med landbruget, fordi der selvfølgelig er noget af det, der kan klares. Jeg er helt indforstået med, at man i udvalget søger at klare, om det skal være cif- eller fob-priser; det er noget, som rent sagligt må kunne klares i det kommende udvalg.

Det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen ønskede en ajourføring af kornlovens priser, og foderkornprisen er nu nær op ad produktionsprisen, sagde det ærede medlem, idet han understregede, at han sagde „nær op ad“. Jeg vil gerne til det ærede medlem som til andre ærede medlemmer, der har omtalt kornordningen, sige, at selv om vi ikke på det tidspunkt, da jeg fremsatte lovforslagene, havde forhandlet kornordningen med landbruget — for det havde vi ikke, i hvert fald slet ikke i detaljer — så var jeg fuldkommen klar over landbrugets stilling. Den afviger ikke væsentlig fra, hvad vi kender fra tidligere forhandlinger. Husmændene er nok i deres oplæg i år lidt mere — jeg ved ikke, om jeg må bruge udtrykket yderliggående, end de plejer at være, men de ønsker principielt ingen kornordning; de foreslår nu, viser det sig, i stedet en støtte til det kornkøbende landbrug, som jeg tror det administrativt vil være meget vanskeligt at føre igennem. Den anden del af landbruget, repræsenteret ved kompensationsudvalget, ønsker traditionelt højere kornpriser. Det vidste jeg, og derfor tog jeg et rimeligt hensyn til det ved min bedømmelse af, hvilke priser der burde være gældende frem i tiden.

Det er ud fra det, jeg sætter en foderkornpris på 46 kr., som jeg står bag ved, som jeg finder rimelig til begge sider, og som vel nogenlunde er det midtpunkt, vort landbrug kunne enes om, hvis det altså kan enes, hvad jeg ikke ved noget om i dag.

Men jeg kan godt sige, at det forundrer mig alligevel, at landbrugets repræsentanter her foreslår en foderkornpris med en slutpris på 52 kr. for byg. Jeg forstår dette sådan, at der skal først være tilladelse til import af byg, når prisen på Københavns børs går op over 52 kr. Jeg tror ikke, det er i det intensive landbrugs interesse, at vi får så høj en kornpris. Når man taler om at gavne landbruget, så må jeg sige, at det er et spørgsmål, hvor store dele af landbruget en sådan kornpris vil gavne. Jeg gætter på, at det bliver en meget lille del af det danske landbrug.

Jeg ønsker ikke helt at se bort fra, at en kornprisfastsættelse kan betyde en vis stabilisering også af andre priser, men vi savner næsten enhver bevisførelse for, at en stramning af kornprisen til f. eks. 52 kr. automatisk vil betyde en højere pris for andre varer repræsenterende kødet, flæsket og andre dyriske produkter. Det er der ingen garanti for. Derfor synes jeg ikke mindst under hensyntagen til, at dansk landbrug i fremtiden som nu skal konkurrere på markeder, hvor der er relativt små muligheder for at få tilfredsstillende priser, at det vil være et yderligere handicap for dem, der har den dyriske produktion, hvis vi sætter foderkornprisen alt for højt, og det vil jeg derfor for min del advare imod.

Det ærede medlem hr. Morten Langes standpunkter var for så vidt klare, som han ønskede næsten ingen ordninger: ingen hjemmemarkedspriser, ingen kontant støtte og ingen kornordning. Så ved i hvert fald landbruget, hvad det har at vente sig af det ærede medlem; man må måske trøste sig med, at det i forvejen ikke har alt for store forventninger.

Må jeg sige over for påstanden om, at der ikke kan laves godt mel af dansk hvede, at det er forkert. Nu kan det jo godt være, jeg ikke er lige så kræsen som så mange andre, det ved jeg ikke, men jeg synes, det er ganske fortrinlige produkter af brød, man laver af det danske mel, og jeg synes ikke, der normalt er grund til at være utilfreds med det. Jeg kan altså ikke anerkende denne påstand.

Til det ærede medlem hr. Bækgaard vil jeg gerne sige — jeg har jo svaret andre på spørgsmålet om kornet — at jeg ved ikke, hvor store muligheder der er for

[Landbrugsministeren.]

eksport til Norge af korn. Hvad angår foderkorn har staten jo intet med det at gøre, og jeg vil tro, at private eksportører nok skulle udnytte en situation, hvis den var der. Med hensyn til brødkorn er det jo således, at vi skal sælge overskudslagrene fra staten, og det har vi vort mas med hvert eneste år. Derfor er jeg også sikker på, at hvis der er mulighed for en eksport til Norge, vil det give sig udslag i en lettere afsætning af de lagre, vi har.

Spørgsmålet om rapsordningen behøver jeg ikke at beskæftige mig meget med. Jeg skal nøjes med at sige, at teknisk kan vi godt forhøje iblandingen af rapsolie op over de 10 pct., der gælder i dag, men jeg tror ikke, der i anden henseende er mulighed for nævneværdig forøgelse af iblandingskvantummet.

Må jeg om lovforslaget om afsætning af danske landbrugsvarer m. m. først sige til det ærede medlem hr. Carl Petersen, at det er rigtigt, at jeg har ønsket, at nye ejere udelukkes fra tilskud fra den såkaldte rationaliseringsfond, og det ville jeg gerne vi tilsammen i udvalget fandt en form for. Når en sådan bestemmelse ikke er med i lovforslaget, skyldes det, at vi i dag uddeler dette tilskud til brugerne uafhængigt af, hvem der ejer ejendommen. Det skal klares rent administrativt, hvordan det skal lægges til rette, men det vil der jo være god tid til under udvalgsbehandlingen, og jeg er indforstået hermed.

Jeg vil også gerne forhandle om, hvem der skal være med til at lede eksportfonden. Det er jo intet argument, at vi formentlig ikke vinder særligt gehør hos landbruget — så meget har jeg da fået ud af forhandlingerne, at der skal alt for mange med i administrationen af de penge, der jo skal anvendes til gavn for dansk landbrugs-eksport. Men for min del er jeg forhandlingsvenlig på det punkt.

Om vi skulle have en anden administration af hjemmemarkedsordningen, er også noget, jeg vil se på, og jeg vil gerne medvirke til, at vi får nedsat et udvalg, der skal kulegrave dette problem og eventuelt finde frem til en lettere administration.

Til det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen vil jeg sige, at jeg har jo omtalt forhandlingsforløbet, og derfor skal jeg

stryge hans ord om anstændighed og ærlighed. Jeg ved ikke, om jeg tager fejl af det ærede medlem, men hvis jeg ikke gør det, så tror jeg ikke, ordene er ment nær så stærkt, som de blev sagt. Nu kan det jo være en provokation til at gentage dem, men det overlader jeg til det ærede medlem.

Man nævner, at amtsskatterne og ejendomsskatterne ikke skulle med i en opgørelse over landbrugsordningen. Det er ganske givet og for mig hævet over enhver tvivl, at det, vi gjorde sidst, var jo at gennemføre store kontante tilskud, eller skal vi nøjes med at sige kontante tilskud, som alle parter dengang gerne ville arbejde sig fri af. Jeg har mødt mangfoldige landmænd, som har sagt til mig: er det dog ikke lidt den omvendte verden, at vi får kontante tilskud, som vi så bruger til f. eks. at betale vore statsejendomsskatter med. Det kan der være noget om. Nu fjerner vi statsejendomsskatterne, og det ville være rimeligt, om de gik ind som erstatning for tidligere kontante tilskud. Desuden vil jeg gøre opmærksom på, at i den opgørelse, vi plejer at udarbejde, er amtsskatterne med — det gælder både for i år og for de foregående år.

Til det ærede medlem hr. H. C. Toft må jeg måske have lov til at sige, at da jeg hørte hans indledning til den i øvrigt fortrinlige tale — bortset fra standpunkterne naturligvis — tænkte jeg på, om det ærede medlem havde været i samme situation, som jeg var i i aftes, da jeg ville løbe igennem, hvad der var på dagsordenen i dag. Jeg fandt en gammel ugeplan, hvorpå det var angivet, at vi skulle behandlet netop 4 af de vigtigste jordlovsforslag. De skulle have været til behandling kl. 9 eller 10 i morges. Da jeg havde set den igennem — det var jo på et sent tidspunkt — gnubbede jeg øjnene og fik fat i den rigtige. Jeg tror, det ærede medlem har gjort det samme, for han talte jo en del om de lovforslag, som endnu ikke er til behandling, men dog fremsat.

I øvrigt forstår jeg godt, at man som led i en langsigtet ordning ønsker at tale om det, man kalder strukturen i landbruget, men jeg nødes til at sige til det ærede medlem, at den langsigtede ordning, han stiller i udsigt — og som jeg ikke er ubetinget tilhænger af, selv om jeg er tilhænger af, at der er mulighed for nedlægning, og det er

[Landbrugsministeren.]

der jo i dag — gavner jo ikke landbruget i situationen i dag, ikke med én eneste øre, hvad jeg tror enhver landmand vil give mig ret i. For jeg går da ud fra, at den ordning, det ærede medlem hr. H. C. Toft tænker sig, skal være frivillig. Noget andet kan jeg næsten ikke tænke mig i forbindelse med det ærede medlem hr. H. C. Toft, og skal den være frivillig, er det i alle tilfælde en langsom proces, det kan man lige så godt have for øje.

Jeg vil gerne føje til, at vi har jo en smidig jordlovgivning i dag med hensyn til nedlægning af bestående landbrug til sammenlægning med andre landbrug, der er for små. Jeg vil gerne føje til for at undgå enhver misforståelse: jeg er ikke tilhænger af, at vi nedlægger 5-6 tdr. lands brug og lægger dem ind under store gårde; hvis der overhovedet er brug for dem som tillægsgjord til andre bekvemt beliggende brug, så er det en bedre landbrugsløsning, end det er at lægge dem ind til de store gårde. Det løser intet problem at lægge små ejendomme sammen med store gårde; det gør det i hvert fald ikke for de store gårde.

Og så kunne det være fristende — men det kan vi for min skyld godt vente med, til vi får jordlovsforslagene til behandling — at få oplyst, hvilke brugsstørrelser vi så skulle stille imod. For jeg har før sagt: er det sådan, at 5 tdr. land jord mere, eller 10 tdr., betyder rentabilitet i brugsstørrelse, så har alle, der har 20 tdr. land og får 10 tdr., jo rentabilitet, hvis de, der i dag har 30 tdr. land, er rentable. Sådan kan vi gå op i alle brugsstørrelser. Og så minder jeg om, at der var ikke den brugsstørrelse, selv de største medtaget, der sidste år havde en tilfredsstillende forrentningsprocent, hvad det ærede medlem selvfølgelig er helt bekendt med.

Så spurgte det ærede medlem, hvem der skulle have ejendomstilskud. Det er nemmere at sige, hvem der ikke skal. Det er dem, der har en væsentlig indtægt uden for landbruget. Det ærede medlem

hr. Anders Andersen har ret i, at det havde vi aftalt sidst, men vi kunne i den korte tid, vi da havde til rådighed, ikke finde en tilstrækkelig praktisk form. Derfor enedes de indstillende organisationer — det var landbrugsorganisationerne — med landbrugsministeriet, og det har de ret til, om en anden fordeling. Det var den sidste del, jeg altså ikke helt kunne anerkende det ærede medlems fremstilling af, for det var jo i lutter enighed, det skete, som jo i øvrigt det meste mellem landbruget og mig.

Med hensyn til landbrugets stilling inden for EFTA har regeringen jo under markedsdebatten for nylig givet udtryk for de synspunkter, vi mener bør følges, og det er da en stærk forfægtelse af landbrugets interesser inden for EFTA. Jeg forstod også på den debat, som dengang førtes, at det var der her i salen almindelig tilslutning til.

Det ærede medlem hr. Kirkegaard rejste spørgsmålet, om der ikke var mulighed for flere penge til landbrugets produktionsapparat, og blev fulgt op af det ærede medlem hr. Axel Sørensen, som ønskede flere penge til udlån til forbedring også af produktionsapparatet. Jeg må sige, at det er begrænset, når vi skal bevæge os inden for samme beløbsramme, hvor mange formål der kan tilgodeses. Jeg mente, det var rimeligt i år at begynde en omlægning fra de kontante tilskud til mere produktive foranstaltninger end kotilskud og tilskud efter ejendomsstørrelse. Men jeg anser i øvrigt landbrugets situation for sådan, at man i dag vanskeligt kan undvære de kontante tilskud, og det er min begrundelse for, at jeg nok har foretaget en nedskæring først og fremmest af tilskuddet efter kontallet. Men de er ikke afskaffet, de er overflyttet og bør overflyttes lidt efter lidt, så man får en blid overgang, så landbruget bedre kan tage det. Til syvende og sidst vil landbruget selv være mest interesseret i de foranstaltninger, der ikke virker alene i dag i form af kontanter, men i form af varige forbedringer af hele produktionsapparatet.

Jeg bemærkede, at det ærede medlem

[Landbrugsministeren.]

hr. Kirkegaard kom med et par tal om landbrugets situation, men sandt at sige hæftede jeg mig ikke mere ved dem, end jeg forstod det ærede medlem sådan, at i et bestemt år var landbrugets gæld øget med 1 milliard kr. og værdier og formuer med 2 milliarder. Det, der egentlig får mig til at nævne det her, er det ærede medlem hr. Anders Andersens behandling af dette problem, som jeg må indrømme jeg slet ikke forstod. Det ærede medlem sagde til det ærede medlem hr. Kirkegaard, at det var letfærdig omgang med sandheden, han her havde udvist. Men hvori består det letfærdige? I at gengive tal, som det ærede medlem hr. Anders Andersen her konstaterede er rigtige? Sig mig, ærede medlem, hvornår er det blevet letfærdigt at sige sandheden? For mig er det i hvert fald ikke noget nyt.

Må jeg sige til det ærede medlem hr. Mose Hansen, at jeg er enig med ham i, at man skal vise mådehold med lønforhøjelser. Det mener jeg regeringens oplæg er udtryk for, og jeg er også enig med ham i — ganske vist ikke helt som han siger det — at der er ikke megen kage at dele. Han sagde, at der ingen kage var at dele. Det forstår jeg derhen, at en logisk konsekvens deraf så må være, at der heller ikke er noget til landbruget. Men jeg må indrømme, at det indtryk fik jeg ikke helt af hans tale, som i øvrigt indeholdt mange positive momenter, som jeg synes landbruget måske skal lægge stærkere vægt på, end vi en gang imellem gør.

Må jeg så endelig sige til det ærede medlem hr. Anders Andersen, at tanken om støtte til forskning har jeg jo fremført gang på gang, i øvrigt også under landbrugsforhandlingerne, og her er et punkt, hvor jeg tror at landbruget og staten — skal jeg sige det sådan — udmærket kan komme til en god forståelse.

Må jeg så til allersidst gentage det, jeg sagde i begyndelsen, at disse lovforslag, som vi her behandler, er led i en helhedsløsning, for det er de. Men må jeg dernæst sige, at når lovforslag af denne art i det hele taget skal fremsættes, er det jo på grund af en beklagelig udvikling inden for landbruget, en udvikling, som landbruget ikke selv er skyld i. Landbruget har i mange år — ikke mindst i de senere år — præsteret et kolossalt arbejde, der har givet sig udtryk i en

stadig produktionsfremgang på trods af en større og større afvandring. Det er ganske imponerende, at landbruget har formået dette under de voksende vanskeligheder, erhvervet har haft. De vanskeligheder kan skærpes, hvis de seks landes landbrugsordninger træder i kraft og bevirker en varig skade af dansk landbrugs eksportinteresser. Jeg mener, at hvis den situation skulle foreligge, så er det landbrugets soleklare ret på ny at komme til regeringen og anmode om en forhandling, hvis ikke regeringen forinden havde anmodet landbruget om forhandlinger om, hvad der skal foretages, når en sådan situation foreligger.

Jeg håber og tror, at de lovforslag, der her er fremsat, kan hjælpe landbruget i dets vanskelige situation; det er en hjælp, der er både nødvendig og fortjent. Jeg håber, at det går, som det plejer — eller nogenlunde som det plejer — at man efter at have fået udløsning ved at skælde den til enhver tid siddende landbrugsminister vældigt ud enstemmigt — eller skal jeg mere beskedent sige så godt som enstemmigt — gennemfører de foreslåede ordninger.

Carl Petersen: Ja, jeg kan vel sige, at som ventet har forhandlingerne ved denne lejlighed formet sig på samme måde som ved tidligere lejligheder, når vi behandlede disse love. Der er sagt de samme ting, der er anlagt de samme betragtninger, der er fortiet de samme sandheder, og der har været de samme selvmodsigelser i det, der er fremført.

Jeg skal lige gøre nogle bemærkninger om noget af det, der er sagt, for om muligt at få sat enkelte af disse ting på plads, således at vi kan komme ind i en saglig diskussion om dem.

Til det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen vil jeg gerne sige: hvad formål har det hver eneste gang at fremhæve, at der er en stor forskel de forskellige samfundsgrupper imellem, og at tale om, hvor stor en andel de har fået i den velstandsstigning, samfundet har haft? Det er jo kendt for alle borgere i dette land, at danske landbrugere ikke har fået samme andel som andre. Om det så er 26 pct. imod 70 eller 20 imod 70, spiller da for så vidt ikke nogen som helst rolle. Men når man bruger tal for at belyse de forskellige samfundsgruppers

[Carl Petersen.]

indtægtsforhold, så skal man også prøve at fremstille det på en ærlig og sandfærdig måde, så der kommer det rigtige billede ud af det, og man kan ikke bruge tallene alene. Alle, som kender til landbrugets forhold, ved, at landbrugets indtægter i forhold til beløbstørrelsen er mere værd end de samme beløb er for en byboer. Det ved ethvert menneske, som kender disse ting, og det skal tilføjes, for at vi kan få tegnet det rigtige billede.

Det næste punkt, det ærede medlem var inde på, var det beløb på godt og vel en milliard, som man har hævdet landbruget har fået, og her siger man, at det beløb, som man har fået ind over hjemmemarkedspriserne, ikke skal regnes med. Her er det igen næsten, som om man begynder at diskutere med sig selv. Det, det drejer sig om, når man drøfter disse problemer, må dog være: hvor meget er landbrugets stilling blevet forbedret ved de indgreb, der er foretaget ad lovgivningsvejen? Dansk landbrug kunne ikke have hævet hjemmemarkedspriserne, hvis ikke lovgivningsmagten havde indført bestemmelser om det. Derfor må det tages med.

Det ærede medlem hr. Anders Andersen sagde til mig: hvad så med smørret? Det er rigtigt, at dér er ikke de samme bestemmelser, men der er den bestemmelse, at det danske marked er lukket for indførsel af smør. Derfor kan man godt tage denne bestemmelse med i det, men jeg indrømmer, at den står svagere end de andre.

Jeg synes, at disse ting skal med i billedet, når man vil prøve at forklare sammenhængen for offentligheden, særlig en dag som i dag, da lyttere og seere har lejlighed til at følge med.

Det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen troede ikke, at min betragtning med hensyn til nedgangen i brødkornsarealerne var rigtig. Det er vel noget, der nok på nuværende tidspunkt kan diskuteres, for det er der ingen af os der ved bestemt. Jeg kan nøjes med at sige, at jeg vil håbe, det ærede medlem har ret i sine betragtninger, at det netop ikke er det dårlige efterår, der har forårsaget det, men at danske landbrugere nu er mere forstandige, når de udlægger arealer til brødkorn. Jeg vil ikke benægte, at det kan have en vis

forbindelse med, at foderkornspriserne i fjor stærkt nærmede sig brødkornspriserne. Jeg tror, at det, jeg nævnte, er den væsentlige årsag, men vi får se.

Et stort emne, hver gang en venstremænd får ordet om disse ting, er også dette — som de fortæller næsten med rørelse i stemmen — hvor nødigt danske landmænd modtager disse tilskud, som de har ret til i henhold til lovgivningen. Nu må jeg sige, at jeg færdes dog på landet, jeg kommer i forbindelse med mange landmænd, men jeg har aldrig truffet én, der har givet udtryk for skamfuldhed i så henseende, ikke én. Jeg har derimod haft en stærk fornemmelse af, at der er nogle, der meget nøje overvåger, om naboen nu ikke får mere, end de selv får. Sådan er det nu, og jeg kan ærlig talt ikke forstå, hvorfor landmænd dog skulle skamme sig ved at tage det tilskud, som folkettinget bevilger; det er jo en ret, de har. Jeg tror heller ikke, det er så galt.

Jeg vil nævne et andet punkt, som også altid er fremme i debatten, men som aldrig rigtig har været taget under behandling. Det er den diskussion, der føres ved møder og i pressen om, hvem der har den største indtjening af valuta her til Danmark. Det er også et spørgsmål, som jeg synes det er unødvendigt at diskutere, for folk kan læse sig til det. Vi ved da godt, at dansk landbrug har et nettovalutaoverskud på omkring 4 milliarder, det kan vi læse ud af statistikken, og vi ved også, at industrien og alle andre produktioner i det danske samfund har et nogenlunde tilsvarende underskud. Men beviser det noget? Hvad beviser det? Det er jo ikke landbruget, der har noget til gode, det har jo fået penge for de 4 milliarder omvekslet til den gældende kurs, det ved jo også alle, der tænker sig lidt om. Men der knytter sig et problem hertil, og det er, at dansk landbrug nu vil hævde, at det har indtjent dette store valutaoverskud og dermed har hjulpet industrien. Ja, der vil da ikke være nogen mening i at benægte, at landbruget har været med til, at dansk industri har kunnet bygges op gennem årene og udbygge sin kapacitet. Det er jo en selvfølge, men det er lige så selvfølgelig, at hvis dansk landbrug ikke havde gjort dette, havde dansk landbrug i dag været nødsaget til at føde ca. 300.000 mennesker mere end for 25 år siden. Der-

[Carl Petersen.]

fra og til at regne ud, at så havde dansk landbrug været en fattiggård, er nu ikke så langt. Skal vi derfor ikke lade denne diskussion falde, når det er realiteterne i det? Denne kendsgerning skal ind i billedet, for at der kan være lidt mening i at diskutere dette.

Til det ærede medlem hr. H. C. Toft vil jeg sige, at jeg ikke vil gå ind i en diskussion om jordlovene eller alt dette med at skyde hinanden politiske motiver i skoene, for det er jo ikke det, det her drejer sig om. Jeg synes dog alligevel, der skal et svar til; det skal blive meget kort. Det skal være dette, at min personlige opfattelse er, at det kun er landmændene selv, der vil være i stand til efter en overgangsperiode at finde frem til den landbrugsstørrelse, der skaber forrentning. Der er ingen andre, der kan gøre det. Derfor tror jeg, det bliver vor opgave i folketinget, hvis vi stadig skal tale strukturændring, at vi også prøver at forklare befolkningen, hvad strukturændring er. Det er ikke alene noget, man snakker om, det betyder en forandring, en sammenfatning, en koordinering ikke af brugsstørrelserne alene, men af mange, mange andre faktorer, der er med til at bestemme dansk landbrugs struktur og rentabilitet.

Derfor tror jeg også, det bliver nødvendigt fremefter at hæve nogle af de restriktioner, som vi i øjeblikket har på jordlovgivningens område. Men er vi alle sammen besjælet af den tanke, at det er dansk landbrug, der selv skal ordne disse ting og finde vejen frem, så synes jeg, vi meget hellere i stedet for at stå og diskutere evig og altid, skal sætte os sammen ved et bord og finde frem til, hvad fornuftige mennesker altid kan finde frem til, nemlig til det rigtige.

Jeg tror nemlig slet ikke — og det siger jeg henvendt til det ærede medlem hr. H. C. Toft — at det tjener noget som helst formål, at det ærede medlem gang på gang fremhæver disse ting, og jeg skal sige hvorfor. Fordi, når det fremføres så stærkt fra konservativ side, som — og det er ikke sagt i nogen nedsættende betydning — jo har sin grundstamme i godsejerne og de store jordejere, er det vistnok en almindelig fornemmelse hos den almindelige borger,

at dette, at det giver magt at eje jord, ikke har forandret sig. Der er vist endnu nogle i det danske samfund, der kan huske den magt, der fulgte med jorden for 50 år siden, og hvordan denne magt blev benyttet. Det er et venneråd, ærede medlem, jeg giver her om at lade være med at skade denne sag ved at fremføre det på den måde.

Det ærede medlem hr. Anders Andersen, optræder mere og mere i rollen som den, der bare stiller krav, som andre skal betale. Nu ved vi jo alle sammen, hvilken placering det ærede medlem har inden for dansk landbrugs organisationsliv, og det er ganske naturligt, at det ærede medlem benytter de lejligheder, der er, til at fremføre organisationernes tanker og ønsker, men jeg går også ud fra, at det ærede medlem nok har tænkt det hele igennem. Tror det ærede medlem, at man stadig fremefter blot kan kræve af det øvrige samfund, at det skal betale og betale, samtidig med at det enkelte menneskes frie dispositionsret ude i landbruget bevares? Jeg tror det nemlig ikke. Det er vist det allerfarligste, man her er i lag med at foretage sig. Lad os dog være enige om at understøtte landbruget, eller hvad vi nu vil kalde det, i den overgangsperiode, som ganske naturligt er nødvendig, før man kommer ind i en tid, hvor dansk landbrug kan omforme sig, skabe rentabilitet og blive selvstændigt igen. Det må dog være formålet med det hele.

Så kom der en bemærkning fra det ærede medlem hr. Anders Andersen, fremført på den for ham egne måde. Det ærede medlem spurgte, om det var et led i den konstruktive politik, når man ville nedsætte kornprisen. Dette udviklede det ærede medlem videre, og jeg kunne være enig med ham på en del punkter. Men lige derfra sprang det ærede medlem over til at kræve, at de kontante tilskud skulle være større. Må jeg spørge det ærede medlem: er det konstruktiv politik? Jeg har den opfattelse — ja, det er ikke bare en opfattelse, for jeg ved det ganske bestemt — at enhver form for tilskud, der gives til enkelte mennesker, og som ikke har forbindelse med foranstaltninger, der peger fremefter, vil hindre al strukturændring i Danmark, i dette tilfælde fordi landbrugs-

[Carl Petersen.]

erhvervet mere end noget andet erhverv bygger på den øjeblikkelige privatøkonomiske tilstand. Der er store ejendomme, og der er mindre ejendomme, og de har hver for sig modstående interesser i dette spil. Derfor løses disse spørgsmål ikke, før folk med fornuft fra alle sider sætter sig sammen og prøver at ordne dem.

Jens Chr. Christensen: Den højtærede landbrugsminister beklagede sig over, at jeg havde brugt stærke ord. Tværtimod, vil jeg gerne sige. Hvis den højtærede landbrugsminister er klar over, hvornår en jyd bruger stærke ord, må han erkende, at mit ordvalg var meget blødt, og efter min formening var det egentlig også meget indladende. Det, der fik den højtærede minister til at mene, at jeg havde brugt stærke ord, var min udtalelse om, at landbrugsministeren havde skrabet bunden, også når det gjaldt ærlighed og anstændighed. Jeg sagde dette i forbindelse med de udtalelser, der var refereret i dagbladene, hvori den højtærede minister gjorde landbrugets forskellige ordninger op og nåede til, at der var tale om et tilskud fra det øvrige samfund på godt og vel 1 milliard kr. Nu har den højtærede minister her fra talerstolen dementeret dette.

Men det, der også faldt mig for brystet, var, at dagbladet Aktuelt har benyttet den højtærede ministers udtalelser til, jeg tror endda på forsiden, med store typer at skrive, at dansk landbrug fik et tilskud fra den øvrige del af befolkningen på over 1 milliard kr., og derefter dele op i kroner og øre, hvad de forskellige ordninger gav. Det er klart understreget af mig her i formiddag, hvad der er tale om i direkte tilskud. Jeg tror, det var 320 mill. kr. i indeværende år, altså mindre end en tredjedel, af det beløb, som dagbladene og det altså forkerte referat af landbrugsministerens tale opererer med. Nu er det dementeret, og så må vi selvfølgelig lade denne sag fare. Vi håber bare på, at dagbladet Aktuelt også vil komme med et dementi af sit forkerte referat.

Jeg har endvidere beklaget mig over, at medens den høje regering, inden den går i gang med helhedsløsningen, har forhandlet sig til rette med fagforbundene, blev der

kun en ganske kort forhandling med landbrugsorganisationerne, hvis område dog er mindst lige så vigtigt, for at sige det mildt, som fagforbundene. I hvert fald har vi da forstået af de udtalelser, der er fremsat i dag, at nogen realitetsdrøftelse har ikke fundet sted. Når der skal gennemføres en helhedsløsning, ville det så ikke være rigtigt, højtærede landbrugsminister, at tage et så vigtigt område som landbrugserhvervet med ind i denne løsning? Det skulle ikke gerne gå sådan i år, som det gik sidste år: efter at der var indgået et forlig mellem regeringen og de to store oppositionspartier, blev ordningen af landbrugets forhold udskudt, og der gik måneder, inden de foranstaltninger, som vi var blevet enige om, kom til at træde i kraft. På den måde unddrog man landbrugserhvervet den indtjening, som de to måneder kunne have givet det. Regeringen har øjensynlig lagt sig fast på en beløbsramme nogenlunde på linje med den, vi har i indeværende år, selv om den højtærede statsminister klart har understreget, at alene det, der er sket inden for fællesmarkedets ordninger, har berøvet dansk landbrug en eksportindtjening på over 200 mill. kr. i indeværende år.

Både den højtærede landbrugsminister og flere af de ærede ordførere har i dag været inde på, hvad der eventuelt kan ske dansk landbrug, når vi kommer lidt længere hen på året, hvis man inden for fællesmarkedet sætter sine landbrugsordninger i kraft. Vi hørte nok, at den højtærede landbrugsminister mente, at så kunne man tage sagen op til behandling på ny. Men det, det drejer sig om nu, er en ajourføring af den indtægtsnedgang, der har fundet sted, både af hensyn til eksporten og af hensyn til den indenlandske prisstigning, der har fundet sted.

Til de to ærede medlemmer fra partiet de uafhængige vil jeg gerne sige, at det glæder mig, at dette parti nu er kommet på linje med os i sin landbrugspolitik. Det har desværre været længe, men man er altid glad, når der gives tilslutning til ens synspunkter. Jeg håber, at denne tilslutning lidt efter lidt vil forplante sig til det radikale venstre, og der er da også et lille håb om, at det, hvis det ærede medlem hr. Carl Petersen får øget indflydelse i sit parti — det ærede medlem er jo en meget fornuftig mand — går sådan, at socialdemokratiet

[Jens Chr. Christensen.]

anerkender nødvendigheden af at træffe de foranstaltninger, der skal til for at op- hjælpe landbrugserhvervet på linje med de øvrige erhvervsgrupper.

Flere ærede ordførere har talt om strukturændring i landbruget, men det var, som om den højtærede landbrugsminister mente, at det måtte ligge til en anden gang. Der er vel også det håb for dansk landbrug at regne med, at hvis vi finder frem til en helhedsløsning nu, dropper man de forslag om strukturændringer, der er fremsat, og jeg har forstået på det ærede medlem hr. Carl Petersen, at det egentlig mere må ses som noget, man vil forsøge at tage fra landbruget, fordi landbruget har ønsket at få tilskudsordninger gennemført. Det må tiden vise, men jeg ønsker kun at understrege, for at der ikke skal være nogen misforståelse, at når venstre har ønsket en strukturændring, har vi samtidig ønsket, at den skal udformes på en sådan måde, at der slås så lidt som muligt i stykker. Vi har ønsket ordningen udformet således, at der bliver tale om tilbud til de enkelte indehavere af de små ejendomme: om de vil have deres landbrugsforpligtelse ophævet, om de ønsker at lægge deres brug sammen med et tilsvarende eller med et noget større brug. Jeg vil indrømme, at det er et område, hvor der skal gås varsomt frem for at slå så lidt i stykker som muligt.

Må jeg til de ærede medlemmer hr. Kirkegaard, hr. Carl Petersen og vel egentlig også hr. Morten Lange, som er bange for en forhøjelse af brødkornsprisen, sige, at det er dog ikke anderledes og værre, end at hver gang brødkornsprisen stiger med 1 kr., stiger et rugbrød på 2 kg med 2 øre; det er endda sat i overkanten, for sidste år fik vi udregnet, at stigningen kun var på 1½ øre. Jeg må måske minde om, at helt op til sidste verdenskrig var forholdet sådan, at når en landmand afleverede 100 kg rug til sin bager, kunne han foruden at få klid tilbage også få 100 kg brød. I dag får landmanden 47 kr. for 100 kg rug, og så kan enhver regne ud, hvad han giver for 100 kg brød, det ligger omkring 80-85 kr., alt efter i hvilken landsdel der handles med brød, og dette foruden at han afleverer klid. Det viser, at det er de øvrige prisstigninger her i samfundet, der er de fordyrende faktorer.

Det er ikke fra produktionsstedet, fordyrelsen sker.

I forbindelse med den opfattelse, der gør sig gældende med hensyn til de tilskud, der ydes landbruget, vil jeg gerne sige til det ærede medlem hr. Morten Lange, at det ærede medlem har endnu ikke forstået, hvad der er tilskud, og hvad der er hjemmemarkedspriser, og hvad der er rimelige hjemmemarkedspriser. Det ærede medlem siger, at der gives over 1 milliard kr. i tilskud til landbruget, og det bliver et meget stort beløb til hver enkelt udøvende landmand. Det ærede medlem burde sætte sig ind i den lovgivning, der blev gennemført sidste år og året før, og se på, hvad der er direkte tilskud, og hvad der er almindelig hjemmemarkedspris. Når f. eks. en købmand tjener 10 øre på at sælge et stykke vaskesæbe, er der vel ingen, der siger, at nu giver det øvrige samfund tilskud til købmanden, for at han kan have en vis fortjeneste.

Man har fra flere sider været inde på spørgsmålet om fordelingen af de tilskud, som der opereres med. Jeg har ikke ønsket at udtale mig om selve fordelingen. Lad os først vente og se, hvilke beløb vi i udvalget kan arbejde os frem til, inden vi begynder at fordele. Det er en god regel, at man venter med at sælge skindet, til bjørnen er skudt.

Det ærede medlem hr. Carl Petersen spørger ret indigneret, hvilke formål det tjener, at jeg gang på gang fremhæver, at landbruget har fået for lille en andel i indkomstfremgangen, og, føjer det ærede medlem til, det kender vi alle til, det er unødvendigt at nævne det. Når man kender til det, hvorfor handler man så ikke efter denne erkendelse? Det er netop, fordi det er nødvendigt at understrege det gang på gang, at jeg har tilladt mig her fra tingets talerstol at gøre det. Det ærede medlem siger også, at et bestemt beløb til landbruget er betydelig mere værd end de samme penge inde i byerne. Jeg kunne lige have lyst til at spørge det ærede medlem, hvor meget mere penge er værd i landbruget end i byerne. Det er ikke ret mange procent, man kan regne med, det bliver ikke et tal, der skal 2 cifre til at skrive.

Det ærede medlem hr. Carl Petersen mente, at jeg havde den opfattelse, at brødkornsarealernes størrelse ikke var blevet

[Jens Chr. Christensen.]

indskrænket. Nej, for tværtimod gav jeg det ærede medlem ret i, at arealerne med brødkorn kun er ca. $\frac{2}{3}$ i indeværende år i forhold til sidste år, men det, jeg ikke gav det ærede medlem ret i, var grunden hertil. Det ærede medlem mente, det var den sene høst sidste år og de arbejdsvanskeligheder, landbruget havde, som gjorde, at brødkornsarealerne var blevet mindre. Jeg tror, at her er vi ved sagens kerne. Vi ser nemlig, at når foderkornsprisen ligger i nærheden af brødkornsprisen, er den enkelte landmand ikke så interesseret i at avle brødkorn, så vil han i de allerfleste tilfælde hellere avle foderkorn. Og hvad bliver resultatet? Det bliver, hvis vi fører den politik, der blev indledt sidste år for øvrigt på et forslag, som vi fra venstres side havde stillet allerede 1 år i forvejen, at brødkornsarealerne bliver mindre, og staten sparer på sine udgifter til kornordningen, og at vort samfund er bedre tjent dermed, også den enkelte landbruger.

Det er rigtigt, som det ærede medlem hr. Carl Petersen nævnte til sidst, og det skal jeg også slutte med at sige, at den valuta-indtjening, som landbruget har haft, skal vi være glade for, at man har benyttet til at opbygge dansk industri med. Venstre har altid været indforstået med, at det var nødvendigt, at der blev opbygget en industri her i Danmark, men det, jeg havde ønsket at understrege, var, at en forudsætning for, at der kunne opbygges en industri her i vort samfund, var netop, at der var valuta til rådighed. Vi ved alle sammen, at Danmark er et råstoffattigt land. Vi skal indføre råstoffer, ja vi er efterhånden kommet dertil, at vi også skal indføre kapital, og havde vi ikke valuta til rådighed til at indføre disse råstoffer, havde vi ikke mulighed for at opbygge en industri her i Danmark. Denne valuta må vi takke dansk landbrug for at have skaffet hjem og for at have undværet selv. Dermed er selvfølgelig ikke sagt, at vi ikke alle er glade for, at denne industri er blevet opbygget, men når det så er sagt, vil jeg også understrege nødvendigheden af, at vi holder landbrugerhvervet intakt, så dets produktion og afsætning fremdeles kan skaffe den valuta hjem, vi har brug for.

H. C. Toft: Flere af de ærede ordførere og den højtærede landbrugsminister har givet

udtryk for, at når jeg i min indledning i formiddags også kom ind på spørgsmålet om ejendommenes størrelse, skulle jeg have taget fejl af folketingets dagsorden. Må jeg derfor gøre den højtærede landbrugsminister, det ærede medlem hr. Carl Petersen og andre tidligere udvalgsmedlemmer, der har været med til at behandle disse love, opmærksom på, hvad de selv sagde, da vi sad i udvalgene i 1962 og 1961, nemlig at den politik, vi da gennemførte — det var foranstaltninger for at gavne landbruget — var kortsigtet, men nu gik det ikke længere, nu måtte vi se at finde frem til langsigtede planer, der kunne bidrage til at bedre landbrugets økonomiske forhold.

Det var på denne baggrund, altså faktisk på en opfordring af de ærede medlemmer og den højtærede landbrugsminister ved de nævnte lejligheder, at jeg i dag netop ønskede at fremføre, at vi nu også måtte søge en langsigtet landbrugspolitik, der åbnede mulighed for en frivillig sammenlægning op til en vis grænse, så at brugene får mest mulig produktion. Kun hvis man i en landbrugsvirksomhed kunne skabe den størst mulige produktion pr. mand, kunne man gøre landbruget så produktivt og så konkurrencedygtigt som påkrævet.

Det ærede medlem hr. Carl Petersen mindede mig om mit partis fortid i meget gamle dage, i 1890'erne, da vi havde forbindelse med det gamle højre, og vort parti var et parti, som godsejere og jorddrotter tilsluttede sig. Det var dengang, der var kamp om jorden — og mindede det ærede medlem mig måske ikke også om, at det var på det tidspunkt, man endnu havde træhest her i landet? Men, ærede medlem, jeg er indvalgt her i folketinget i et amt, hvor der findes de fleste mindre ejendomme her i landet, hvor der har fundet udstykning sted gennem mange år, så at ejendomsstørrelserne i denne landsdel er de mindste i hele Danmark. Derfor har jeg følt det som min opgave at bidrage til, at der også i den landsdel, hvor jeg bor, kan finde en sammenlægning af ejendomme sted, så at de mindste brug fritages for landbrugsforpligtelsen, og at der åbnes adgang for sammenlægning og gives en videre adgang, end den højtærede landbrugsminister giver i sine jordlovsforslag, til samdrift af mindre ejendomme, ud fra det ønske, at de mange

[H. C. Toft.]

mindre landbrugere, der ikke kan finde købere til deres ejendomme, skal få større salgsmulighed, og ud fra det ønske, at der ved disse bedre salgsmuligheder skabes bedrifter af en sådan størrelse, at det bliver muligt dér at lave den billigst mulige produktion. Det er det, der ligger til grund for mine synspunkter.

Det ærede medlem hr. Kirkegaard, som er formand for den radikale folketingsgruppe, kom også i sin tale ind på disse problemer og gav udtryk for ønsker, som var på linje med mine ønsker, og jeg spørger så den højtærede landbrugsminister: deler den højtærede landbrugsminister det ærede medlem hr. Kirkegaards synspunkter, for så er der mulighed for, at vi inden så længe kan finde hinanden også på dette område?

Jeg ved godt, at den højtærede landbrugsminister tit er meget skeptisk over for de synspunkter, jeg giver udtryk for. Jeg minder her den højtærede landbrugsminister om, at da jeg i landbokommissionen og senere her i Folketinget under behandlingen af ændringerne i landbrugslovene gav udtryk for ønsket om en videre adgang til samdrift, sagde den højtærede landbrugsminister: det skal kulegraves i landbokommissionen; vi må nøjere undersøge det. Og den højtærede landbrugsminister sagde videre — det står i Folketingstidende for 1961-62, sp. 5214 —

„For det andet er der spørgsmålet om samdrift. Det er et spørgsmål, som man netop nu i den kommende tid vil behandle i landbokommissionen, idet vi ikke nåede at færdigbehandle det. Jeg forstår, at nogle partier på forhånd har ønsket her at give udtryk for deres synspunkter; selv vil jeg vente med at tage endelig stilling, til landbokommissionen har behandlet sagen, selv om jeg villigt skal indrømme, at jeg på forhånd er noget skeptisk.“

Det var den 6. juni 1962. I februar måned 1963 fremsætter den højtærede landbrugsminister forslag om adgang til samdrift af 2 landejendomme og også adgang til at drive 2 store godser sammen. Det viser alligevel, at den højtærede landbrugsminister efterhånden, og efterhånden også hurtigere end før, skifter opfattelse, erkender udviklingen

og erkender, at han nu må bøje sig imod de synspunkter, jeg har fremført. Jeg venter nu, at den skepsis, den højtærede landbrugsminister i dag har vist over for mine synspunkter, i løbet af nogle måneder vil forsvinde, og at den højtærede landbrugsminister så også vil blive imødekommende over for mig på dette område.

Jeg vil gerne have lov til over for de ærede ordførere og den højtærede landbrugsminister at sige, at det, jeg har udtrykt ønske om, er en frivillig nedlæggelse af de mindste brug, en fritagelse for de mindste ejendomme for landbrugsforpligtelsen og en højere grænse for sammenlægning, netop den frivillighed, som det ærede medlem hr. Carl Petersen her i dag har talt om. Det bliver de enkelte landbrugere selv, der må finde frem til den bedriftsstørrelse, de mener er den rigtige. Der er blot den forskel på det ærede medlem hr. Carl Petersen og mig, at det ærede medlem måtte sige, at det var hans personlige opfattelse, medens jeg står her som talsmand for mit parti, der har denne opfattelse. Jeg beder derfor det ærede medlem hr. Carl Petersen gå med mod til den opgave at forandre synspunktet i den socialdemokratiske folketingsgruppe og ikke mindst hos næstformanden i jordlovsudvalget, der jo også er medlem af den socialdemokratiske folketingsgruppe.

Jeg rettede et par spørgsmål til den højtærede landbrugsminister i mit første indlæg, og da jeg ikke har fået svar på dem, føler jeg mig næsten nødsaget til at gentage dem.

Jeg spurgte den højtærede landbrugsminister, om han var bekendt med de 3 vise mænds indkomstopgørelse, da han fremsatte landbrugsforslagene sammen med helhedsløsningen her i Folketinget, og hvis ikke landbrugsministeren var det, om han så efter at være blevet bekendt med indkomstopgørelsen mener, at der er en rimelig balance i helhedsløsningen også for landbrugets vedkommende, når man tager i betragtning, at andre befolkningsgrupper har haft stigninger på 70 pct., medens det for landbrugets vedkommende ligger så langt nede som på 20-25 pct.?

Jeg spørger igen den højtærede landbrugsminister: finder han, at denne rimelige balance i helhedsløsningen er fundet, og deler

[H. G. Toff.]

den højtærede landbrugsminister den højtærede statsministers opfattelse, at det er de vises sten, man her har fundet. Jeg tror i alt fald ikke, det er tilfældet for landbrugets vedkommende.

Jeg rejste også et par spørgsmål vedrørende statsgrundskatterne. Det lovforslag, der er fremsat i folketinget og nu behandles i et udvalg, dækker kun skatteåret 1963-64. Jeg går ud fra, at der i dette helhedsoplæg er garanti for, at statsgrundskatterne falder væk også i finansåret 1964-65, og at det samme gælder for amtsgrundskatterne.

Endvidere havde jeg et spørgsmål til den højtærede landbrugsminister vedrørende de direkte ejendomstilskud. Den højtærede landbrugsminister siger, at hvis man har en væsentlig indtægt uden for landbruget, så skal man ikke have disse ejendomstilskud. Det er jeg enig med den højtærede landbrugsminister i, og mit spørgsmål var blot dette: hvor er skillelinjerne, hvor er grænsen, hvordan vil man komme til det rigtige resultat her? Nu har den højtærede landbrugsminister over for det ærede medlem hr. Anders Andersen sagt, at det er rigtigt, at vi behandlede dette spørgsmål for 2 år siden, men da kunne man ikke finde en løsning. Nu har den højtærede landbrugsminister i hvert fald haft 2 år til at tænke sig om i, og når han nu i dag til folketinget siger, at der er tale om dem, der har en væsentlig indtægt, så må han i hvert fald kunne sige til os, hvad han mener med det, hvordan det skal deles op, og jeg beder ham besvare spørgsmålet.

Må jeg om disse direkte ejendomstilskud, som jeg havde mange kritiske bemærkninger om i formiddags, sige, at hvis tilskuddene skal ydes efter de retningslinjer, som man sidste gang anvendte — og den højtærede landbrugsminister har ikke sagt, at det skal være anderledes denne gang — betyder det, at ejendomme med en grundværdi på 2.500-4.000 kr. får et fast ejendomstilskud på 200 kr., og — for at tage

den anden yderlighed — at ejendomme på 20.000-40.000 kr.s grundværdi får et tilskud på 400 kr. Ja, højtærede landbrugsminister, jeg er ganske vist ikke tilhænger af disse ejendomstilskud, men jeg vil gerne vide, om det er efter de samme kriterier, den samme målestok, at disse beløb skal udbetales efter det lovforslag, som den højtærede landbrugsminister nu har fremsat. Da de beløb, der er til rådighed, er mindre, vil det sige, at de ejendomstilskud, der i dag kan blive tale om til den enkelte, vil være væsentligt mindre end dem, der var tale om sidste gang.

Jeg vil gerne slutte med at sige, at jeg har i dag prøvet på at fremlægge de synspunkter, som vi i den konservative folketingsgruppe vil arbejde for i de kommende dages udvalgsforhandlinger. Vi vil søge at få tilslutning ikke blot til en kortsigtet, men til en langsigtet landbrugspolitik, således som mange medlemmer også af regeringspartierne udtrykte det i 1961-62. Vi håber på, at vi under denne udvalgsbehandling kan få de øvrige partier her i salen til at imødekomme os på en sådan måde, at vi fremover kan skabe bedre økonomiske vilkår for det danske landbrug og derigennem også for alle andre befolkningsgrupper i det danske samfund.

Morten Lange: Jeg kan tilslutte mig den replik, som den ærede sidste ordfører sluttede med. Målet må være at få lavet en langsigtet planlægning og få givet de love, vi har til behandling i dag, et sådant perspektiv, at de kan danne et grundlag, der kan holde fremover. Det var også netop ud fra de synspunkter, at jeg i mit første indlæg havde en række kritiske bemærkninger. Men jeg tror, at vi lige så godt kan gøre os klart med det samme, at hvis det skal være ud fra den formel, som det ærede medlem hr. Anders Andersen stillede op, vil det vel — efter min vurdering — komme til at koste samfundet yderligere 400-500 mill. kr. om året. At regne med at få en sådan løsning, som kan tilfredsstille Land-

[Morten Lange.]

brugsrådet, tror jeg nu nok er at gøre regning uden vært, og det kan jo være en smuk illustration til de glimrende foredrag, vi fik i går om vigtigheden og betydningsfuldheden af at fremskaffe besparelser på statens budget for at finde frem til en helhedsløsning.

Jeg skal ikke stille det forslag, der var nærliggende: at man jo kunne undgå den bundne opsparing og meget andet, hvis man begrænsede tilskuddet til landbruget væsentligt. At stille et sådant forslag synes jeg ville være demagogi, og jeg tror ikke, det ville være rimeligt, men jeg tror nok, at det er et af de steder, hvor der virkelig var noget at søge efter, hvis man vil finde frem til en begrænsning af statens udgifter, og det forekommer mig i hvert fald at være et dristigt tidspunkt at vælge til at stille forslag om noget, som kan betyde en udvidelse af støtten.

I øvrigt forekommer det mig, at det ærede medlem argumenterede ud fra noget, som han heldigvis selv også syntes det var svært at forklare, nemlig den enorme betydning for landet og specielt for reguleringen af den animalske produktion og den gunstige udvikling i priserne på den animalske produktion, hvis bare kornpriserne kunne gå op. Det var en overordentlig vrangvendt argumentation, og jeg synes heller ikke, der er meget, der tyder på, at den er rigtig. Jeg forstod, at man kunne finde en sådan sammenhæng i verdensmålestok mellem priserne på korn og priserne på animalske produkter, men jeg tvivler på, at man kan få det til at blive et lokalt dansk fænomen på samme måde. Selv om det eventuelt skulle vise sig at have været tilfældet gennem tiderne, er der meget, der tyder på, at vi er kommet ind på en subsidieringspolitik i kraft af en lovgivning som kornordningen, som nu er blevet til en tredobbelt subsidiering inden for korndyrkingen. Vi subsidierer dels selve avlen, vi subsidierer til de arealer, kornet bliver dyrket på, og vi yder tilskud til den gødning, som skal forøge udbyttet. Det er en så kraftig støtte til denne type af landbrugsproduktion, at jeg har mine tvivl om, hvorvidt den ikke allerede er drevet betydeligt for langt. Der er alvorlig grund til at tro, at vi ved denne meget kraftige støtte af kornavlens har drevet denne

avl ud på arealer, som egentlig knebent egner sig dertil. Vi har set det mest karakteristiske eksempel på dette i den voldsomme udvidelse af brødkornsarealerne på det tidspunkt, da prisen på brødkorn var særlig favorabel. Straks tog man brødkornsavl op, også på de arealer, der egentlig ikke egner sig særlig godt til det, men hvor det altså kan gå rundt, når prisen er stor nok.

Jeg tror, at en ganske alvorlig og rationel gennemgang af fordelingen af afgrøder her i landet vil være nødvendig, og så skulle det ganske grundigt studeres, hvad det er fornuftigt og rentabelt på længere sigt at så og dyrke, før vi kan gå videre med at subsidiere, dobbelt eller tredobbelt, som vi i øjeblikket gør det for kornavlens vedkommende.

I det hele taget er kornprisen et afgørende spørgsmål og, så vidt jeg kan se, en nøglesag, selv om det ikke er det økonomisk største område af hele dette kompleks af landbrugslove, og den har mange forgreninger. Jeg anser forgreningen til forbrugerne for at være den mest afgørende. Hvis jeg husker rigtigt og mine notater ikke svigter mig, så sagde jeg ingenting eller meget lidt om, at kornordningen jo også har bundfældet sig i en højere brødbasis. Det har jeg heller aldrig anset for at være et kardinalpunkt.

Det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen gjorde opmærksom på, at det var en meget kraftigere stigning, der fandt sted af andre årsager. Det er ganske rigtigt, det kan dokumenteres; men selvfølgelig virker kornprisen også på det område — det kan bare ikke blive hovedårsagen til prisforhøjelsen.

Når vi nu er kommet ind på forbrugerområdet, må jeg i anledning af den højtærede landbrugsministers svar til mig om, at det spillede såmænd ingen rolle, om hveden var dansk eller canadisk, sige, at jeg har da i mine gemmer adskillige breve fra vrede møllere og fornærmede bagere, som ud fra deres fagkundskab — som formentlig er større end min — fastslår, at der er en ganske afgjort forskel i bageevne mellem den importerede hårde hvede og den, vi kan producere herhjemme. Det har hidtil været god latin, det er nævnt fra forbrugerkredse gang efter gang. Det er meget muligt, at den højtærede landbrugsminister er tilfreds

[Morten Lange.]

med sin hvedekage, men det samme behøver jo ikke at gælde i landsmålestok. Jeg synes ikke, dette som sagligt argument er tilstrækkelig stærkt. Der er foretaget en del undersøgelser, der viser en højere bageevne hos udenlandske hvedesorter, og disse vil vi igen have importeret nogle af — det modsatte er urimeligt.

I det hele taget forekommer det mig, at den højtærede landbrugsminister kom lidt for let over et par af de ting, jeg sagde. Han gjorde det jo nærmest helt klart for landbrugerne, at socialistisk folkeparti aldeles ikke havde tænkt sig at yde nogen som helst slags støtte til landbruget. Vi har nok sagt, at vi synes, de kontante udbetalinger til hver enkelt bruger ikke er nogen rationel og rimelig form, men vi har til gengæld sagt, at vi da er villige til at yde endog ganske betydelige lån til de brugere, som har fornuftig brug for det og kan skrive en seddel om, hvor meget de skal have.

Jeg har ikke udtalt mig om rammen for en sådan låneordning. Personlig tror jeg, at for at tilfredsstille alle behov, der overhovedet vil komme frem, kan rammen gøres billigere end regeringsforslaget. For folk er nu engang sådan, at når de skal sætte sig ned og finde ud af, hvor meget de har brug for, kan det være, at de korter lidt af på listen. Folk i dette land er forholdsvis skikkelige, og det har man jo også lov til at benytte sig af, når man skal finde på den mest rationelle fordeling af de ikke alt for voldsomme midler, vi har til vor rådighed.

Jeg anser en låneordning med rentefri lån for at være mere rationel og rimelig end en kontant støtte, som i virkeligheden fordeles vilkårligt efter kohaler og areal. Det er ikke nogen sikker måde at føre landbruget fremad på. Jeg synes ikke, det er karrighed, der præger vore forslag; det, der præger dem, er bare, at de stiler efter en fornuftigere og rimeligere fordeling af de midler, der skal anvendes. Vi tror samtidig, at det vil give en betydelig besparelse på den konto, det drejer sig om.

Det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen gjorde jo det, som man så nemt kan gøre, hvis man vil slippe en lille bitte smule let fra at gøre rede for modpartens standpunkter: det ærede medlem tilrådede mig at

gå hjem at læse over og lægge mærke til, hvilken forskel der er på hjemmemarkedsordninger, hjemmemarkedspriser og tilskud, og hvad der nu ellers kan være. Jeg har netop lagt megen vægt på forskellen mellem disse ting, så jeg har ikke nødig at læse på det igen. Jeg har haft fornøjelsen at sidde i de fleste udvalg, som har haft med disse sager at gøre. Det mindste, man får ud af at sidde i udvalg, er jo, at man læser lovene, og adskilligt klogere bliver man jo også. Jeg er altså fuldstændig klar over disse ting, men vil gerne tydeliggøre min opfattelse en lille smule.

For mig står det sådan, at som hjemmemarkedsordningen er i dette øjeblik, vil jeg regne den for en ren støtteordning. Jeg forstår godt, man kan regne sig frem til en produktionspris, men forbrugerne herhjemme kan skaffe sig varerne billigere, hvis vi ikke afgrænsede kunstigt med den ene eller den anden restriktion. Men jeg har tilføjet og skal gentage det, at det ville være klogt af landbruget, hvis det gør forskellen i hjemmemarkedspriserne og eksportpriserne til en velerhvervet rettighed ved at gøre det for hjemmemarkedet, at man leverer friskere produkter, bedre behandlede produkter på hjemmemarkedet og ved at gøre hjemmemarkedet til det område, hvor man virkelig prøver nye og bedre produktionsformer. Det kan man gøre, og det burde man gøre. Og hvis det er den type hjemmemarkedsordning, man vil lave, så finder man socialistisk folkeparti rede til at respektere en prisforskel.

Vi har prøvet på under behandlingen af ægloven, om vi dér kunne få et resultat af den slags, og vi har gjort det helt klart, at kan vi få en kvalitetsforbedring frem, er vi parat til at gå med til, at der skal betales for det. Vi tror, det ville være gavnligt for landbruget; vi tror, det ville være gavnligt og også forståeligt for hele forbrugerbefolkningen, thi får man en virkelig kvalitetsstigning, er folk parat til at betale. Derfor vil jeg sige til det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen såvel som til den højtærede landbrugsminister, at skal der være en hjemmemarkedsordning, så kan man sagtens lave en, der er meningsfuld og i det lange løb betydningsfuld for landbruget. Men som det er i øjeblikket, vil jeg ikke tro jeg gør stor vold mod det danske sprog ved

[Morten Lange.]

at betegne landbrugsordningen som en støtteordning.

Det er i det hele taget et problem, som vi kommer tilbage til gang på gang. Vi må have lavet en ordning, der får dynamikken frem i landbrugets udvikling. Det kunne vi få ved en fornuftig hjemmemarkedsordning, nu har vi bare fået en konsolideringsordning. En fornuftig ordning kunne vi få ved virkelig at gå hele spørgsmålet igennem: hvad skal der dyrkes? Er det rimeligt at støtte kornavlens? Skal man have det ene eller det andet? Hvorfor blot bevare den indstilling, at man sidder og regner ud: hvad er forrentningsprocenten? Hvor meget skal vi regne den samlede støtte ud til? Kan man få et hæderligt tal frem, har man fred et stykke tid; så har man måske fred 1 år eller måske kun $\frac{1}{2}$ år. Vi synes, det var gavnligt og rimeligt, om man havde lavet en ordning, en plan, som det virkelig var værd at arbejde for over længere sigt.

Kirkegaard: Ligesom den højtærede landbrugsminister blev jeg noget overrasket over, at det ærede medlem hr. Anders Andersen betegnede mig som både letsindig og letfærdig — og letfærdig, det er vistnok meget værre end letsindig — fordi jeg nævnedes et par tal om landbrugets formueforhold. I ganske særlig grad blev jeg forbavset, når det ærede medlem måtte indrømme med det samme, at mine tal var rigtige. Så må jeg sige, at det hele overrasker mig noget.

I samme åndedræt nævnte det ærede medlem hr. Anders Andersen, at det var papirkroner, det drejede sig om. Jeg ved meget vel, at der er en del mennesker, som har den opfattelse, at hvis en ejendom stiger i pris, så er det papirkroner, det drejer sig om. Nu ved vi alle, at vor krone vejer mindre og mindre, men jeg kommer dog til at stille det ærede medlem hr. Anders Andersen det spørgsmål, om de kroner, en landmand får for sin ejendom, ikke er lige så meget værd som dem, en tjenestemand får i løn. Det vil jeg gerne bede det ærede medlem give mig svar på.

Så har jeg et enkelt problem mere, som jeg gerne vil nævne, og som jeg mener er af afgørende betydning, men det hører mere ind under landbrugets langtidsp-

blemer. Jeg mener i øvrigt ligesom det ærede medlem hr. H. C. Toft, at det er ret værdifuldt, at vi drøfter dem jævnsides med de foranstaltninger, som nu gælder for et enkelt år. Jeg mener i øvrigt, at det er langtidsp problemerne, der er de vigtigste i diskussionen om landbrugets mange og vanskelige problemer. For at kunne forstå landbrugets stilling, for at kunne tage stilling til de reformer, som skal gennemføres, er det nødvendigt at forstå landbrugets stilling sådan, som den er netop i dette øjeblik. Forholdet er jo det, at når en landejendom skal sælges, så er der altid, i hvert fald endnu, en køber, der er villig til at give, skal vi sige 50 pct. mere, end ejendommen er værd, mere, end den kan forrente i den stand, den er i. Hvis en ung mand køber en ejendom, så må han betale ikke det, den er værd, men det, som sælgeren tror den kan være værd i en dygtig mands besiddelse. Sådan omtrent går det til. Hvor man handler med landbrugsejendomme, kapitaliserer man de seneste års fremskridt sammen med de fremskridt, man venter i de nærmest kommende år. Sælgeren tager fortjenesten, og køberen står tilbage med forpligtelsen til at betale i øjeblikket meget høje renter, store afdrag o.s.v. Efter min opfattelse bliver enhver ung landmand forpligtet til at betale ydelser, som kun de alledygtigste er i stand til at klare på en rimelig måde. Jeg mener ikke at have uret, når jeg hævder, at vi forpligter de unge landmænd, dem, som skal afløse den nuværende generation, for hårdt. Bare et lille tilbageslag i konjunkturerne, og de unge landmænd får betydelige vanskeligheder, medens vi ældre, der har haft gården i måske 20-30 år, klarer os tåleligt, og gjorde vi ikke det, var vi ganske simpelt for ringe.

Sådan som jeg beskriver det her, købte vi ejendomme for 25 år siden, og sådan handles der også i dag under vilkår, som vi alle sammen ved ikke kan klares med den indsats, som en ung landmand kan yde på en 8 timers arbejdsdag, aldeles ikke, der må 2 eller 4 timer til. Sådan som vi handler her, gør vi det ganske frivilligt på et område, hvor der ingen prisaftaler er, ingen monopoldannelser er, men komplet frie prisdannelser.

Hvis der i det system er noget, der virker

[Kirkegaard.]

uheldigt, så kunne jeg nok spørge, hvem det er, vi skal rette bebrejdelserne imod. Skal vi rette dem imod os selv, eller skal vi rette dem mod regering og folketing? Jeg mener afgjort, at vi må rette dem mod os selv, og at vi selv må tage ansvaret og selv foretage de ændringer, som kan forbedre denne situation.

Det, jeg her har omtalt, mener jeg er et problem, som der agtes alt for lidt på i den offentlige debat om landbrugets mange og vanskelige forhold. Hvis landbrugets organisationer ikke vil tage dette problem op til overvejelse og til behandling, kan jeg med betydelig sikkerhed forudse, at så vil i fremtiden også under jævnt gode konjunkturer omkring ved 10 årgange, de 10 yngste årgange af landmænd, være økonomisk overbelastede, være i krise, i hvert fald være stærkt udsat for at komme i krise, og det er for stor en part af landbrugets udøvere, der således er økonomisk overbelastet, omtrent 10 årgange af vel 30-40 årgange — jeg ved ikke, hvor længe man normalt driver en gård.

De priser, jeg har nævnt, der forlanges for ejendomme, presses op over forrentningsmulighederne af en bestemt hovedårsag, nemlig den, at vi alle sammen regner med fortsat inflation. Jeg tænker også, vi får fortsat inflation, idet vi er ude af stand til at undertrykke den inflation, der kommer til os ude fra den store verden, det kan vi ikke, den må vi indrette os på og affinde os med. Derimod skulle vi holde op med at lave inflation indefra, og det er det, vi er ved at praktisere i disse dage.

Sådan som jeg har nævnt, presser forventningen om inflation ejendomspriserne op, og derved bliver de unge landmænd overbelastede; det er ikke sundt, og jeg mener, at det er det, vi skal tage op til behandling. Jeg mener, at landbrugsorganisationerne skulle ofre de langsigtede foranstaltninger nok så megen interesse, og jeg kan også opfordre det ærede medlem hr. Anders Andersen til at gå ind på denne tanke.

Jeg tror, vi skulle prøve på, om ikke det var muligt at dreje landbrugets økonomiske stilling så meget, at det kunne blive en bedre forretning at drive en gård, end det er i dag, om nødvendigt måske på bekost-

ning af nogle af ejerforholdets fordele. Hvis vi kunne det, tror jeg, det ville være en fordel for landbrugserhvervet i sin helhed.

Mose Hansen: Det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen var inde på, at mit parti har givet tilslutning til venstres synspunkt, og jeg vil dertil sige, at hvis der hermed menes landbrugets økonomiske forhold, så har jeg givet tilslutning til det, men hvis det er lovforslaget om afsætning af danske landbrugsvarer, det ærede medlem tænkte på, så udtalte jeg, at jeg var glad for, at det indeholdt en lettelse af de faste skatter til amt og stat, men jeg tog ikke nogen endelig stilling til de kontante tilskud m. m.; jeg efterlyste landbrugets stilling hertil. Jeg var godt nok inde på, at jeg mente, det var en fordel, at de kontante tilskud til de landbrugere, som havde en væsentlig del af deres indkomst uden for landbruget, nu faldt bort.

Derudover pegede jeg på de faste skatter i sognekommunerne, idet jeg mindede om mit partis stilling til den ændring af fastsættelsen af de sognekommunale skatter, som blev vedtaget for kort tid siden her i tinget, og hvor jeg hævdede ud fra min opfattelse, og den holder jeg stadig væk fast på, at den vil betyde øgede byrder i fremtiden for landbruget.

Endvidere pegede jeg på en smidiggørelse af jordlovene, og til slut omtalte jeg og bad om, at det udvalg, der bliver nedsat, foretager en tilbundsående undersøgelse af en eksportpræmieringsordning og dermed en langsigtet landbrugsordning.

Hvis det er disse forhold, det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen tænker på, er vi helt enige.

Bækgaard: Jeg vil gerne sige den højtærede landbrugsminister tak for tilsagnet om at undersøge muligheden for en brødkornekseport til Norge.

Den højtærede minister tror, at den største part af danske landbrugere ikke ønsker f. eks. en slutpris på 52 kr. på byg. Højtærede minister, det er ikke gætterier og løfter m. m., det danske landbrug har brug for, men det er handling, og det haster stærkt, så jeg vil henstille til den højtærede minister at gå i realitetsforhandling med

[Bækgaard.]

landbruget og ikke bare nøjes med snak. Tak.

Niels Ravn: Når jeg har taget ordet for en kort bemærkning, er det i anledning af en udtalelse for lidt siden af det ærede medlem hr. Axel Sørensen, der forsøgte at udlægge det, der er sagt om strukturrationalisering, på den måde, at vi ville det mindre landbrug og husmændene til livs, ja, at vi førte en hetzkampagne imod husmandsbruget, og det ærede medlem tilføjede, at det var jo ikke fra husmændene, ønskerne om nedlægning og sammenlægning af de små brug kom.

For det første vil jeg gerne have lov til at sige, at når vi taler strukturrationaliseringens sag, er det både af hensyn til husmanden og af hensyn til erhvervet — husmanden, så han, den dag han vil lægge op, på rimelige vilkår kan komme af med den bedrift, som han måske ellers ikke vil være i stand til at sælge, så længe landbrugsforpligtelsen hviler på den. Jeg skal ikke komme meget ind på dette problem, det er til bunds diskuteret af andre i dag; men når det siges, at ønsket om nedlægninger og sammenlægninger ikke kommer fra husmændene, så vil jeg gerne konstatere, at der jo er andre medlemmer af jordlovsudvalget end mig til stede her i salen, og de vil kunne bekræfte, at det netop er fra husmandsbruget, disse hundredvis af ansøgninger om nedlægninger og sammenlægninger kommer, så det er ingen andre end husmændene selv, der beder om dette.

Det er ikke alene de husmænd, der sidder med brugene på, hvad skal vi sige, 4—5 ha — altså brug, der er opstået i en svunden tid — men også husmændene fra de brug, der med statens støtte er oprettet i 1920'erne og 1930'erne, altså statshusmandsbrug.

Det er i dag statshusmændene, der kommer med ansøgninger om at få deres brug nedlagt eller få dem sammenlagt med et tilgrænsende brug, og vor politik er altså udtryk for imødekommenhed over for disse mennesker, der ønsker en anden bedriftstørrelse og kun ad denne vej er i stand til at få et bedre konkurrencegrundlag på det sted, hvor de nu engang er placeret.

Jeg har lige et enkelt spørgsmål til den højtærede landbrugsminister, der i relation til dette nærmest — sådan opfattede jeg

det — i en lidt bebrejdende tone sagde til os, at vi talte langsigtet landbrugspolitik her i dag. Ja men mener den højtærede landbrugsminister da ikke, at vi ved siden af den kortsigtede politik — politikken i nuet, for at klare dagen og vejen for dansk landbrug, som vi er enige om, vi skal klare — også bør have en langsigtet landbrugspolitik. Og hvis dette er tilfældet, hvilken anden langsigtet landbrugspolitik har den højtærede minister da end den, vi her med disse tanker har givet udtryk for?

Anders Andersen: Den højtærede landbrugsminister syntes, at både mit partis ordfører, det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen, og jeg havde talt for hårdt til ham. Jeg er vel klar over, at den højtærede landbrugsminister er et følsomt gemyt, men jeg syntes da, jeg i min tale i formiddags holdt mig ganske enkelt til de realiteter, udviklingen har frembragt i den forløbne periode. Og gennemgangen af forhandlingsforløbet i ministeriet understreger jo ganske nøje det, jeg sagde i formiddags, højtærede minister. Der gik 11 dage fra den 8. februar til den 19. februar. Vi mødte fra landbrugets side med forslag den 19. februar, men den højtærede minister mødte ikke med noget forslag. Den 8. februar, det første møde, brugtes, som den højtærede minister rigtigt sagde, til, at man præciserede sine generelle synspunkter, men man kom ikke fra nogen af siderne ind på specielle spørgsmål.

Jeg vil lige have sagt en enkelt ting i forbindelse med dette, for at det ikke skal stå, som om ministeren havde ønsket landbruget indkaldt til den 22., altså fredag, til forhandling om helhedsløsningen, for den var ikke inde i billedet på det tidspunkt. Det skal ikke stå, som om vi var indkaldt til et møde, for det var vi ikke. Så havde jeg i øvrigt ikke haft nogen som helst grund til at beklage mig over, at vi ikke blev indkaldt. Når jeg har sagt dette, er det kun for at få sandheden helt korrekt frem, højtærede minister. (*Landbrugsministeren* [Skytte]: Det sagde jeg jo også!). Ministeren efterlyste jo sandheden.

Jeg vil også gerne minde om, at når den højtærede minister gav udtryk for, at landbruget jo var til stede ved det pressemøde, hvor disse resultater af det første møde blev forelagt, så er det jo rigtigt. Men, højt-

[Anders Andersen.]

ærede minister, det er vel også rigtigt, at vi inden var enige om, at vi hver for sig skulle give udtryk for det, vi havde sagt, og det kunne vel ikke være sådan, at vi over for pressen skulle begynde en indbyrdes debat om, hvad vi hver for sig gav udtryk for. Derfor er det forkert at sige, at vi jo på dette pressemøde kunne have rejst indvendinger over for de udtalelser, den højtærede minister fremsatte over for pressen. Det ville i hvert fald ikke have været i overensstemmelse med de aftaler, man havde truffet før pressemødet.

Den højtærede minister henviste til et referat, jeg forstod, det var fra et blad oppe fra Nordjylland — var det Fjerritslev Avis? (*Landbrugsministeren* [Skytte]: Nej!). Eller i Hurup, hvor jeg skulle have sagt, at den højtærede minister ikke vidste, at der var en indkomstundersøgelse i gang — jeg refererer efter hukommelsen, men det var vist indholdet af det. Jeg har ikke læst referatet i vedkommende avis, men hvis der i avisen har stået, at det var mit indtryk, at den højtærede minister ikke var orienteret om, hvor langt man var med denne indkomstundersøgelse, så er referatet rigtigt. For det, vi efterlyste, var, hvor langt man var kommet med denne indkomstundersøgelse, og hvornår den kom frem. Hvis referatet har været udformet på den måde, så er det rigtigt, og det var i øvrigt mit indtryk, at ministeren virkede overrasket, da vi efterlyste denne indkomststatistik.

Den højtærede minister gav udtryk for, at vi havde jo selv brugt disse tal. Jeg tror dog, man i hvert fald kommer til at indrømme mig, at jeg hver gang har sagt, at hjemmemarkedsordningerne betragtede vi ikke som støtteordninger, men som en retfærdighedshandling over for landbruget, hvorved det danske landbrug blev ligestillet med andre erhverv her i landet. Det har jeg sagt flere gange også fra det høje tings talerstol, og der kunne i hvert fald ikke være nogen som helst misforståelse set fra mit synspunkt med hensyn til disse problemer.

Jeg skal ikke kommentere ministerens udtalelser om ejendomstilskuddet og disse problemer. Jeg konstaterer, at vi jo ikke er uenige om, at det var aftalt i 1961-forliget, og at vi heller ikke er uenige om, at da vi skulle have disse ordninger gennemført,

så opfattede man det ikke som muligt fra administrationens side.

Derimod føler jeg trang til at gøre et par bemærkninger om det sluseprissystem, som vi fra vor side har rejst krav om i den kommende kornordning. Der ligger jo også en anden betragtning bag ved ønskerne om disse slusepriser. Med den dårlige økonomi, der er i landbruget i øjeblikket, må mange landmænd umiddelbart efter høst afhænde deres korn for at kunne klare de forpligtelser, de har af økonomisk art. Vi ved, at det hvert år betyder et relativt svagt kornmarked efter høst. Det vil sige, at de landmænd, der har de største økonomiske vanskeligheder, tvinges til at afhænde deres korn på et tidspunkt, hvor kornprisen trykkes, og det giver jo i og for sig ikke disse landmænd større eller bedre muligheder for at klare deres økonomiske forpligtelser. Og her drejer det sig ikke om det kornsælgende landbrug, men det drejer sig praktisk taget om hele landbruget, fordi det efterhånden er blevet almindeligt at sælge sit korn og bruge færdige foderblandinger i stedet for. De landmænd, der har økonomisk styrke, kan vente med at sælge, til priserne retter sig op igen. Vi har ment fra landboforeningernes side, at vi også måtte tage hensyn til de økonomisk svage landmænd, og dette er en af begrundelserne for, at vi ønsker en sådan slusepris indført.

Ja, jeg ved ikke, ærede medlem hr. Kirkegaard, om vi skal fordybe os mere i betragtninger over disse millioner. Det var jo 1 400 millioner i investeringer. Men det giver jo så, når man trækker fra den ene milliard, det ærede medlem havde i plus, et minus på 400 mill. kr.

Så spørger det ærede medlem, om de kroner, en landmand får for sin ejendom, ikke er lige så meget værd som de kroner, en tjenestemand får i løn. Jo selvfølgelig. Det kan der da ikke være nogen som helst tvivl om. Jeg er ikke helt klar over, hvad det ærede medlem mener med spørgsmålet, for det, vi var inde på i formiddags, var, hvorvidt landmændene skulle optage lån for stadig væk at kunne leve i kraft af, som det ærede medlem udtrykte det, at formuerne steg ved, at man opvurderede ejendommene. Det var det, jeg vendte mig imod.

Jeg vil i denne forbindelse, når vi er inde på disse kroner, gerne over for det ærede

[Anders Andersen.]

medlem hr. Carl Petersen, som var inde på betragtninger over den købekraft, som ligger i en indtægt i landbruget i forhold til en lønmodtagerindtægt, understrege nogle betragtninger, som mit partis ordfører, det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen, var inde på i formiddags. Jeg har den opfattelse, at hvis en lønmodtager og en landbruger har samme arbejdsindtægt, så er landbrugeren bedre stillet. Der er tale om visse fordele. Men når man drager sammenligning på grundlag af den indkomststatistik, som foreligger, må man da også godskrive landbrugerne, at indkomsten i mange tilfælde ikke er udtryk for en mands indsats, men en families indsats, og derfor burde noget af indtægten jo i og for sig fraregnes som hustruindtægt. Når vi tager disse forhold i betragtning, så tror jeg i og for sig, vi kan være enige om dette spørgsmål, og denne betragtning har jeg jo også andre steder givet udtryk for. Man må bare drage den rigtige sammenligning og få det hele med på begge sider.

Jeg hæftede mig ved, at det ærede medlem hr. Kirkegaard gav udtryk for, at den inflation, der var kommet udefra, kunne man ikke standse. Det må vel først og fremmest være den inflation, der kommer indefra, der skal standses. Så vidt jeg er orienteret, har vi jo gennemlevet en årække, hvor vi her i Danmark har haft et meget gunstigt bytteforhold i forhold til tidligere tider, og dette skulle jo have været medvirkende til at skabe forbedringer og ikke inflation. Men jeg forstår også, at det ærede medlem vist i og for sig er enig med mig i den betragtning, og det kan vi jo så lade ligge.

Jeg vil slutte disse betragtninger med at sige til det ærede medlem hr. Carl Petersen og andre: jeg ville nødigt have, at man skulle bygge dansk landbrugs økonomiske fremtid op på tilskudsordninger. Jeg tror, jeg kan være helt enig med både det ærede medlem hr. Carl Petersen og andre i, at vi bør stille mod en udvikling og en fremtid for dansk landbrug, som fører os bort fra disse direkte tilskudsordninger, men ingen vil vist kunne påstå, at netop i året 1963 ville det være både rimeligt og hensigtsmæssigt at afvikle dem. Men vil man fra regeringens

side være med til den strukturændring, som må danne baggrunden for en sådan frigørelse, så tror jeg i høj grad, at vi fra vor side og fra landbrugets side vil være enige i og medvirke til gennemførelsen af sådanne ændringer, at dansk landbrug igen bliver et erhverv, der kan klare sig uden direkte tilskud fra staten. Det er afgjort et stort ønske hos den enkelte landbruger, men det er ikke muligt på nuværende tidspunkt.

Landbrugsministeren (Skytte): Der er efter den sidste del af debatten næppe grund for mig til at fremkomme med mange bemærkninger. Men jeg skal svare på de spørgsmål, som jeg forstår, jeg ikke fik svaret på, sidst jeg havde ordet.

Det var især spørgsmål fra det ærede medlem hr. H. C. Toft, der bl. a. spurgte mig, om jeg kendte indkomststatistikken, da jeg fremsatte mine lovforslag om landbruget. Jeg må sige, at det gjorde jeg ikke; den var ikke kommet på det tidspunkt.

På det andet spørgsmål, om jeg havde ændret opfattelse efter at være blevet bekendt med den, må jeg svare, at indtægtsstatistikken — hvad jeg i hvert fald nok havde nogen anelse om — viste, at det var berettiget, at landbruget i den nuværende situation fik bistand fra lovgivningsmagten, hvis det skulle klare sine anliggender. Det er begrundelsen for, at landbrugsordningerne er gennemført, og for, at de skal fortsætte.

Jeg vil gerne føje til, at jeg ikke tror, vi ved statshjælp eller statsmidler kan føre denne indtægt à jour. Hvis indtægten ad naturlig vej voksede ud over det beregnede, ville det da også medføre, at der så skulle afleveres noget af den. Jeg tror, vi gør klogt i at regne med, at landbruget er et frit erhverv, som ikke skal opretholdes alene ved statens hjælp. Dette kan ikke være i et frit erhvervs interesse, og hvis jeg skal dømme efter de udtalelser, det ærede medlem hr. H. C. Toft har fremsat i dag, er han faktisk enig med mig heri.

Med hensyn til varigheden af statsejendomsstatens og amtsskatternes afvikling — hvis jeg må sige det så enkelt og så indviklet — vil jeg sige, at én gang begyndt er der ingen vej tilbage. Jeg er ikke særlig tilhænger af afskaffelsen af de faste stats-

[Landbrugsministeren.]

ejendomsskatter, men det, der er sket, er sket, og jeg regner med, at det også vil strække sig ud over årene 1964 og 1965.

Jeg tror også, det var det ærede medlem hr. H. C. Toft, der spurgte, hvad jeg betragter som en væsentlig del af indtægten uden for landbruget. Ja, der kan jo altid være tvivl om, hvad dette begreb dækker. Personlig mener jeg, at der må være tale om det, hvis de to tredjedele af en mands indtægt ligger uden for landbruget. Men det er naturligvis et tal, som jeg i høj grad er villig til at forhandle med udvalget om; jeg har ikke på forhånd bundet mig til en bestemt procentsats.

Det samme gælder fordelingen af ejendomstilskuddet, hvor der, som man var inde på her, nok ikke bliver nogen stor nedsettelse. Når man nemlig fratager dem tilskuddet, der har en væsentlig indtægt uden for landbruget, og heller ikke giver det til de nye ejere, der træder til i periodens løb, er det ikke sikkert, at de 80 mill. kr., der er afsat, vil give mindre pr. ejendom end de 93 mill. kr., som fordeles i dag. Men jeg kan sige, at fordelingen vel i det væsentlige skal ske efter de nuværende retningslinjer. Også det kan vi forhandle om i udvalget.

Både det ærede medlem hr. Bækgaard og det ærede medlem hr. Anders Andersen kom med bemærkninger om sluseprisen på de 52 kr. Herom vil jeg gerne fremhæve som min opfattelse, at den ikke gavner landbruget som helhed, men tværtimod, hvis den skal have denne højde, kan blive til skade for det almindelige landbrug, for den del af landbruget, der tager sig af den dyriske produktion og produktionen af de forædlede varer, vi skal konkurrere med på verdensmarkedet, hvor priserne på disse varer ikke er høje. Derfor ønsker jeg ikke, at vi skal gå så højt op med priserne, som det her er foreslået. Jeg har foreslået, hvordan prislaget skal være, og så kan vi jo se, om denne prisfastsættelse ændres under udvalgsbehandlingen, hvad jeg på forhånd ikke ønsker skal ske.

Det ærede medlem hr. Niels Ravn mente, at jeg havde bebrejdet ham, at man havde talt om de langsigtede foranstaltninger. Det kunne aldrig falde mig ind. Dels er der talefrihed — og det ønsker jeg der fremdeles skal være — dels finder jeg det ganske naturligt, at man nævner de langsigtede foranstaltninger. Det, der måske undrede mig en smule, var, at man, når man ved, at det er de andre spørgsmål, der er til behandling, alligevel i den grad går i detaljer. Men også det skal man selvfølgelig gøre, hvis man har lyst til det.

For at det ikke helt skal glemmes, vil jeg dog minde om, at siden den sidste landbrugsordning — eller var det den næstsidste? — i 1961 er der sket den ændring, at vi har fået større muligheder for fremskaffelse af tillægsjord og for sammenlægning. Loven herom blev vedtaget i tinget med overvældende majoritet, selv om de konservative ikke var med i flertallet, og med enstemmig tilslutning fra den nedsatte landbokommission, bortset fra det ærede medlem hr. H. C. Toft. Det er altså ikke helt uden baggrund, hvad vi har gennemført. Loven er tidsbegrænset til 3 eller 5 år — det kan jeg ikke huske — og den skal altså tages op til revision inden for en bestemt årrække. Til den tid kan vi så se, om forholdene er sådan, at der er nogen grund til at ændre i denne lov.

Til sidst vil jeg sige til det ærede medlem hr. Anders Andersen, at jeg skam ikke har bebrejdet ham, at han talte for hårdt til mig. Dels er det noget, jeg er vant til, dels var det vel noget, jeg kunne vente i denne situation, og dels gjorde det det indtryk på mig, det plejer at gøre, så i og for sig skete der såmænd ikke spor ved det.

Det glædede mig at høre det ærede medlem svare, at han ikke havde udtalt sig, som det var refereret i et, mener jeg, meget agtværdigt blad, en af hans egne partiaviser, en god avis og en stor avis. Jeg kunne egentlig ønske, at det ærede medlem ville læse det referat, jeg nu har givet ham, og derefter over for de mange læsere i Thy

[Landbrugsministeren.]

ville dementere den udtalelse af ham, der havde stået i avisen. Han er jo ikke tjent med, at der i Thy breder sig den opfattelse, at han siger noget, der ikke passer, og at man deroppe ved, at han må vide, det ikke passer. Det er faktisk en tjeneste, som jeg synes jeg vil gøre det ærede medlem, at give ham lejlighed til at dementere det, som er refereret; det referat er altså forkert, og så skal jeg ikke opholde mig mere ved det.

Må jeg til slut sige, at når nu lovforslagene går fra den åbne forhandling her i salen til udvalgsbehandlingen, så vil jeg håbe, at forslagene dér må blive mødt med mindst den samme saglige indstilling, som er kommet til udtryk her. Hvis det sker — eller hvis den oven i købet forstærkes — håber jeg på et godt resultat.

(Kort bemærkning).

H. C. Toff: Jeg beklager, at det svar, den højtærede landbrugsminister gav mig vedrørende ejendomsskatterne, efter min opfattelse ikke kan siges at være tilfredsstillende. Jeg spurgte den højtærede landbrugsminister, om de nedsettelse af statsgrundskatterne og amtsgrundskatterne, der indeholdes i forliget fra forsommeren 1962, kun skulle løbe for skatteåret 1963-64, eller om man i den helhedsløsning, som regeringen stillede op for landbruget, kunne være sikker på, altså ikke alene regne med — den højtærede landbrugsminister taler om at regne med — at det er regeringens mening, at denne lovgivning også skal gælde for 1964-65. Den højtærede landbrugsminister sagde, at han ventede det, at han regnede med det, men når vi drøfter helhedsløsning, er det rart nok at vide, om disse beløb er med i helhedsløsningen eller ikke. Jeg forstod på den højtærede landbrugsminister, at det, landbrugsministeren her havde stillet op, fandt han gav en rimelig balance for landbrugets vedkommende. Jeg må sige, at jeg deler ikke den højtærede ministers opfattelse, og jeg håber, at vi under udvalgsbehandlingen må nå frem til andre resultater.

Til sidst kun lige en enkelt bemærkning vedrørende spørgsmålet om landbrugsloven, som vi gennemførte sidste forår efter landbokommissionens arbejde. Der står i loven, at den skulle revideres om tre år, men det

gik altså sådan for den højtærede landbrugsminister med hensyn til spørgsmålet om samdrift af landbrugsejendomme, at allerede 8 måneder efter vedtagelsen måtte vi gå til en revision.

Landbrugsministeren (Skytte): Jeg har ikke tænkt mig at gå ind i en detaljeret diskussion om landbrugslovene — de kommer jo efter planen til behandling i næste uge — men jeg vil sige til det ærede medlem, at de landbrugslove, der kommer til behandling i næste uge, er jo i et antal af ti. Også det er en helhedsløsning, og hvis det ærede medlem vil medvirke til den, kan han også være sikker på at få samdriftsbestemmelserne gennemført.

Om ejendomsskatterne vil jeg sige, at der jo altså er truffet bestemmelse for indeværende år, og jeg går ud fra, at ordningen fortsætter; men det er selvfølgelig noget af det, vi kan forhandle om, det er ikke noget af det, der er lagt fast, hverken ved forliget eller ved forslagene her; men det er noget, der i høj grad kan forhandles om, og jeg har en positiv indstilling over for det.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Carl Petersen: Jeg foreslår, at de tre lovforslag henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Da der foreligger indstilling fra grupperne, skal jeg allerede i indeværende møde lade foretage valg af det udvalg, som det nu blev besluttet at nedsætte.

Man gik altså til:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:

Forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m.

forslag til lov om en kornordning for høståret 1963-64

og

forslag til lov om en rapsordning.

Valgt blev: *Carl Petersen, K. B. Andersen, Hjortnæs, Chr. Rasmussen, Hans Rasmussen, Teichert, Chr. Thomsen, Kirkegaard, Axel Sørensen, Jens Chr. Christensen, Anders Andersen, Niels Eriksen, Per Federspiel, H. C. Toft, Ninn-Hansen, Niels Ravn og Morten Lange.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd.

(Lovforslaget (nr. 107) findes i tillæg A. sp. 839, fremsættelsen i tidenden sp. 2961).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Holger Eriksen: Der har jo altid været en vis balance mellem aflønningen af statens tjenestemænd og de lønninger, der kunne opnås ude i det private arbejdsmarked. Det kan blive forrykket lidt, snart i den ene, snart i den anden parts favør, men det er jo i hvert fald så nogenlunde ligheden, man tilstræber. Det må også være således i den kommende tid, og når det nu er foreslået, at man forhøjer lønningerne for de lavest lønnede i den private sektor, følger deraf som en konsekvens, at man må gøre det samme for tjenestemændenes vedkommende. Det foreliggende lovforslag går ud på, at man gør det på den måde, at man forhøjer størrelsen af overenskomsttillægsportionerne med 12 kr. for de indtægter, som når op til 11.899 kr., og at man tilsvarende forhøjer pensioner og ventepenge med 6 kr. for beløb, der når op til 8.499 kr.

Jeg skal på mit partis vegne anbefale, at man vedtager lovforslaget.

Henry Christensen: Det foreliggende lovforslag må naturligvis og nødvendigvis ses som et led i den samlede kæde af forslag, som vi har til behandling i disse dage, og som jo bærer navn af forslag til helhedsløsning, og bedømmelsen af specielt dette forslag må hænge sammen med, hvordan udfaldet bliver af behandlingen af de andre forslag, først og fremmest forslaget vedrørende kollektive overenskomster. Det kan ikke være anderledes, end at virkningerne af, hvad man gør på det ene område,

må give sig udslag på tilsvarende vis på et andet område, når vi skal i gang med løsningen af problemet for tjenestemændenes vedkommende.

Hvad spørgsmålet om tjenestemandslønningerne angår, kan man jo her for alvor gennemføre en lavtlønsordning og være sikker på, at den ikke får virkninger hele vejen igennem. Det vil sige, at det problem, som i høj grad er det store problem, når vi drøfter hele den anden side af indkomstkomplekset, eksisterer ikke her.

Med disse bemærkninger skal jeg kun sige, at mit parti er indstillet på, at dette lovforslags endelige behandling må komme til at bero på, hvorledes de øvrige lovforslag kommer igennem disse dages overvejelser.

Baagø: Karakteren af dette lovforslag, vi her behandler, er tydelig socialt betonet. De lavest lønnede statstjenestemænd skal have en lønforbedring i lighed med den forbedring, der er stillet lønmodtagerne på det private arbejdsmarked i udsigt ved det lovforslag om arbejdsoverenskomster, vi behandlede her i tinget i går.

Selv om mit parti ser med megen sympati på, at levevilkårene for gifte tjenestemænd i de lønklasser, lovforslaget omhandler, bliver forbedret, er vi betænkelige ved den form for forbedring, forslaget indeholder. Det smager unægteligt af, at man fra regeringens side begynder på at drive socialpolitik over tjenestemandslønningsloven. Bliver det tendensen i fremtiden, knæsætter man et nyt princip for lønfastsættelsen for statens tjenestemænd, et princip, hvor det ikke som hidtil bliver arbejdsydelsen, arbejdets karakter, ansvaret, tjenestemandens uddannelse, dygtiggørelse og kvalifikationer, der skal være afgørende for lønnens højde.

Lovforslaget betyder i virkeligheden et brud med de principper, der ligger til grund for opbygningen af den lønskala, tjenestemandsløven af 1958 indeholder, idet man dengang fastsatte de lavestlønnedes løn på grundlag af lønnen for en ufaglært arbejder inden for det private arbejdsmarked og derpå trinvis byggede den øvrige lønskala ovenpå.

Som sagt vil mit parti gerne medvirke til, at vanskeligt stillede tjenestemænd i de lavere lønklasser bliver hjulpet i den øjeblikkelige situation, men vi ville have